

Jenny Turunen

Näkymä taimitarhan laidalta

Tansanialaisen ympäristöjärjestön toimintaedellytykset kansalaisjärjestöjen
kehitysyhteistyön näkökulmasta

Tampereen yliopisto
Yhdyskuntatieteiden laitos
Ympäristöpolitiikka
Pro gradu-tutkielma
Huhtikuu 2006

Tampereen yliopisto, Yhdyskuntatieteiden laitos

Turunen, Jenny: Näkymä taimitarhan laidalta – Tansanialaisen ympäristöjärjestön toimintaedellytykset kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyön näkökulmasta

Ympäristöpolitiikan pro gradu-tutkielma, 90 sivua, 4 liitesivua

Huhtikuu 2006

Tutkimuksen kohteena on Tansaniassa toimiva Morogoro Environmental Conservation Organisation (Moeco), joka toteuttaa maaseudun elinolojen kokonaisvaltaiseen parantamiseen tähtäävää puunkasvatushanketta yhteistyössä suomalaisen metsäalan säätiön kanssa. Tutkimus tarkastelee Moecon toimintaedellytyksiä vuorovaikutusverkostossa, joka muodostuu Moecosta, sen rahoittajajärjestöstä ja suomalaisista vapaaehtoistyöntekijöistä. Tutkimusongelma on: Onko kansalaisjärjestöjen yhteistyö auttanut Moecoa saavuttamaan tavoitteensa ympäristönsuojelun alueella? Tutkimuksen käsitetausta pohtii kansalaisjärjestöjen luonnetta ja roolia hyvinvoinnin tuottajina sekä kansalaisjärjestötoiminnan lähtökohtien ja luonteen eroavaisuuksia kehitysmaissa ja teollistuneissa maissa. Keskeisellä sijalla on kehitysmaiden kansalaisjärjestöjen tukemisen hyötyjen ja haittojen punnitseminen ja se millä edellytyksillä kehitysmaan järjestöt voivat säilyttää itsenäisyytensä suhteessa ulkopuolisiin rahoittajiin.

Tutkimuksen aineisto on haastatteluaineisto, joka koostuu kuudesta suullisesta ja kahdesta kirjallisesta haastattelusta sekä niitä täydentävistä kirjallisista dokumenteista. Keskeisellä sijalla aineistossa ovat Moecossa työskennelleiden suomalaisten vapaaehtoistyöntekijöiden kokemukset. Aineiston analyysi perustuu teemoittelulle ja samankaltaisuuksien, ristiriitaisuuksien ja merkitysten etsimiselle aineistosta.

Tutkimuksen tulos on, että Moeco on järjestöjen yhteistyön kautta onnistunut parantamaan toimintaedellytyksiään metsitystyön alueella, mutta samalla se on joutunut kaventamaan toimintakenttäänsä ja luopumaan monista järjestön alkuperäisistä tavoitteista. Järjestön luonne on muuttunut aatteellisesta vapaaehtoisjärjestöstä ammattimaiseksi organisaatioksi, jossa ihmisten työskentelevät palkkiota vastaan. Syyt tähän kehityskulkuun liittyvät toisaalta tyypilliseen kansalaistoiminnan kehityskaareen, toisaalta siihen, että suomalaisen rahoittajan rooli Moecon toiminnan suunnittelussa ja toimintatapojen valinnassa on ollut niin voimakas, että Moeco on muuttunut metsityshankkeen toteuttamisen välineeksi ja moecolaisten kokemus oman järjestönsä ja sen työn omistajuudesta on heikentynyt. Tutkimuksen keskeinen päätelmä on, että tasa-arvoisen ja molemminpuoliseen oppimiseen perustuvan suhteen luominen yhteistyöjärjestöjen välille on ensiarvoisen tärkeää, jotta toiminnan tavoitteet voidaan saavuttaa ja etelän järjestön pitkän tähtäimen toimintaedellytykset turvata. Tasa-arvoisen vuorovaikutussuhteen saavuttaminen on hyvin vaikeaa, sillä siihen vaaditaan kehitysyhteistyötä etelän ja pohjoisen järjestöissä tekevien ihmisten asennemuutosta sekä järjestöhankkeita säätelevien institutionaalisten ehtojen muutosta.

SISÄLLYSLUETTELO:

ESIPUHE: OMAT KOKEMUKSENI AIHEVALINNAN TAUSTALLA.....	1
1 JOHDANTO: YMPÄRISTÖNSUOJELUA JÄRJESTÖHANKKEILLA	3
1.1 TUTKIMUSONGELMA	6
1.2 AINEISTO	7
1.2.1 Informanttien valinta.....	9
1.2.2 Haastattelut.....	10
1.2.3 Analyysi	11
2 TUTKIMUSASETELMA.....	12
2.1 KEHITYS JA KEHITYSMAAT	12
2.2 KANSALAISSYHTEISKUNTA	14
2.2.1 Kansalaisjärjestöjen määrittelyn vaikeudesta	14
2.2.2 Kansalaisjärjestöjen vahvuudet ja heikkoudet	17
2.2.3 Kansalaisjärjestötoiminnan lähtökohdat ja toimintamalli.....	21
2.2.4 Järjestöjen ulkopuolisen rahoituksen kritiikki.....	25
3 MOECON TOIMINTAEHTOJEN RAKENTUMINEN	32
3.1 MOECON TOIMINNAN LÄHTÖKOHDAT	32
3.1.1 Toiminnan tavoitteet.....	33
3.1.2 Hankkeen edistyminen.....	36
3.1.3 Moecon toiminnan kehityskaari.....	38
3.1.4 Moecon ja hankkeen tulevaisuus	41
3.2 MOECON TANSANIALAISTEN TYÖNTEKIJÖIDEN MOTIVAATIO JA OSAAMINEN	43
3.3 KEPAN VAPAAEHTOISTYÖNTEKIJÄT MOECOSSA – KUKA HYÖTYY?	50
3.3.1 Vapaaehtoistyöntekijöiden vaikutusvalta	55
3.4 YHTEISTYÖJÄRJESTÖJEN SUHDE JA PÄÄTÖSVALTA	59
3.4.1 Kylämetsähankkeen suunnittelu.....	61
3.4.2 Toiminnan sisällöstä päättäminen	64
3.5 KÖYHYYS YMPÄRISTÖN SUOJELUN HAASTEENA	71
4 TULOSTEN TARKASTELUA.....	74
4.1 MOECON TOIMINTAYMPÄRISTÖ	74
4.1.1 Moecolaisten motivaatio	75
4.1.2 Moecon käytettävissä oleva asiantuntijuus	77
4.1.3 KEPAn vapaaehtoiset Moecossa	77
4.1.4 Moecon ja Toivala-säätiön yhteistyö	79
4.1.5 Kansalaisjärjestötoiminta.....	82
5 PÄÄTELMÄ: JÄRJESTÖHANKKEEN MAHDOLLISUUDET JA HAASTEET YMPÄRISTÖNSUOJELUSSA.....	84
LOPUKSI: TUTKIMUKSEN ONNISTUMINEN	87
LÄHTEET:.....	90
LIITTEET: HAASTATTELUKYSYMYKSET	

Esipuhe: Omat kokemukseni aihevalinnan taustalla

Työskentelin vuonna 2000 kolme kuukautta vapaaehtoisena tansanialaisessa ympäristöjärjestössä nimeltään Morogoro Environmental Conservation Organisation eli Moeco. Metsäpeitteen häviäminen ja siitä seuraava eroosio ovat vakavia ja silmännähtäviä ongelmia monessa paikassa Tansaniassa, myös Morogoron alueella, ja siksi Moeco toteuttaa metsitystyötä Morogoron kaupunkia ympäröivissä maaseudun kylissä. Työn tavoitteena on paitsi lisätä puiden määrää, myös parantaa kyläläisten taloudellista tilannetta puista saatavien tuotteiden avulla. Moeco toimii suomalaisen kansalaisjärjestön rahoittamana.

Moeco on siis pieni kehitysmaan kansalaisjärjestö, joka pyrkii yhteistyössä paikallisten viljelijöiden kanssa ja ulkomaisen kansalaisjärjestön kumppanina parantamaan maaseudun asukkaiden elinolosuhteita. Tällaisena Moeco on kuin poimittu suoraan nykyaikaisesta kehitysyhteistyön oppikirjasta. Se sisältää monia sellaisia avainsanoja, joita nykyään pidetään onnistuneen ja vastuullisen kehitysyhteistyön kulmakivinä: kansalaisjärjestö, kumppanuus, paikallisuus, pienimuotoisuus, köyhyyden vähentäminen ja ympäristö.

Vapaaehtoisaikani Moecossa oli hyvin antoisa ja työskentely sekä muu arkielämä antoivat mahdollisuuden oppia paljon ja ymmärtää hieman paremmin kansalaisjärjestöjen ja tavallisten ihmisten elämää Tansaniassa. Kokemusten karttuessa karisi myös valtaosa siitä idealismista, jonka kutsumana alun perin lähdin vapaaehtoistyöhön Afrikkaan. Rikkaiden ja köyhien maiden kansalaisjärjestöjen välistä pienimuotoista yhteistyötä pidetään nykyään erittäin hyvänä ja tärkeänä valtioiden välisen kehitysyhteistyön täydentäjänä, koska ajatellaan että sen avulla saavutetaan tehokkaasti köyhistä köyhimmät ja ns. ruohojuuritaso. Omien kokemusteni jälkeen en kuitenkaan ole enää aivan vakuuttunut siitä, että kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyö olisi jonkinlainen patenttilääke valtiollista kehitysyhteistyötä usein vaivaaviin tehottomuuden ja tavallisista ihmisistä etääntymisen ongelmiin.

Uskon, että parhaassa tapauksessa kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyöllä voidaan saada aikaan positiivisia muutoksia paikallisesti ja ehkä laajemminkin sekä vahvistaa kehitysmaiden kansalaisjärjestöjen toimintaedellytyksiä ja sitä kautta yhteiskuntien moniäänisyyttä. Etelän ja pohjoisen järjestöjen väliseen kumppanuuteen ja taloudelliseen yhteistyöhön liittyy kuitenkin myös paljon riskejä, jotka voivat toteutuessaan jopa heikentää paikallisen kansalaisyhteiskunnan toimintakykyä. Minua on mietityttänyt myös vapaaehtoistyöhön perustuvien kansalaisjärjestöjen resurssit toimia paikallisten kehitysongelmien parissa. Järjestöjen työn tulokset jäävät usein hyvin pieniksi ja mielestäni onkin syytä pohtia, saavutetaanko nykyisenkaltaisella lukuisten pienten järjestöjen toteuttamalla kehitystyöllä sellaisia tuloksia, joita julkisilla varoilla rahoitetulta toiminnalta voi odottaa. Tämä monimutkainen tilanne muodostaa kiinnostavan ristiriidan, jota päätin lähteä tarkastelemaan opinnäytetyössäni.

1 Johdanto: Ympäristönsuojelua järjestöhankkeilla

Poliittisten ja yhteiskunnallisten muutosten seurauksena kansalaisjärjestöjen määrä on monissa kehitysmaissa kasvanut räjähdysmäisesti viimeisten parinkymmenen vuoden aikana ja samalla ovat lisääntyneet rikkaiden ja köyhien maiden järjestöjen yhteistyösuhteet. Tämä kehitys on nähty ensisijaisesti positiivisena, sillä sen ajatellaan vahvistavan kehitysmaiden kansalaisyhteiskuntia ja helpottavan kehitysyhteistyön keskeisen tavoitteen saavuttamista: kaikkein köyhimpien ihmisten elinolosuhteiden parantamista. (Isomäki 1999, 17). Järjestöjen ajatellaan toimivan lähempänä tavallisia ihmisiä kuin esimerkiksi valtiollisten instituutioiden, sillä järjestöissä toimivat ihmiset ovat paikallisen yhteisönsä jäseniä ja tuntevat paikalliset ongelmat konkreettisemmin (Mälkiä ja Hossain 1998, 29).

Vaikka kansalaisjärjestöjen yhteistyöllä on saavutettu paljon hyviä tuloksia ainakin paikallisesti, on kuitenkin huomattu että kehitysyhteistyön toteuttaminen kansalaisyhteiskuntaa tukemalla ja kansalaisjärjestöjen välisillä hankkeilla ei ole ongelmatonta. Pienten paikallisten kansalaisjärjestöjen toteuttamat kehityshankkeet jäävät usein vaikutuksiltaan vähäisiksi ja lyhytaikaisiksi. (Isomäki 1999, 22). Suomalaisten julkisin varoin tuettujen kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyöhankkeet kestävät tyypillisesti kolmesta kymmeneen vuotta, ja keskittyvät ratkaisemaan jotakin konkreettista paikallista ongelmaa. Uskon, että hankkeilla voidaan saada aikaan positiivisia vaikutuksia paikallisesti joksikin aikaa, mutta syvällisempien yhteisöllisten ja yhteiskunnallisten vaikutusten aikaansaaminen vaatisi paljon laaja-alaisempaa ja pitkäaikaisempaa pyrkimystä yhteiskunnan rakenteiden muuttamiseen. Pieniä kansalaisjärjestöjä kritisoidaan paradoksaalisesti myös epädemokraattisuudesta, sillä järjestöissä toimivia henkilöitä ei aina valita vaaleilla eikä mikään takaa että he edustaisivat monipuolisesti sitä ihmisjoukkoa, jonka elinolosuhteita he pyrkivät työllään parantamaan. Epädemokraattisuutta lisää se, että yksittäisten henkilöiden merkitys järjestöjen päätöksenteossa saattaa nousta hyvin suureksi.

Eräs keskeinen kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyöhön liittyvä kiinnostava ongelma-alue on tasa-arvoisuus järjestöjen välisissä suhteissa ja kommunikaatiossa.

Kehitysyhteistyön parissa on 1970-luvulta alkaen siirrytty länsimaisen mallin mukaisesta modernisoinnista kohti moniäänisempää ja osallistuvaa kehitysyhteistyötä ja kehitysmaiden oikeudet päättää itse kehityksensä suunnasta on tunnustettu laajasti (Laitinen 2002, 15). Käytännön tasolla tämän pitäisi tarkoittaa kehitysyhteistyössä sitä, että hankkeesta hyötyviä ihmisiä ja yhteisöjä ei nähdä kohderyhminä, vaan tasa-arvoisina kumppaneina, joilla on valtaa itse määrittellä toimenpiteitä vaativia ongelmia ja suunnitella niihin ratkaisuja. Ihannetapauksessa ulkomaisen yhteistyöjärjestön rooli olisi vain auttaa etelän järjestöä käynnistämään toimintaansa taloudellisen tuen avulla ilman, että se vaikuttaisi etelän järjestön tavoitteisiin ja toimintaan. Kehityshankkeen pitäisi myös saavuttaa nopeasti taloudellinen omavaraisuus ja ulkopuolisen taloudellisen tuen pitäisi jäädä lyhytaikaiseksi.

Toisaalta vaatimus erilaisten etelän toimijoiden, kuten hallitusten ja kansalaisjärjestöjen, ehdottomasta suvereniteetista on ongelmallinen ja herättää helposti kysymyksen siitä, eikö köyhien maiden asioihin pitäisikin puuttua. Eikö niiden toimintatavoissa ole jotakin vikaa, kun kerran köyhät maat ja niiden asukkaat pysyvät köyhinä lukuisista kehityshankkeista huolimatta? Kehitysavun ehdollistamisessa riittäisi pohdittavaa lukuisiin tutkimuksiin, mutta tämän tutkielman kannalta oleellista on havainto, että sellaisten kehityshankkeiden tulokset, jotka ovat perustuneet ulkopuolisten asiantuntijoiden määrittelyvaltaan ja suunnitelmiin, ovat lähes poikkeuksetta jääneet vähäisiksi ja lyhytaikaisiksi (Laitinen 2002, 15; Hisham & al. 1991, 4).

Ympäristön suojelu on yksi keskeisimmistä ongelmakentistä, kun pyritään parantamaan kokonaisvaltaisesti ihmisten toimeentulon edellytyksiä köyhissä maissa. Ympäristön tilan heikentyminen ja köyhyys kulkevat käsi kädessä ja eräs tyypillinen piirre kehitysmaiden ympäristöongelmissa on, että ne ovat tiukasti sidoksissa ihmisten elinkeinoihin. Köyhimmissä kehitysmaissa, joihin Tansaniakin kuuluu, teollistuminen ei ole vielä edennyt pitkälle ja suuri osa väestöstä saa elantonsa maataloudesta. Arkielämä on varsinkin maaseudulla voimakkaasti riippuvaista luonnonympäristöstä ja ihmisyhteisöjen tarpeet, kuten ruoantuotanto sekä polttopuun ja veden saanti, kuluttavat ympäristöä voimakkaasti. Ympäristön kuluminen vaikuttaa suoraan ihmisten mahdollisuuksiin harjoittaa elinkeinojaan ja asua tietyllä alueella. Väestön

kasvu on monissa kehitysmaissa nopeaa, ja ympäristöön kohdistuvat paineet kasvavat väestön lisääntyessä.

Yksi keskeisimpiä maatalousyhteisöjen elämään vaikuttavia ongelmakokonaisuuksia on metsäpeitteen väheneminen ja siitä seuraava eroosio. Metsiä hakataan uuden viljelysmaan raivaamiseksi sekä polttopuuksi. Kun puut kaadetaan, ravinteiden kierto maaperän ja puiden välillä katkeaa ja maaperä altistuu sateen ja tuulen aiheuttamalle rasiutukselle. Hedelmällinen pintakerros kuluu pois eikä pääse uusiutumaan ja vähitellen maa muuttuu hedelmättömäksi. Maatalouden sadot heikkenevät ja metsien vähentyessä ihmiset joutuvat hakemaan polttopuunsa yhä kauempaa. Metsien väheneminen vaikuttaa myös veden saatavuuteen, sillä se voi muuttaa esimerkiksi jokien virtaamaa, järvien ja lampien muodostumista sekä veden sitoutumista maaperään.

Metsien suojelu ja puuston uusiutumisesta huolehtiminen ovat siis hyvin keskeisiä tehtäviä, kun halutaan parantaa maaseutuyhteisöjen elinolosuhteita kehitysmaissa ja vähentää köyhyyttä. Maaseudun ihmisten elinolosuhteiden parantaminen ja ympäristön suojelu ovat terveydenhuollon ja koulutuksen ohella hyvin suosittuja ongelmakokonaisuuksia kehitysyhteistyötä toteuttavien pohjoisten kansalaisjärjestöjen keskuudessa. Paikallisen ympäristön suojeluun ja maatalouden kehittämiseen tähtäävät hankkeet näyttäytyvät riittävän pieninä ja konkreettisina kokonaisuuksina kansalaisjärjestöjen toteutettaviksi. Tyypillisesti näitä hankkeita toteutetaan kahden kansalaisjärjestön yhteistyönä: jonkin rikkaan maan järjestö rahoittaa ja mahdollisesti tukee asiantuntemuksellaan kehitysmaassa toimivaa järjestöä, joka toteuttaa kehitystyötä omalla alueellaan.

Tämän tutkimuksen kohteena on tansanialainen ympäristöjärjestö Morogoro Environmental Conservation Organisation eli Moeco, joka toteuttaa metsänkasvatushanketta Tansaniassa, Morogoron kaupungin ympäristössä. Moeco on pieni tansanialaisten työntekijöiden voimin toimiva järjestö, joka on aloittanut toimintansa 1997. Metsitystyö ja ympäristökasvatus ovat alusta asti olleet Moecon toiminnan keskeisiä tavoitteita. Toiminnan alkuaikoina sen yhteistyökumppanina toimi suomalainen Iisalmen Kehypaja ry ja nykyään Moeco toimii yhteistyössä suomalaisen metsäalan asiantuntijajärjestön Toivala-säätiön kanssa. Toivala-säätiön

erityisalueena on maa- ja metsätalouden kehittämiseen suuntautuvat hankkeet kehitysmaissa. Järjestöjen yhteistyöhankkeen nimi on Morogoron Kylämetsähanke ja se pyrkii parantamaan kokonaisvaltaisesti maaseudun kylien asukkaiden elinolosuhteita niin taloudellisesti kuin ekologisestikin. Kyläläisille opetetaan puiden istutusta ja kasvatusta ja heitä autetaan perustamaan omia taimitarhojaan. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten yhteistyö Toivala-säätiön kanssa on vaikuttanut Moecon mahdollisuuksiin toteuttaa omia ympäristön suojeluun liittyviä tavoitteitaan.

Kansalaisjärjestöjen määrä ja rooli kehitysyhteistyön tekijöinä on kasvanut niin nopeasti, että akateeminen tutkimus ei ole pysynyt kehityksen perässä. Järjestöjen roolin ja toimintaedellytysten analysointi on jäänyt lähinnä erilaisten konsulttien vastuulle, joita etelän järjestöt itse tai niiden rahoittajat ovat palkanneet. Kansalaisjärjestökenttä on tämän päivän maailmassa hyvin kompleksinen ja uutta tietoa tarvitaan esimerkiksi järjestöjen työn (epä)onnistumisen dynamiikasta, järjestöjen roolista, niiden suunnitelluista ja suunnittelemattomista vaikutuksista yhteisöön, järjestöjen hallinnasta sekä tehokkuudesta. (Hossain & al. 2000, 17) Tämä tutkimus voi toivottavasti antaa oman pienen panoksensa uuden ymmärryksen rakentamisessa tutkimalla kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyötä yhden konkreettisen tapausesimerkin kautta. Tutkimukseni kohdeyleisö on kehitysyhteistyötä toteuttavissa kansalaisjärjestöissä toimivat ihmiset sekä muut järjestöjen kehitysyhteistyöstä kiinnostuneet. Tavoitteenani on lisätä järjestöjen kehitysyhteistyöhankkeiden parissa työskentelevien ihmisten ymmärrystä yhteistyösuhteiden monimutkaisesta luonteesta.

1.1 Tutkimusongelma

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella Morogoro Environmental Conservation Organisationin toimintaa kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyön näkökulmasta. Tarkoitukseni on selvittää, onko suhde suomalaiseen rahoittajaan helpottanut tai toisaalta vaikeuttanut Moecon tavoitteiden saavuttamista jollakin tavalla. Hauan myös selvittää, näkyykö suomalaisen rahoittajan vaikutus jotenkin Moecon kehityskaaressa sellaiseksi järjestöksi kuin se nykyään on. Taustalla on laajempi kysymys siitä, minkälaisen toimintaedellytysten varassa sellaiset pienet

kehitysmaiden kansalaisjärjestöt toimivat, jotka ovat riippuvaisia ulkopuolisesta rahoituksesta ja jolla ei ole varsinaista palkattua henkilökuntaa. Tutkimuskysymykseni on: **Onko kansalaisjärjestöjen yhteistyö auttanut Moecoa saavuttamaan tavoitteensa ympäristönsuojelun alueella?** Tarkoitin kansalaisjärjestöjen yhteistyöllä paitsi Moecon suhdetta Toivala-säätiöön, myös KEPAn vapaaehtoistyöntekijöiden läsnäoloa Moecossa. KEPA on kehitysyhteistyötä tekevien suomalaisten kansalaisjärjestöjen kattojärjestö.

Etsin vastauksia seuraaviin tarkempiin kysymyksiin:

1. Minkälainen kuva muodostuu Moecossa työskentelevien tansanialaisten vapaaehtoistyöntekijöiden motivaatiosta ja sitoutuneisuudesta järjestöön? Vaikuttaako suhde suomalaiseen rahoittajaan jotenkin Moecon henkilökunnan työmotivaatioon?
2. Minkälaista asiantuntemusta Moecolla on omien työntekijöidensä ja yhteistyöjärjestönsä kautta käytössään?
3. Minkälainen rooli suomalaisilla vapaaehtoistyöntekijöillä ja heidän asiantuntemuksellaan on Moecossa? Onko heistä hyötyä Moecon tavoitteiden saavuttamiselle?
4. Minkälaiseksi ovat muodostuneet Moecon ja sen toimintaa rahoittavan suomalaisen järjestön suhde ja roolit?

Moecon suhde Toivala-säätiöön ja KEPAn vapaaehtoiisiin ei tietenkään kuvaa täydellisesti Moecon toimintaympäristöä, sillä järjestö toimii osana omaa paikallisyhteisöään ja osana tansanialaista yhteiskuntaa ja siihen vaikuttavat lukuisat sosiaaliset suhteet, vakiintuneet käytännöt, yhteiskunnalliset instituutiot ja lait, joiden kanssa suomalaisilla järjestöillä ei ole mitään tekemistä. Tämä tutkimus keskittyy siis kuvaamaan Moecon toimintaympäristöä vain Kylämetsähankkeen ja järjestöjen yhteistyön osalta.

1.2 Aineisto

Tavoitteenani on saada mahdollisimman monipuolinen käsitys Moecosta ja sen toimintaympäristöstä. Siksi olen kerännyt aineistoa tämän tutkimuksen tekemiseen neljältä eri taholta: Kehitysyhteistyön palvelukeskus KEPA ry:n lähettämiltä

vapaaehtoistyöntekijöiltä, Toivala-säätiön vapaaehtoistyöntekijöiltä, Toivala-säätiön edustajilta sekä Moecon edustajilta. Tärkeimpänä aineistonani ovat Moecossa työskennelleiden KEPAn vapaaehtoistyöntekijöiden kokemukset ja näkemykset. Vapaaehtoistyöntekijät lähtevät Moecoon KEPAn järjestämän Etelän Vapaaehtoisohjelman (Etvo) kautta. Vapaaehtoisohjelmaan osallistuvilta ei edellytetä asiantuntijuutta tai ammattitaitoa, vaan ajatuksena on ensisijaisesti toisenlaiseen kulttuuriin ja elämäntapaan tutustuminen. Toivala-säätiön lähettämät vapaaehtoiset ovat olleet metsä- tai ympäristöalan opiskelijoita.

Tutkimukseni aineisto koostuu kahdeksasta haastattelusta, kahdesta hankeraportista, yhdestä hankesuunnitelmasta, kahdesta vapaaehtoistyöntekijän matkaraportista ja yhdestä vapaaehtoistyöntekijän matkapäiväkirjasta. Haastattelin suullisesti kuutta KEPAn vapaaehtoistyöntekijää marras-joulukuussa 2004. Nauhoitin haastattelut ja kirjoitin ne sanatarkasti puhtaaksi. Yksi haasteltavista luovutti minulle matkapäiväkirjansa täydentämään suullisia vastauksiaan. Moecosta ja Toivala-säätiöstä haastattelin henkilöitä, joilla on keskeinen asema järjestöjen toiminnassa ja niiden välisessä yhteistyösuhteessa. Heitä haastattelin sähköpostitse käytännön järjestelyjen vuoksi. Minulla ei haastattelujen aikaan ollut perhesyiden takia mahdollisuutta matkustaa Itä-Suomeen haastatteluja tekemään ja Toivala-säätiön edustajat toivoivat kysymyksiä mieluummin sähköpostilla kuin puhelimitse. Katsoin parhaaksi toteuttaa myös Moecon edustajan haastattelun kirjallisena, sillä kieliongelmat olisivat todennäköisesti vaikeuttaneet puhelimitse tehtyä suullista haastattelua niin, että vastausten tarkka kuunteleminen olisi ollut hankalaa.

Hankeraportit on laadittu Toivala-säätiön edustajien tekemillä arviointimatkoilla marraskuussa 2003 ja marras-joulukuussa 2004. Hankesuunnitelma on vuosia 2005-2007 koskeva suunnitelma, jolla on haettu Ulkoasiainministeriöltä rahoitusta hankkeen jatkamiselle. Vapaaehtoistyöntekijöiden matkaraportit ovat laatineet Toivala-säätiön vapaaehtoiset, joista toinen on vierailut Moecossa vuodenvaihteessa 2004-2005 ja toinen kesällä 2005.

KEPAn vapaaehtoistyöntekijöiden haastattelut ovat tämän tutkimuksen keskeisin aineisto. Tutkimuksen varsinainen analyysiosio perustuu suurimmaksi osaksi näihin haastatteluihin eli KEPAn vapaaehtoisten kokemuksiin ja näkemyksiin Moecosta ja

sen toiminnasta. Olen hyödyntänyt vapaaehtoisten haastatteluja runsaasti myös kansalaisjärjestötoimintaa kuvaavissa taustaluvuissa, sillä monet vapaaehtoiset nostivat aihepiirin oma-aloitteisesti esiin haastattelujen aikana ja heillä oli aiheesta paljon ajatuksia. Sitaateissa käyttämäni vastaajien nimet ovat keksittyjä.

Moecon ja Toivala-säätiön edustajien haastattelut, Toivala-säätiön vapaaehtoisten matkaraportit ja Toivala-säätiön hankedokumentit puolestaan muodostavat lähtökohdan luvulle 3.1. Moecon toiminnan lähtökohdat. Pelkkien KEPAn vapaaehtoisten avulla en olisi voinut saada selkeätä kuvaa Moecon konkreettisesta toiminnasta ja toiminnan tavoitteista

1.2.1 Informanttien valinta

Lukija saattaa ihmetellä, miksi olen haastatellut niin monia vapaaehtoistyöntekijöitä etsiessäni vastauksia sellaisiin kysymyksiin, joihin myös Moecon ja rahoittajatahojen edustajat osaavat vastata, mutta joista kaikilla vapaaehtoisilla ei välttämättä ole kovin selvää kuvaa. Pidän valintaa perusteltuna, koska uskon että vapaaehtoisten kautta Moecon toiminnasta ja kehitysmaiden kansalaisjärjestöjen toiminnasta yleensä saa elävämmän ja monipuolisemman kuvan kuin haastatteleamalla pelkästään Moecon ja Toivala-säätiön edustajia. Vain järjestöjen edustajia haastatteleamalla olisi voinut olla vaikea päästä virallisten julkilausuttujen tavoitteiden ja periaatteiden taakse. Vapaaehtoisten ja järjestöjen edustajien näkökulma Moecon toimintaan on mielestäni erilainen, sillä haastattelemani Moecon ja Toivala-säätiön edustajat ovat asiantuntijoita toiminnan suunnittelussa ja tavoitteissa, mutta he eivät osallistu järjestön konkreettisiin päivittäisiin toimiin. Vapaaehtoistyöntekijät sen sijaan työskentelevät päivittäin järjestön toimistolla ja taimitarhassa ja heillä on siten aitiopaikka tarkkailla järjestön konkreettista toimintaa. Monet haastattelemistani vapaaehtoisista ovat myös Suomessa aktiivisia kansalaisjärjestösektorilla ja heillä on paljon nimenomaan kehitysmaiden kansalaisjärjestötoimintaan liittyvää asiantuntemusta.

Haastattelemani vapaaehtoistyöntekijät ovat 25-32 -vuotiaita ja heistä yksi on mies. Kaikki opiskelevat tai ovat opiskelleet yliopistossa ja asuvat suurissa kaupungeissa.

KEPA ei luovuta vapaaehtoistyössä olleiden yhteystietoja ulkopuolisille, joten vapaaehtoiset ottivat itse minuun yhteyttä saatuaan KEPASTA tiedon tutkimuksestani. Minulla ei siis ollut juurikaan mahdollisuutta valita haastattelemini vapaaehtoisten määrää, mutta olin ilahtunut siitä, että niin moni vapaaehtoisista oli halukas osallistumaan tutkimukseeni. Ilmeisesti muistot vapaaehtoistyöstä ja Tansaniasta ovat vapaaehtoisille niin tärkeitä, että he kokevat mielekkäänä osallistua ja päästä kertomaan kokemuksistaan.

1.2.2 Haastattelut

Valitsin tutkimussuuntaukseksi laadullisen tutkimuksen ja aineistokeruun menetelmäksi haastattelut. Valinta perustuu siihen, että kun tutkimuskysymys käsittelee ihmisten toimintaa tietyssä sosiaalisessa kontekstissa, laadullinen haastatteluaineisto tuottaa parhaiten monipuolisia kuvauksia, selityksiä ja merkityksiä ja sitä kautta moniäänisen kuvan aiheesta. Alkuperäinen ajatukseni oli käyttää KEPAN vapaaehtoisten haastatteluissa narratiivista haastattelutapaa, jossa haastattelun kulku on täysin avoin ja haastateltava nostaa itse esille tärkeänä pitämiään asioita ja muodostaa niistä ikään kuin tarinaa. Osittain oman kokemattomuuteni ja osittain haastateltavien epävarmuuden takia haastattelutapani lähentyi kuitenkin perinteisempää teemahaastattelua. Minulla oli kuusi teemaa (Liite 1.), joista keskustelimme varsin vapaamuotoisesti. Teemojen alle ryhmittyvät kysymykset kehittyivät haastatteluiden edetessä niin, että jokaisessa haastattelussa tuli esiin uusia näkökulmia, jotka liitin keskusteluun seuraavissa haastatteluissa. En siis esittänyt kaikkia teemojen alle ryhmiteltyjä kysymyksiä kaikille haastatelluille. Jokaisella vastaajalla oli myös selvästi oma erityisalueensa, josta tiesi ja halusi puhua enemmän kuin muista aiheista. Pyrin käyttämään tätä mahdollisimman tehokkaasti hyväkseni kohdentamalla keskustelua vastaajan parhaiten tuntemaan aihepiiriin.

Suullisesti ja kirjallisesti tehdyt haastattelut poikkeavat selvästi toisistaan, sillä kirjallisten haastattelujen kysymysten piti väistämättä olla tarkemmin muotoiltuja kuin suullisten ja vastauksista puuttuu suullisille vastauksille ominainen ajatuksen kehittyminen puhumisen aikana ja eteneminen spontaanisti aihepiiristä toiseen.

Kirjalliset vastaukset olivat myös huomattavasti lyhyempiä kuin suulliset. Kirjallisten haastatteluiden kysymykset olivat avoimia, eli valmiita vastausvaihtoehtoja ei ollut. Toisaalta haastattelutekniikat ovat siinä mielessä yhdenmukaisia, että kaikki KEPAn vapaaehtoisten haastattelut on tehty suullisesti ja molempien järjestöjen edustajia on haastateltu kirjallisesti.

1.2.3 Analyysi

Tutkielmassani yhdistyvät kuvailevan ja selittävän tutkimusstrategian piirteet. Pyrin luomaan kuvauksen Moecon toiminnasta ja siihen vaikuttavista reunaehdoista ja toisaalta selittämään miksi Moecon tilanne ja toiminta ovat sellaisia kuin ne ovat. Analyysini perustuu samankaltaisuuksien, ristiriitaisuuksien ja merkitysten etsimiseen aineistosta. Hyvin avoin haastatteluiden ja analysoinnin tapa on paras valinta tällaisen tutkimusongelman käsittelyssä, jossa tarkoituksena on saada mahdollisimman monipuolinen kuva itse järjestöstä ja toisaalta niistä merkityksistä ja selityksistä, joita vastaajat siihen liittävät. Esimerkiksi kyselyllä tai edes strukturoidulla haastattelulla en olisi voinut päästä käsiksi kaikkiin Moecon toimintaa liittyviin kysymyksiin, sillä en olisi tutkimuksen alkuvaiheessa osannut kysyä niitä.

Aineistoni järjestäminen ja analyysi perustuu teemoittelulle. Pilkoin ja järjestin puhtaaksi kirjoitetut haastattelut kokonaisuuksiksi erilaisten teemojen alle, jotka jakautuivat pienempiin aihealueisiin. Osa teemoista ja niiden alla olevista aiheista oli mukana haastattelurungossa ja osa muodostui analyysin edetessä. Jaoin aineiston neljään laajaan teemaan, joiden alla oli 8-47 aihealuetta. Teemojen alla oli aiheita viimeisimmässä järjestelyversiossa yhteensä 88. Varsinaisen kirjoitusprosessin aikana teemat ja aihealueet muuttuivat, yhdistyivät, jakaantuivat ja hävisivät vielä moneen kertaan, eivätkä tämän tutkielman rakenne ja luvut noudata analyysivaiheen alussa tekemääni teemajakoa juuri lainkaan.

Järjestelin aineiston teemojen alle sen perusteella, mistä vastaajat kulloinkin mielestäni kertoivat. Osa vastauksista oli helppo liittää tiettyyn kysymykseen, osa vaati enemmän tulkintaa siitä, mistä vastaajat oikeastaan puhuvat ja mihin kaikkeen muuhun heidän puheensa liittyy. Yhtenä tärkeimmistä pyrkimyksistäni haastattelujen

käsittelyssä on kuitenkin ollut uskollisuus aineistolle. Olen siis pyrkinyt mahdollisimman hyvin ymmärtämään, mihin kysymykseen vastaajat ovat vastanneet enkä ole häivyttänyt aineistosta hankalia ristiriitoja.

Tutkielmani etenee seuraavasti: Luvun 2. ”Tutkimusasetelma” alussa pohdin kehityksen ja kehitysmaan käsitteisiin liittyviä ongelmia, jonka jälkeen tarkastelen kansalaisjärjestöjen vahvuuksia ja heikkouksia kehitysyhteistyön toteuttajina, kansalaisjärjestötoiminnan lähtökohtia sekä etelän järjestöjen ulkopuoliseen tukemiseen kohdistuvaa kritiikkiä. Luku 3. ”Moecon toimintaehtoien rakentuminen” on varsinainen aineiston käsittelyluku, jonka aluksi esittelen Moecoa järjestönä ja sen toimintaa. Sen jälkeen tarkastelen Moecon tansanialaisen henkilökunnan osaamista ja motivaatiota sekä pohdin suomalaisten vapaaehtoistyöntekijöiden roolia järjestössä. Lopuksi tarkastelen Moecon ja sen suomalaisen yhteistyökumppanin suhdetta niiden roolien ja päätösvallan näkökulmasta. Luvussa 4. ”Moecon toimintaympäristö” teen yhteenvedon saamistani tuloksista ja tarkastelen niitä taustakirjallisuutta vasten. Luvussa 5. ”Päätelmiä” pohdin, mitä merkitystä tutkimukseni tuloksilla voisi olla käytännössä, kun kansalaisjärjestöt suunnittelevat ja toteuttavat kehitysyhteistyöhankkeita.

2 Tutkimusasetelma

2.1 Kehitys ja kehitysmaat

”Kehitys” on sana, jota käytämme jatkuvasti arkisessa kielenkäytössämme, mutta jonka sisältöä on hyvin vaikea määritellä. Ei ole olemassa mitään ilmiötä, joka selkeästi määrittäisi sanalla ”kehitys”. Kehitys on prosessi, jossa asiat muuttuvat johonkin suuntaan. Muutosta voidaan pitää hyvänä, huonona tai neutraalina, riippuen arvioijan katsantokannasta. Kehitysyhteistyön kannalta oleellinen kysymys on, onko kehitysprosessi itsessään päämäärä vai vain väline jonkin muun päämäärän saavuttamiseen. Jos kehitysprosessi on väline, mikä on se ideaali, jota kohti sillä pyritään? Onko olemassa jokin kaikille ihmisille yhteinen ideaali, vai onko niin, että kehitys voi tarkoittaa eri ihmisille aivan eri asioita? (Lindberg 2004, 87). Itse

ajattelen, että käsitykset toivottavasta kehityksestä ja hyvästä yhteiskunnasta ovat sidoksissa kulttuuriin ja elämäntapaan ja näin ollen mitään yleismaailmallista hyvän yhteiskunnan mallia ei ole olemassa.

Tämä ajatus on kehitysyhteistyön piirissä edelleen varsin radikaali. Kehitysyhteistyö tai paremminkin kehitysapu alkoi varsinaisesti 1950-luvulla, kun siirtomaat alkoivat itsenäistyä. Silloin kehitystyön tavoitteena oli alikehittyneiden yhteiskuntien uudenaikaistaminen. Tämän ideologian mukaan länsimaiden asiantuntijat tiesivät parhaiten, miten moderni yhteiskunta toimii ja entiset siirtomaat pyrittiin saattamaan mahdollisimman nopeasti samanlaiselle teollistumisen polulle kuin mitä niiden isäntämaat olivat seuranneet. 1970-luvulla kehitysjattelu alkoi muuttua, ja valtioiden modernisoinnin sijaan alettiin puhua reilummasta kansainvälisestä taloudellisesta järjestyksestä. Yksisuuntaista auttamista kuvaavan kehitysapu-termin rinnalle otettiin kehitysyhteistyö, joka sisältää ajatuksen yhdessä tekemisestä. Toisaalta kehitysyhteistyön valtavirrassa toteutettiin edelleen massiivisia avaimet käteen – hankkeita, jotka olivat täysin länsimaisten asiantuntijoiden suunnitteleimia ja toteuttamia. (Laitinen 2002, 15.)

Vaikka 1950-luvun holhoavasta ja vähättelevästä asenteesta köyhiä maita kohtaan on jo siirrytty moniarvoisempaan suuntaan, on matka kohti tasa-arvoista suhdetta etelän ja pohjoisen maiden ja yhteiskuntamallien välillä vielä todella pitkä. Länsimaisen kulttuurin hegemonisesta asemasta kertoo muun muassa kehitysyhteistyön piirissä vakiintunut kielenkäyttö. Termi kehitysmaa sisältää ajatuksen siitä, että nykyisten rikkaiden eli kehittyneiden maiden yhteiskuntamallit ovat jotakin, jota kohti kaikkien maailman maiden pitäisi pyrkiä. Kehittyneet maat ovat käyneet loppuun kehitysprosessin ja jopa lopettaneet kehittymisen. Kehitysmaat tai kehittyvät maat, jota termiä käytettiin siirtomaiden itsenäistymisen jälkeisen kehitysoptimismien aikana, ovat siis matkalla kohti parempaa ja ne pyrkivät kehittyneiden rikkaiden maiden kaltaisiksi. Usein rikkaista maista puhutaan myös teollisuusmaina, mutta tämäkin termi on ongelmallinen. Myös monissa nykyisissä ”kehitysmaissa”, kuten Brasiliassa, Intiassa ja Kiinassa, on pitkälle kehittyntä teollisuutta, mutta suuri osa niiden väestöstä elää silti köyhydessä. Valtion teollistuminen ei siis ole sellainen määräävä tekijä, joka yksinään vähentäisi köyhyyttä ja parantaisi ihmisten elinympäristöä.

Itse kannatan monimuotoista näkemystä hyvästä yhteiskunnasta ja oikeasta yhteiskunnan kehittämisen suunnasta. Käytän tässä tutkielmassa jakoa etelä-pohjoinen tai rikkaat ja köyhät maat. Kehitysyhteistyön piirissä on alettu suosia etelästä ja pohjoisesta puhumista vakiintuneiden kehitysmaan ja kehittyneen maan sijaan. Suurin osa köyhistä maista sijaitsee eteläisellä pallonpuoliskolla ja rikkaista maista pohjoisella pallonpuoliskolla. Maantieteelliseen sijaintiin perustuva jako on neutraalimpi kuin monet muut maapallon jakautumista kuvaavat termit. Jako köyhiin ja rikkaisiin maihinkaan ei ole ongelmaton, sillä se olettaa että yhteisön hyvinvoinnin ja vaurauden määrää tulee mitata ensisijaisesti taloudellisen rikkauden kautta. Tosiasia kuitenkin on, että suuri osa köyhissä maissa elävistä ihmisistä elää niin pienen toimeentulon varassa, että he itse kokevat olevansa köyhiä. Pidän siis jakoa rikkaisiin ja köyhiin maihin kompromissina, joka on ainakin neutraalimpi kuin maiden jakaminen kehitysmaihiin ja kehittyneisiin maihin. Vaikka sanalla kehitys on tässä yhteydessä paljon sellaisia merkityksiä, joita haluan kritisoida, käsitteen käyttöä lienee mahdotonta välttää tällaista aihepiiriä käsittelevässä tutkielmassa. Käyttäessäni sanoja kehitys(yhteis)työ, kehityshanke jne., tarkoitan kehityksellä yksinkertaisesti muutosprosessia, jonka tuloksen toivottavuudesta käsite ei kerro mitään. Kehityshanke ei siis aina muuta asioita parempaan suuntaan, mutta se muuttaa niitä johonkin suuntaan.

2.2 Kansalaisyhteiskunta

2.2.1 Kansalaisjärjestöjen määrittelyn vaikeudesta

Artikkelissaan *Development for whom?* (1998) Susanna Myllylä pohtii kansalaisjärjestöjen olemusta ja roolia kehitystyössä. Kansalaisjärjestö on käsitteenä hyvin yleinen ja epäselvä ja sen alle voidaan laittaa lukuisia erilaisia ja erikokoisia organisaatioita naapuruston apuverkostosta kansainvälisiin avustusjärjestöihin tai jopa poliittisiin puoleisiin. Kansalaisjärjestöstä käytetään englannin kielessä yleisimmin termiä non-governmental organisation (NGO), joka vaikeuttaa määrittelyä edelleen, sillä se kieltää järjestöjen yhteydet valtioon ja sen instituutioihin. NGO myös sisältää ajatuksen, että mikä tahansa ei-valtiollinen organisaatio voi olla kansalaisjärjestö.

(emt., 48). Kuitenkaan esimerkiksi kirkot tai rikollisjärjestöt eivät tunnu sopivan kansalaisjärjestön määritelmään. Matti Mälkiän ja Farhad Hossainin (1998, 30) mukaan kansalaisjärjestöjen nähdäänkin kehitysyhteistyön piirissä muodostavan kolmannen sektorin valtiollisten ja yksityisten toimijoiden väliin. Myllylän mukaan kansalaisjärjestöt määritellään kehitysyhteistyön piirissä useimmiten seuraavasti: ne ovat yksityisiä, vapaaehtoistyöhön perustuvia ja voittoa tavoittelemattomia organisaatioita, jotka toimivat itsenäisinä valtiosta ja saavat varansa lahjoituksina, jäsenmaksuina ja kansainvälisten järjestöjen tai hallitusten rahoituksena (1998, 48).

Myllylän määritelmä sopii paitsi useimpiin kansalaisjärjestöihin, toisaalta myös laajempiin ja löyhemmin organisoituneisiin kansanliikkeisiin. Vijay Pratay ja Thomas Wallgren analysoivat kansalaisjärjestön ja kansanliikkeen eroa seuraavasti: Kansanliike syntyy, kun useat ihmiset toimivat samanaikaisesti, samoista syistä ja samoin tavoittein vaikuttaakseen valtioon, markkinoihin tai sosiaaliseen elämään. Liikkeillä voi olla tietoinen identiteetti ja jonkinlainen organisaatio, mutta se ei ole välttämätöntä. Liikkeiden olemassaolon tunnistaa usein vasta jälkepäin. Kansalaisjärjestöt puolestaan harjoittavat sellaista laajasti ymmärrettyä poliittista toimintaa, joka ei ole varsinaista puolue toimintaa, mutta joka on organisoitunut muodollisten julkisten elinten määräämien säädösten mukaisesti. Järjestöjen piirteisiin kuuluu laillinen asema, kirjoitetut säännöt ja tavoitteet, muodolliset päätöksenteon ja vallanjaon käytännöt sekä jäsenyyttä tuottavat käytännöt. Nämäkään määritelmät eivät tietenkään ole tyhjentäviä, vaan liikkeillä ja järjestöillä voi olla piirteitä toisistaan. (2000, 29-30.)

Koska kansalaisjärjestöjä on niin vaikea määritellä niiden organisoitumisen mukaan, yhteisiä tekijöitä on yhä enemmän alettu etsiä niiden rooleista ja toiminnasta kehitysyhteistyön piirissä. Mälkiä ja Hossain (1998, 38) esittelevät David Kortenin laatiman jaon, jossa kansalaisjärjestöt ryhmittyvät neljään kategoriaan niiden toimintastrategian mukaan. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat hyväntekeväisyyttä tekevät hätäapujärjestöt, joiden tehtävänä on auttaa ihmisiä erilaisten katastrofien yhteydessä. Koska katastrofit vaativat nopeaa reagoitua, nämä järjestöt suunnittelevat ja toteuttavat työnsä kokonaan itse valmiiden toimintamallien mukaan. Kun tarve hätäavulle päättyy, järjestöt vetäytyvät alueelta ja etsivät uusia avun tarpeessa olevia yhteisöjä. Toiseen ryhmään kuuluvat järjestöt, jotka toteuttavat pienimuotoisia ja

lyhytaikaisia paikallisyhteisön kehittämishankkeita. Nämä järjestöt ovat ensimmäistä ryhmää enemmän kehitysorientoituneita ja tavoitteena on auttaa ihmisiä kehittämään omia kykyjään auttaa itseään. Järjestöt toimivat yhteistyössä paikallisyhteisön kanssa. Kolmannen ryhmän muodostavat sellaiset järjestöt, joiden tavoitteena on kehittää valtion tai jonkin sen alueen institutionaalisia järjestelmiä pidemmällä, 10-20 vuoden aikajanelalla. Tällaisessa toiminnassa kansalaisjärjestöllä on käynnistäjän ja aktivoijan rooli, mutta varsinaisia toimijoita ovat ne erilaiset julkiset ja yksityiset instituutiot, joiden toimintaa kehitystyö koskee. Neljäs ryhmä muodostuu löyhemmistä kansanliikkeistä, jotka toimivat kansallisesti tai globaalisti ja joiden toiminnalle ei ole asetettu aikarajoja. Liikkeet muodostuvat yksittäisten ihmisten ja järjestöjen muodostamista verkostoista ja niiden tavoitteena on tukea ja vahvistaa mukana olevia toimijoita yhteisten tavoitteiden saavuttamisessa. Mälkiän ja Hossainin (emt., 40) mukaan myös Kortenin muodostama järjestöjen jako on varsin yleisluontoinen eikä missään nimessä yksiselitteinen. Yhdessä järjestöissä voi olla piirteitä eri ryhmistä ja toisaalta saman ryhmän sisällä voi olla hyvin erilaisia järjestöjä. Kortenin jako on kuitenkin hedelmällinen lähtökohta uudentalaiselle ymmärrykselle kansalaisjärjestöjen roolista kehitysyhteistyössä. Jos tämän tutkimuksen kohteena olevaa kansalaisjärjestöä tarkastellaan Kortenin ryhmittelyn kautta, se sijoittuu toimintansa puolesta selvästi ryhmään kaksi, eli lyhytaikaisiin paikallisiin projekteihin, vaikka sen tavoitteissa onkin piirteitä myös ryhmästä kolme, eli pidemmän aikavälin institutionaalista muutoksesta.

Kansalaisjärjestölle on siis mahdotonta antaa yhtä yksiselitteistä määritelmää, mikä onkin yksi suurimmista haasteista kansalaisjärjestöjen roolin tutkimiselle kehitysyhteistyön toteuttajina (emt., 25). Tässä tutkimuksessa yhdyn yllä esiteltyyn Susanna Myllylän määritelmään kansalaisjärjestöstä. Lisäksi mielenkiintoni kohdistuu niin sanottuihin ruohonjuuritason järjestöihin, eli pieniin, paikallisesti toimiviin järjestöihin. Pieni on toki suhteellinen käsite, mutta määrittelen tässä yhteydessä pienen järjestön sellaiseksi, joka toimii omalla paikkakunnallaan tai sen lähiympäristössä ja jossa on aktiivihenkilöitä ja muita jäseniä korkeintaan muutama kymmenen. Mielestäni tällaisten pienten ruohonjuuritason järjestöjen toimintaa voi tarkastella jonkinlaisen yhteisen eetoksen kautta. Niiden kiinnostuksen kohteena ovat tavalliset ihmiset ja perheet, joiden arkielämää ne pyrkivät parantamaan. Positiiviseen kehitykseen pyritään uusien ajattelutapojen ja asenteiden sekä sellaisten

konkreettisten toimenpiteiden kautta, joiden toteuttamisessa paikalliset ihmiset voivat helposti olla mukana. Näiden järjestöjen varsinaisena tavoitteena ei ole saada aikaan suuria yhteiskunnallisia muutoksia vaan parantaa elinolosuhteita paikallisesti.

2.2.2 Kansalaisjärjestöjen vahvuudet ja heikkoudet

Maailmanlaajuinen kansalaisjärjestöjen aseman vahvistuminen kehitysyhteistyössä alkoi 1970-luvulla. Keskeisinä syinä kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyön suosimiselle ovat olleet osallistuvan kehitysyhteistyön periaatteen voimistuminen, järjestöjen roolin yleinen kasvu yhteiskunnissa sekä valtiolliseen kahdenväliseen kehitysyhteistyöhön kohdistuva kritiikki. Osallistuvalla kehitysyhteistyöllä tarkoitetaan toisaalta periaatteita ja toisaalta konkreettisia menetelmiä, joiden tarkoituksena on ottaa kehityshankkeen hyödynsaajat eli ”kohderyhmä” mukaan hankkeiden suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Käytän lainausmerkkejä siksi, että yleisesti käytetty sana kohderyhmä itsessään sotii osallistuvan kehitysyhteistyön periaatetta vastaan. Kehityshankkeesta hyötyvä yhteisö ei ole toimenpiteiden kohde vaan joukko aktiivisia toimijoita, jotka itse määrittelevät, suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat sellaista toimintaa, jota he pitävät yhteisönsä kannalta tärkeänä toteuttaa. Tavoitteena osallistuvassa kehitysyhteistyössä on kehityshankkeiden laadun ja kestävyuden parantaminen sitä kautta, että niiden kohteena olevat yhteisöt kokevat hankkeet ja niiden käynnistämät kehitysprosessit itselleen tärkeinä ja hyödyllisinä ja siten sitoutuvat niihin pitkäksi aikaa.

Susanna Myllylän mukaan järjestöjen roolin kasvun taustalla on muun muassa kylmän sodan loppumisen jälkeinen valtioiden roolin kutistuminen julkisten palveluiden tuottamisessa. Kun julkisen sektorin menoja on pyritty pienentämään, erilaiset järjestöt ovat ottaneet valtion tehtäviä itselleen sekä köyhissä että rikkaissa maissa. Järjestöjen roolin kasvuun on Myllylän mukaan vaikuttanut myös se, että valtiolliset ja kansainväliset instituutiot ovat menettäneet legitimaatiotaan ja uskottavuuttaan kehitysyhteistyön toteuttajina, sillä niiden toteuttamat kehityshankkeet eivät ole tuottaneet hyviä tuloksia. Valtioiden välistä kehitysyhteistyötä on kritisoitu tehostomuudesta ja jäykkyydestä sekä siitä, että sen avulla ei voida tavoittaa suurta ihmismäärää ja kaikkein kipeimmin avun tarpeessa olevia. Kritiikki on perustunut

muun muassa siihen, että valtiollisessa kehitysyhteistyössä varoja käytetään erilaisten julkisten instituutioiden, kuten terveydenhuolto- tai koulujärjestelmän kautta, jotka eivät välttämättä tavoita heikoimmassa asemassa olevia kansalaisia. Ministeriöiden ja muiden julkisten instituutioiden tekemä kehitysyhteistyö on usein poliittisesti väritynyttä ja se noudattaa ylhäältä alaspäin -lähestymistapaa, jossa kehitystyön kohteina olevilla yhteisöillä ei ole paljon mahdollisuuksia vaikuttaa siihen, mitä tehdään. Hallinnollisten kulujen osuus kehityshankkeiden budjetista on valtiollisessa kehitysyhteistyössä usein suuri. Myös avun vastaanottajamaiden hallitusten vaikeudet käyttää varoja vastuullisesti ja tehokkaasti ovat vaikuttaneet siihen, että vastuuta kehityshankkeista on siirretty kansalaisjärjestöille. (Myllylä 1998, 47-48.)

Kehitysyhteistyötä tekevien kansalaisjärjestöjen tukemisen on ajateltu olevan valtiollisten instituutioiden tukemista tehokkaampaa, koska byrokratian osuus rahan käytöstä on yleensä pienempi ja järjestöt tavoittavat helpommin tavallisen kansan ja köyhimmät ihmiset. Kansalaisjärjestöjen on myös ajateltu toteuttavan hankkeita, joiden tavoitteet ovat lähtöisin tavallisen kansan tarpeista sekä vahvistavan yhteiskunnan moniäänisyyttä ja heikkojen kansanryhmien tarpeiden esiin pääsyä. Mälkiä ja Hossain (1998, 29) esittelevät neljä keskeistä argumenttia, joilla kansalaisjärjestöjen suosimista kehitysyhteistyössä perustellaan. Ne ovat sosiaalinen, taloudellinen, poliittinen ja kulttuurinen argumentti. Sosiaalisen argumentin mukaan kansalaisjärjestöt tavoittavat julkisia palveluja paremmin köyhät ja syrjäytyneet väestönosat. Julkiset palvelut kärsivät usein taloudellisten resurssien puutteesta ja sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät voivat vaikeuttaa kaikkein heikoimmassa asemassa olevien pääsyä palvelujen piiriin. Tämän ajattelun mukaan sosiaaliseen tasa-arvoon pyrkiminen ja köyhien kannustaminen yhteiskunnalliseen osallistumiseen kuuluvat kansalaisjärjestöjen perusluonteeseen. Taloudellinen argumentti esittää, että järjestöt ovat rahan käytössään tehokkaampia kuin julkinen sektori, sillä ne pystyvät pitämään palkka- ja muut hallinnolliset kulut matalampina. Järjestöjen ajatellaan pyrkivän omavaraisuuteen voiton tavoittelun sijaan. Myös hankkeen epäonnistuessa taloudelliset vahingot jäävät järjestöjen hankkeissa huomattavasti valtiollisia hankkeita pienemmiksi, sillä hankkeiden mittakaavakin on pienempi. Poliittisen argumentin mukaan kansalaisjärjestöt ovat suhteellisen immuuneja poliittisille muutoksille ja niiden kautta tehty kehitysyhteistyö on helpompi pitää poliittisesti neutraalina kuin valtiollinen kehitysyhteistyö. Tämän ajattelun mukaan valtioiden

välisessä kehitysyhteistyössä on aina mukana ”piilotettu agenda” eli poliittinen motivaatio, joka määrittelee miten kehitysyhteistyövaroja kulloinkin suunnataan. Kulttuurisen argumentin mukaan kansalaisjärjestöt ovat julkisia instituutioita herkempiä paikalliselle kulttuurille ja tarpeille, sillä ne koostuvat tavallisista ihmisistä, jotka elävät niiden ihmisten parissa, joiden elämää hankkeilla pyritään parantamaan. Susanna Myllylän mukaan (1998, 50) järjestöjen vahvuuksiksi luetaan myös se, että ne ovat innovatiivisia ja joustavia ongelmanratkaisussa, kykenevät vastaamaan nopeasti muuttuviin tilanteisiin ja ovat sitoutuneita pitkän aikavälin kehitykseen sekä tasa-arvon ja ihmisoikeuksien parantamiseen.

Mälkiä ja Hossain korostavat (1998, 30), että vaikka edellä esiteltyjä neljää argumenttia käytetään yleisesti perustelevaan kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyön positiivisia puolia, systemaattista tutkimusta ja todisteita niiden paikkansa pitävyydestä ei juuri ole. Argumentteja on helppo kritisoida siitä, että ne näkevät kehitysyhteistyötä tekevien kansalaisjärjestöjen kentän hyvin yhtenäisenä ja unohtavat järjestöjen yhteydet muihin instituutioihin, kuten ministeriöihin toimintansa rahoittajina. Jos esimerkiksi suomalainen järjestö saa rahoitusta kehitysyhteistyöhankkeen toteuttamiseen Suomen Ulkoministeriön myöntämistä julkisista varoista, on vaikea uskoa, että järjestö voisi olla täysin riippumaton suomalaisen valtiollisen kehitysmaapolitiikan painotuksista.

Myllylän mukaan (1998, 50) kansalaisjärjestöistä kehitysyhteistyön toteuttajina on helppo löytää yhtä paljon heikkouksia kuin vahvuksiakin. Eräs keskeinen ongelma järjestöjen kehitysyhteistyössä on niiden institutionaalinen kehittymättömyys, joka usein vaivaa kaikkein pienimpiä ruohonjuuritason järjestöjä, eli niitä joita kaikkein eniten halutaan tukea. Järjestöjen taloudelliset, tekniset ja hallinnolliset resurssit ovat usein niin heikkoja, että vaikka niillä olisi runsaasti tahtoa ja ideoita hankkeiden toteuttamiseen, tavoitteita ei käytännössä saavuteta. Eräs järjestöjen institutionaalisesta heikkoudesta aiheutuva ongelma on, että hyvin toimivia hankkeita on erittäin vaikea laajentaa suuremmille alueille ilman, että ne menettävät sellaisia positiivisia piirteitä, joiden takia niitä on alun perin pidetty hyvinä. (emt., 54). Toisin sanoen läheiset suhteet paikallisiin ihmisiin ja ymmärrys heidän tarpeistaan häviävät helposti, jos yhdessä paikassa hyvin onnistunutta toimintaa yritetään siirtää samanlaisena jonnekin muualle. Järjestöjen ja niiden toiminnan pitää syntyä ja

kehittyä siinä paikallisessa tilanteessa, johon ne haluavat vaikuttaa. Institutionaalisiin ongelmiin voi laskea mukaan myös kritiikin järjestöjen henkilökunnan motivaatiota ja osaamista kohtaan. Myllylän mukaan (emt., 50) järjestöissä on varsin tavallista, että henkilökunnan osaamattomuus vaarantaa tavoitteiden saavuttamisen ja oman edun tavoittelu, rahan tai vallan muodossa, ajaa järjestön todellisten pyrkimysten ohi. Lisäksi järjestöjen saama ulkomainen rahoitus korruptoi niissä toimivia ihmisiä ja vieraannuttaa järjestöä tavallisista ihmisistä. Näihin ongelmiin palaan tarkemmin myöhemmin tässä tutkimuksessa.

Institutionaalisen heikkouden ja henkilökunnan sitoutumisen lisäksi järjestöjä kritisoidaan siitä, että ne usein keskittyvät ratkaisemaan jotakin yksittäistä konkreettista ongelmaa näkemättä työnsä yhteyksiä laajempaan kontekstiin. Suomen Ulkoministeriön mukaan eräs tavallinen kansalaisjärjestöhankkeiden ongelma on, että ne rajaavat Suomen kehityspoliittisen ohjelman painottaman kansalaisyhteiskunnan vahvistamisen päämääriensä ulkopuolelle. Siten hankkeet voivat keskittyä tavoittelemaan ainoastaan konkreettisia tuloksia ja vaikuttavuutta ruohonjuuritasolla, eivätkä ne näe oman toimintansa yhteyksiä laajempiin yhteiskunnallisiin kehityskulkuihin. Järjestöhankkeet eivät välttämättä ota huomioon myöskään kohdemaiden omia kansallisia kehityssuunnitelmia. (Suomen kehitysyhteistyö 2004.)

Suomen hallituksen tekemissä kehitysyhteistyön periaatepäätöksissä kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyön vuotuiseksi tavoitetasoksi on asetettu 10–15 prosenttia varsinaisen kehitysyhteistyön määrärahoista. Vuoden 2005 talousarviossa järjestöille oli varattu 51,5 miljoonaa euroa (Suomen kehitysyhteistyö 2005). Vuonna 2004 kansalaisjärjestöhankkeiden keskimääräinen hankekoko oli noin 57 000 euroa vuodessa. Eniten tukea on jo pitkään haettu ja myönnetty Afrikassa toteutettaviin hankkeisiin, joiden osuus myönnetystä tuesta vuonna 2004 oli 52 prosenttia. (Suomen kehitysyhteistyö 2004). Julkisen rahoituksen saaminen kansalaisjärjestöhankkeelle edellyttää, että molemmat osapuolet ovat rekisteröityneet järjestöiksi (Suomen kehitysyhteistyö 2005). Rekisteröityminen puolestaan edellyttää järjestöltä tietynlaista rakennetta, esimerkiksi vastuuhenkilöiden nimittämistä. Seuraavassa luvussa tarkastelen haastattelemien suomalaisten vapaaehtoistyöntekijöiden näkemyksiä tällaisen muodollisen rakenteen mukaan järjestäytyneestä kansalaisjärjestötoiminnasta Tansaniassa.

2.2.3 Kansalaisjärjestötoiminnan lähtökohdat ja toimintamalli

Länsimaiseen tapaan järjestäytynyt kansalaisjärjestötoiminta on Tansaniassa varsin uutta. Maassa vallitsi pitkään yksipuoluejärjestelmä, jonka aikana järjestöt rinnastettiin puolueisiin ja niiden toiminta oli kiellettyä. Tansania siirtyi kohti moniäänisempää yhteiskuntamallia 1995, kun yksipuoluejärjestelmä purettiin. Sen jälkeen kansalaisjärjestöjen määrä on lisääntynyt nopeasti.

”...Eihän siellä aikasemmin oo ollu mahdollista, koska kansalaisjärjestöt on käytännössä ollu puolueeseen rinnastettuja ja yksipuoluejärjestelmässä ei kauheen kannustettuja ilmiöitä. Kyllä se (järjestöjen määrän lisääntyminen) on siitä yhteiskunnan muuttumisesta, tietynlaisesta vapautumisesta aika paljon syntysin...” Maria

Länsimaissa kansalaisjärjestötoimintaan lähdetään yleensä mukaan aatteellisista syistä, ja järjestöissä toimitaan vapaaehtois pohjalta. Tansaniassa tilanne näyttää vastaajien mielestä varsin erilaiselta. Kansalaisjärjestöjä perustetaan ja niiden toimintaan lähdetään mukaan paitsi aatteen vuoksi, myös henkilökohtaisten taloudellisten ja muiden aineellisten hyötyjen vuoksi. Järjestötoiminta nähdään keinona kanavoida ulkomaisten rahoittajatahojen varoja omaksi hyödyksi. Myös Risto Isomäen mukaan (1999, 18) kansalaisjärjestöjen saama ulkopuolinen tuki on johtanut siihen, että järjestöjen perustamisesta ja rahoituksen hakemisesta pohjoisen järjestöiltä on tullut tuottoisa liiketoiminnan muoto. Seurauksena on, että monet uusista järjestöistä ovat keinotekoisia luomuksia, joiden ainoana todellisena toimintana on toimiston hoitaminen ja tulojen tuottaminen omille työntekijöilleen palkkojen, päivärahojen ja muiden etujen muodossa.

”Monesti se (järjestön perustaminen) saatto lähtee liikkeelle siitä ajatuksesta että olisi rahaa luvassa ja on lähdetty hakemaan jotain semmosta, johon vois saada hyvin rahoitusta pohjoisesta. Mutta toisaalta mun mielestä se on niin luonnollista maassa, jonka rahoitus on itsenäisyydestä asti ollu kehitysapua. Se vaatisi sitä, että se koko valtio pääsisi paljon enemmän irti siitä pohjoisen

kehitysapurahoituksesta, niin sitten myös olisi edellytyksiä koska se koko ajatusmaailma muuttuisi. Nyt se ohjaa kaikkea toimintaa että mistä voi saada rahaa.” Mikko

Tämä ajatus kuulostaa varsin radikaalilta, mutta toisaalta sen ymmärtää paremmin, kun muistaa, minkälaisessa taloudellisessa tilanteessa useimmat tansanialaiset elävät. Jäsenet voivat hyötyä kansalaisjärjestössä toimimisesta esimerkiksi saamalla päivärahoja järjestön tapahtumista ja retkistä.

”Siellä ei oo sitä lähtökohtaa niin kun täällä, et ympäristöasioista kiinnostuneet ja huolestuneet ihmiset löytää toisensa ja sitten perustetaan järjestö ja se lähtee niistä ihmisistä itsestään. Kyllä Suomessa tuntuis aika oudolta, jos joku olisi jonkun ympäristöjärjestön toiminnassa sen takia, että se saa jonkun päivärahan tai vastaavaa. Siellä se ensisijainen on se, että saa ruoan pöytään ja sit voi vasta mieltä muita. Jonkun motiivina voi olla vaan se, että siitä saa rahaa. Mutta toisaalta kun näki sen paikallisen todellisuuden, niin ymmärsi sen, et miksi se on näin.” Kaisa

Vapaaehtoisten mielestä länsimainen kansalaisjärjestön toimintamalli, jossa lähetetään kokouskutsuja, kirjoitetaan pöytäkirjoja ja valitaan johtokuntia, on Tansaniassa ulkopuolelta istutettu. Alla olevassa sitaatissa haastateltava viittaa Mehayo -nimiseen järjestöön, joka on Morogorossa toimiva kehitysvammaisten lasten päiväkeskus. Lapset oppivat Mehayossa erilaisia käytännön taitoja kuten eläinten ja puutarhan hoitoa tai leipomossa työskentelyä.

”Se perustuu yhden ihmisen visiolle ja se on niiden ihmisten oma sydämen asia, mikä on tosi hienoa. Mutta sekään ei oo järjestö siinä mielessä kun me ajatellaan täällä. Siitä on tullu järjestö sen takia, että sen on pakko olla järjestö, jotta se voi olla yhteistyössä tšekäläisten kanssa. Ei se mun mielestä edelleenkään toimi niin kun sellanen järjestö, jossa kerran vuodessa järjestetään vuosikokous ja valitaan toimihenkilöt ja tälleen. Ja musta sen on hirveen onnekasta. Mutta sitten sitä kohtaan tulee välillä sellasta kritiikkiä, että kun ne ei osallistu johonkin järjestökoulutuksiin, joita Morogorossa järjestetään. No hitsi, siellä on se yks ihminen, jolla on kädet täynnä töitä ja talo täynnä lapsia, niin ei kai se nyt juokse

jossain logic framework -koulutuksissa! Se just siinä on, että usein pakotetaan se paikallinen malli muovautumaan semmoseks meidän kansalaisjärjestön tyyppiseksi. On nää kriteerit, että pitää olla valittuja henkilöitä ja pitää olla avointa ja pitää olla kirjanpito niin ja näin ja pitää olla projektisuunnitelma paperilla näin ja näin. ” Maria

Muodollinen ja byrokraattinen järjestötoiminta vaikeuttaa köyhien ja kouluttamattomien ihmisten osallistumista järjestöihin. Kansalaisjärjestöissä toimivien ihmisten koulutustaso on huomattavasti parempi kuin ihmisillä keskimäärin ja usein järjestöjen aktiivihenkilöt ovat esimerkiksi opettajia tai jonkun muun akateemisen koulutuksen saaneita. Tämä johtuu siitä, että länsimaisen mallin mukaan organisoituneiden järjestöjen toimintakulttuurin hallitseminen vaatii koulutusta ja kokemusta, jollaista yhteiskunnan vähäosaisimmilta yleensä puuttuu. Kun järjestötoiminta muodostuu koulutettujen ja yleensä hyvin toimeentulevien ihmisten toiminnaksi, idea ruohonjuuritason työstä ja yhteiskunnan heikko-osaisimpien auttamisesta ei välttämättä toteudu.

”Kyllähän se on tollasissa asioissa, missä valtion hallintoo kritisoidaan, niin ei siellä kauheen usein ne köyhistä köyhimmät pysty olemaan mukana monestakin syystä. Siinä on just ristiriita sen suhteen, että toisaalta haluttais niitä ihan köyhimpiä saada sieltä ylemmäs, mutta sitten käytännössä kyllä se kansalaisjärjestötoiminta usein on koulutettujen ja paremmin toimeentulevien ihmisten hommaa. ” Maria

Yksi vastaajista on tutustunut järjestöjen toimintaan Bagamoyon rannikkokaupungissa ja erilaisten järjestöjen vertaileminen sai hänet pohtimaan järjestön rakenteen ja ulkopuolisen tuen yhteyttä. Bagamoyossa toimii hänen mukaansa kahdenlaisia järjestöjä. Toiset ovat hyvin pieniä järjestöjä, joiden organisaatio ja tavoitteet ovat hieman epäselviä, mutta jäsenillä on kuitenkin paljon halua ja yritystä toimia tärkeinä pitämiensä asioiden hyväksi. Toiset järjestöt puolestaan ovat erittäin hyvin organisoituneita ja niillä on kaikilla yhteistyökumppani pohjoisesta. Organisoitumista ei kuitenkaan voi yksinkertaisesti selittää pohjoisella yhteistyökumppanilla.

”Mä en tiedä sitten, että onks se ulkopuolisen rahottajan tuomaa se järjestäytyneisyys vai onks se niin, että ne on sellaisia järjestöjä, joiden vetäjät ja aktiivihenkilöt on olleet kykenevämpiä sekä organisoimaan että ottamaan kontaktia niihin ulkopuolisiin rahoittajiin. Onhan Moeco taas sitten tosi organisoimaton, vaikka niillä on kuitenkin ulkopuolinen rahottaja.” Eeva

Vastaajan mielestä yhteistyö ulkomaisen järjestön kanssa muuttaa väistämättä tansanialaisten järjestöjen luonnetta. Niistä tulee byrokraattisempia ja ne menettävät ”viattomuutensa”.

”Ne Bagamoyon järjestöt oli hirveen pieniä järjestöjä ja ne oli mun mielestä jollain tapaa paljon suloisempia järjestöjä. Se tutustuminen Bagamoyon järjestöihin oli semmonen käännekohta, että silloin sai huomattavasti paremman kuvan siitä tansanialaisesta järjestötoiminnasta, jolla ei välttämättä oo mitään tekemistä suomalaisten yhteistyökumppanien kanssa, tai joilla ei oo sellasta taustaa, missä ois ollu niin vahvana...Ehkä siinä näkyy kuitenkin siinä Moecon ja Mehayon ja niiden KEPAn yhteistyöjärjestöjen toiminnassa se suomalaisten kumppanien vaikutus siihen toimintaan.” Eeva

Vastaajat suhtautuvat siis kriittisesti länsimaisen kansalaisjärjestöjen toimintamallin omaksumiseen kehitysmaissa. Tuskin vastaajista kukaan kuitenkaan ajattelee, että järjestöjen perustaminen olisi yksinomaan huono asia. Esimerkiksi ympäristöasiat eivät ole olleet kovin korkealla sijalla Tansanian hallituksen agendalla, vaan niiden esiin nostaminen paikallisella tasolla on ollut pitkälti järjestöjen ansiota. Täytyy myös muistaa, että kansalaiset voivat toimia aktiivisesti oman yhteisönsä ja elinympäristönsä hyväksi myös virallisten järjestörakenteiden ulkopuolella. Uskon, että useimmista tansanialaisista kylistä ja kaupungeista löytyy lukuisia erilaisia ryhmiä ja toimikuntia, jotka työskentelevät sosiaalisten- ja ympäristöolosuhteiden parantamisen hyväksi. Tämän tutkielman aiheena on kuitenkin järjestöjen välinen kehitysyhteistyö ja siksi joudun jättämään ”epävirallisen” kansalaistoiminnan käsittelyn ulkopuolelle.

Järjestöjen toimintamallin kritiikin mukaan järjestöjen syntyminen ja aktiivisuus eivät siis takaa yhteiskunnan moniäänistymistä ja köyhistä köyhimpien tarpeiden ja

mielipiteiden esiin pääsyä. Näkemys asettaa myös hieman uuteen valoon etelän ja pohjoisen järjestöjen yhteistyön positiivisen roolin kehitysmaiden kansalaisyhteiskuntien vahvistumisessa. Käsittelen tätä ongelmakokonaisuutta tarkemmin seuraavassa luvussa.

2.2.4 Järjestöjen ulkopuolisen rahoituksen kritiikki

Vaikka yleinen trendi näyttää olevan, että yhä suurempi osa rikkaiden maiden kehitysapuvaroista käytetään kansalaisjärjestöjen toteuttamien hankkeiden kautta, etelän järjestöjen taloudellinen tukeminen saa osakseen myös ankaraa kritiikkiä sekä etelän että pohjoisen järjestöihmisiltä ja tutkijoilta. Risto Isomäki analysoi kirjassaan *Paljasjalkavallankumous* (1999) sellaisia negatiivisia rakenteellisia vaikutuksia, joita etelän järjestöjen saamalla tuella on etelän yhteiskunnissa. Rakenteellisilla vaikutuksilla Isomäki tarkoittaa sellaisia ilmiöitä, jotka eivät tule esille tarkasteltaessa yhden järjestön toimintaa, vaan ovat seurausta tuhansien kehitysyhteistyöjärjestöjen yhteenlasketusta toiminnasta (emt., 10). Isomäen keskeinen argumentti on, että etelän järjestöjen ulkopuolinen tukeminen saattaa hyvistä aikeista huolimatta heikentää etelän kansalaisyhteiskuntia ja vaikeuttaa sitä kautta köyhyyden poistamista.

Kansalaisjärjestöjen määrä on kasvanut etelässä räjähdysmäisesti järjestöjen tekemän kehitysyhteistyön suosimisen seurauksena. Esimerkiksi Intiassa arvioitiin vuonna 1990 olevan noin 50 000 kansalaisjärjestöä ja muutamaa vuotta myöhemmin luku oli kasvanut 150 000:een. Myös Nepalissa järjestöjen määrä kolminkertaistui 1990-luvulla kuudesta tuhannesta 18 000:een. Isomäen mukaan järjestöjen määrän kasvu ei kuitenkaan johdu ainoastaan siitä, että yhä useampi ihminen lähtisi mukaan järjestötoimintaan, vaan siitä, että järjestöt pirstoutuvat ulkomaisen avun vaikutuksesta yhä pienemmiksi. Etelässä on nykyään lukuisia pieniä järjestöjä, jotka toteuttavat omia pieniä hankkeitaan pohjoisten kumppaneidensa rahoituksella. Isomäen mukaan tuhansien pienten järjestöjen tekemien paikallisten hankkeiden vaikutukset jäävät yleensä varsin mitättömiksi, eikä niillä saada aikaan kestäväää yhteiskunnallista muutosta. (emt. 16-18.)

Järjestökentän pirstoutuminen ja järjestöjen välinen kilpailutilanne vaikeuttaa järjestöjen välistä yhteistyötä sekä sellaisten vahvojen poliittisten kansanliikkeiden syntyä, jotka voisivat saada mukaan toimintaansa suuren joukon ihmisiä ja joiden toiminnalla voisi olla todella merkittäviä vaikutuksia. Ulkopuolinen tuki epäpolitisoi järjestöjä, sillä ne pyrkivät toteuttamaan poliittisesti mahdollisimman neutraaleja hankkeita varmistukseksi rahoituksen saamisen. Näihin ongelmiin on esitetty ratkaisuksi erilaisia kansalaisjärjestöjen kattojärjestöjä ja liittoutumia, mutta niidenkin työn tulokset jäävät helposti julkilausumien tasolle yhteisen organisaation puuttuessa järjestöjen käytännön työstä (emt., 16-24). Isomäen mukaan kansanliikkeiden pirstoutuminen on väistämätön seuraus etelän järjestöjen ulkopuolisesta tukemisesta ja jokainen pieniä tai keskisuuria etelän järjestöjä tukeva kehitysyhteistyöjärjestö on myötävaikuttamassa tähän kehitykseen. Toinen ulkomaisesta tuesta seuraava rakenteellinen ongelma on vastuuttoman rahankäytön aiheuttama kansanliikkeiden moraalisen selkärangan mureneminen ja talkoohengen nitistäminen. Näihin pohjoisen järjestöt voivat Isomäen mukaan vaikuttaa olemalla tarkasti selvillä löysäkätisen rahankäytön seurauksista. (emt., 29).

Jotta järjestö voi todella saada aikaan muutosta vaikkapa ympäristön suojelun tai naisten aseman parantamisessa, sillä on oltava laaja aktiivisista ihmisistä koostuva verkosto. Ulkomaisen rahoituksen saaminen nostaa yleensä järjestön toiminnan kustannustasoa, sillä järjestön aktiiveille aletaan maksaa esimerkiksi päivärahaa tai jopa palkkaa. Toisissa järjestöissä tai löyhemmin organisoituneissa kansanliikkeissä toimivat aktiivit alkavat verrata omaa työtään ja siitä saamaansa hyötyä näihin ulkomaista rahaa saaviin järjestöihin. Ihmisten voi olla vaikea motivoitua toimimaan täysin vapaaehtoisina laajassakaan kansanliikkeessä, jos vaihtoehtona on perustaa järjestö ja hakea rahoitusta ulkomaiselta järjestöltä ja saada siten työstään myös aineellista hyötyä. (emt., 29-32). Tähän samaan tulokseen on tullut myös yksi vastaajistani.

”Tosi usein noissa järjestöjutuissa törmää siihen, että sanotaan, että ne ei tee sillä mitään jollei niille makseta. Mutta semmosissa jutuissa, joihin ei liity mitään eurooppalaisia tai muita järjestöjä, niin siellä tehdään niin mielettömästi sellasta yhteistyötä, missä ihmiset antaa itse rahaa. Kyllä siellä pystytään tekemään yhdessä isoja juttuja ja ihmiset pystyy antamaan. Mutta jos se tilanne on se, että

jos me nyt pelataan tää peli oikein, niin tuolta tulee rahaa, niin totta kai se vaikuttaa siihen toimintaan. Joskus tosiaan tulee semmonen tunne, että tällöinen järjestöjen välinen yhteistyö vaan kuristaa sitä paikallista yhteisöllistä toimintaa.” Maria

Vapaaehtoisuuteen perustuva ja henkilökohtaista voittoa tavoittelematon työ olisi kuitenkin hyvin tärkeää, jotta järjestön työn kustannukset pysyisivät riittävän matalina. Kun kustannustaso on matala, toimintaa on mahdollista laajentaa kattamaan niin suuria alueita ja monia ihmisiä, että työllä olisi mahdollista saavuttaa todellisia tuloksia. (emt., 34-36). Joskus ulkomaiset kehitysyhteistyöjärjestöt maksavat paikallisille työntekijöilleen palkkoja, jotka ovat hyvin korkeita paikalliseen tasoon nähden ja saattavat selvästi ylittää esimerkiksi virkamiesten palkat (emt., 33). Tämä voimistaa järjestöjen välistä kilpailua ja heikentää motivaatiota vapaaehtoistyöhön sekä johtaa helposti aivovuotoon, jossa järjestöt vetävät korkeasti koulutettuja työntekijöitä esimerkiksi ministeriöistä. Tällöin maa saattaa menettää julkiselta sektorilta erinomaisia työntekijöitä, jotka siirtyvät järjestöihin työskentelemään pienten, merkitykseltään usein vähäpätöisten hankkeiden parissa. (emt., 42).

”Jos on kansalaisjärjestö, joka hakee palkattua työntekijää, niin sinne hakee maisterinpapereilla ihmisiä, joilla on ihan älyttömän korkeista ja hyvistä viroista työkokemusta. Eli kansalaisjärjestö, jolla on ulkomainen yhteistyökumppani, koetaan niin houkuttelevaksi, että se vetää tällasta hyvin koulutettua väestöä, ylikoulutettua siihen tehtävään. Jos se vaihto tapahtuu sen palkan vuoksi, niin mikä se tulee olemaan se anti siinä työssä? Se on mun mielestä ongelma. Sit taas toisaalta monestihan siellä on silleen, että valtion palkoilla ei elä. Ja jos ajattelee, että vaikka suomalainen järjestö tukee jotain järjestöä, ja halua siihen täyspäiväsen työntekijän, niin sekin on aika hirveitä ajatella, että sille maksetaan sellasta palkkaa, josta tietää että tolla ei elä. Et ne on tosi vaikeita.” Maria

Miksi sitten ulkomaisen tuen saaminen järjestölle on väistämättä huono asia? Eikö voi olla niin vastuullisia ja tiedostavia pohjoisen järjestöjä, että kustannustason nousuun liittyvät kustannustehokkuuden ja ihmisten motivaation ongelmat vältetään? Isomäen mukaan ulkomaiselta järjestöltä saatava rahoitus johtaa helposti taloudellisen riippuvuussuhteen syntymiseen ja sen aiheuttamaan itsemääräämisoikeuden ja

liikkumavaran kapenemiseen. Kun etelän kansalaisjärjestö alkaa ottaa vastaan ulkomaista rahoitusta, se menettää taloudellisen omavaraisuutensa ja siitä tulee vastuullinen ulkomaisille rahoittajilleen. Vaikka kehityshanketta toteuttavat järjestöt pyrkisivät hyvinkin aktiivisesti luomaan tasa-arvoisen kumppanuussuhteen ja varmistamaan etelän järjestön itsenäisyyden ja päätösvallan, järjestöjen välinen taloudellinen epätasa-arvo ja riippuvuussuhde johtavat käytännössä lähes väistämättä tilanteeseen jossa etelän järjestö on tilivelvollinen rahoittajalleen.

”Varmasti useimmat pohjoiset yhteistyöjärjestöt ei halua sanella mitään ehtoja, mutta sitten siinä törmätään siihen, että jollain tapaa täytyy kuitenkin monitoroida sitä toimintaa. On hirveen vaikea tehdä se niin, että ei vaikuttaisi siihen päätöksen tekoon siellä kohdemaassa mitenkään.” Eeva

Eräs merkittävä tekijä tilanteen syntymisessä on kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyön tukeminen julkisista varoista. Suomalaisen rahoittajajärjestön on raportoitava tarkasti omalle rahoittajalleen, esimerkiksi Ulkoministeriölle, miten rahat on etelän järjestössä käytetty. Budjetoinnille on tarkat säännöt ja esimerkiksi hallinnolliset kustannukset, kuten palkat ja muut palkkiot, eivät saa Ulkoministeriön tukemissa hankkeissa ylittää kymmentä prosenttia kokonaisbudjetista. Pekka Seppälä (2000, 35) on analysoinut kehitysyhteistyösuhteita institutionalisoituneiden käytäntöjen näkökulmasta ja hänen mukaansa näillä käytännöillä, kuten budjetointisäännöillä, on merkittävästi vaikutusta siihen, minkälaiseksi kehityshankkeet voivat muodostua. Menojen tarkka seuraaminen on julkisista varoista puhuttaessa toki järkevää ja sen avulla voidaan estää varojen väärinkäyttöä esimerkiksi korruptioon, mutta toisaalta se asettaa etelän järjestön pohjoisen järjestön valvonnan alaiseksi ja vaikeuttaa sellaisen yhteistyösuhteen rakentamista, jossa molemmat osapuolet ovat yhtä lailla vastuullisia toisilleen. Kaksi haastattelemistani KEPAn vapaaehtoisista korostaa sitä, että rahoituksen saaminen useista eri kohteista parantaa etelän järjestön itsenäisyyttä ja asemaa suhteessa rahoittajiin.

”Mun mielestä sitten jos on yhteistyötä, niin se kyllä auttaa jos ei ole sen yhden varassa. Totta kai ideaalitalanne olisi sellainen, että on kaksi sellasta kumppanijärjestöä, jotka todella tuntevat toisensa ja näin. Mutta kun se alkuasetelma on niin epätasapainoinen, niin sit kun järjestö saa jo vähän

vakiintuneemman aseman, että sillä on omaa toimintaa, ja sit se saa johonkin projekteihin tukea ulkopuolelta ja sillä on useampia niitä tukijoita, niin silloin sen on helpompi olla vahvempi niitä muita kohtaan. ” Maria

Risto Isomäen mukaan ulkomainen rahoitus heikentää myös järjestöjen pyrkimyksiä laajentaa jäsenpohjaansa. Jäsenhankinta on työlästä ja tuhansienkaan köyhien jäsenten jäsenmaksuista ei muodostu yhtä suurta summaa, kuin minkä järjestöt saavat kohtuullisen helposti ulkomaisilta yhteistyökumppaneiltaan. Jäsenmaksujen varassa toimiva järjestö on kuitenkin vastuussa jäsenilleen, eli niille ihmisille joiden etuja sen on määrä puolustaa. Kun järjestön riippuvuus jäsenistöstään katkeaa, seurauksena voi olla järjestön demokraattisen mekanismien heikkeneminen. Järjestöä johtavien ihmisten ei enää tarvitse olla yhtä herkkiä jäseniltä saamalleen kritiikille, sillä järjestön toiminta ja mahdollisesti myös sen johtajien toimeentulo ei ole jäsenistä riippuvaista. (1999, 47.)

Taloudellisen riippuvuussuhteen syntyminen ja jäsenmaksuista luopuminen vaarantavat järjestön toiminnan taloudellisen kestävyuden, sillä laajasta jäsenpohjasta ja jäsenmaksujen keräämisestä olisi korvaamatonta hyötyä ulkopuolisen tuen loputtua. Vielä merkittävämpi vaikutus on se, että mitä enemmän järjestöllä on jäseniä, sitä laajemmin sen toiminta tunnetaan ja sitä enemmän sen toiminnalla voidaan saada konkreettisia vaikutuksia aikaan. (emt., 47). Myös Susanna Myllylä (1998, 53) näkee järjestöjen ulkopuolisen tukemisen riskinä ns. järjestöjen kaupallistumisen. Järjestöistä on tullut tavallaan rahoittajatahojensa alihankkijoita, jotka toteuttavat erilaisia hankkeita rahoittajiensa toiveiden mukaisesti. Tämä etäännyttää Myllylän mukaan järjestöjä paikallisesta yhteisöstä ja sen jäsenten tarpeista. Järjestön ja jäsenistön välisen riippuvuus- ja vastuusuhteen katkeaminen saattaa pysäyttää järjestön ruohonjuuritason verkostojen kehittymisen, jolloin järjestö etäännyy niistä ihmisistä, joiden hyväksi se katsoo työskentelevänsä ja toiminnan tavoitteiden saavuttaminen vaikeutuu.

”Jos mietitään sitä, että mikä on kansalaisjärjestökenttä Suomessa ja kansalaisjärjestökenttä siellä, niin totta kai siinä on ihan hirveen suuret erot. Täällä on todella lähdetty itse tekemällä, ja on ollut pakko tehdä itse. Tansaniassa olisi varmaan käynyt ihan samalla tavalla ja siellä oli sellaista vastaavaa

toimintaa, mutta siinä vaiheessa, kun alkoi kansalaisjärjestöjä syntymään, niin oli jo valmiina olemassa näitä ulkomaisia järjestöjä. Se tavallaan liian nopeasti hyppäsi siitä, että ruvetaan yhdessä tekemään, niin tällaiseen suuren luokan dollarimeininkiin. Kun niitä järjestöjä alettiin perustamaan, niin siinä oli heti se mahdollisuus että otetaan ulkomainen kumppani, ja se myös vaikutti siihen millä tavalla ne järjestöt kehittyvät tai millä tavalla se koko kenttä kehittyi. Se etäännytti siitä ruohonjuuritasosta, niistä tulee tällaisia toimistojärjestöjä.” Maria

Isomäen mukaan köyhissä yhteiskunnissa vallitsevia terveyteen, koulutukseen, ympäristönsuojeluun tai demokratiavajeeseen liittyviä ongelmia ei yleensä voida ratkaista sellaisilla teknisillä ratkaisuilla, joita kehitysyhteistyötä tekevät järjestöt usein tarjoavat. Uusien toimintatapojen ja teknologioiden soveltaminen esimerkiksi opetuksessa, maataloudessa tai sanitaatioissa voi toki parantaa ihmisten elinoloja, mutta ne ovat vain reaktioita olemassa olevaan ongelmaan. Ongelmien todellinen ratkaiseminen vaatisi köyhien ihmisten poliittista järjestäytymistä laajoiksi kansanliikkeiksi, jotka saisivat äänensä kuuluviin ja joilla olisi vaikutusvaltaa maansa politiikkaan. Jos ulkomainen apu heikentää etelän kansalaisyhteiskuntia ja vaikeuttaa köyhien ihmisten järjestäytymistä niin merkittävästi, kuin Isomäki ja muut kriitikot esittävät, järjestöjen tukeminen voi olla kehitystä estävä ja köyhyyttä ylläpitävä voima (1999, 19-21.)

Ulkomaisten järjestöjen tuen vaikutukset kansalaisliikkeitään näkyvät yhden vastaajan mielestä Tansaniassa selvästi verrattaessa sitä naapurimaahansa Keniaan, jossa on voimakkaita kansainvälisestikin tunnettuja kansanliikkeitä, kuten Green Belt Movement, jonka perustaja Wangari Maathai sai Nobelin rauhanpalkinnon vuonna 2004. Vastaajan mielestä ulkomaisesta rahoituksesta eroon pääseminen sekä valtion että kansalaisjärjestöjen tasolla olisi tärkeää kansanliikkeiden ja poliittisen liikehdinnän lisäämiseksi.

”Siinä on just se, että Kenia on oleellisesti varakkaampi. Siellä on omaa vientiteollisuutta ja vientimaataloutta ihan eri tasolla kun Tansaniassa. Kun niillä on paljon enemmän sitä omaa ja on sitä taloudellista pohjaa, niin on tarpeeks aikaa ja energiaa ja mahdollisuuksia ja uskallusta lähteä tekemään muuta. Sitten kun ollaan vähän liian köyhiä ja vähän liian riippuvaisia, niin sitten se menee se

kaikki energia siihen ja sitten ei uskalleta lähteä mihinkään isompaan liikehdintään.” Mikko

Monet haastattelemiini vapaaehtoiset yhtyvät Isomäen esittämään kritiikkiin, mutta Isomäen tapaan he toteavat että järjestöyhteistyön ongelmiin on hyvin vaikea löytää käypää ratkaisua.

”Ei voida ajatella että se (järjestöjen kehitysyhteistyö) on sellanen että sillä jotenkin ratkaistaan niitä ongelmia eikä sitä mun mielestä pidä silleen idealisoida, että tällanen kansalaisjärjestöjen välinen yhteistyö olisi pelkästään älyttömän hyvää. Kyllä mun mielestä pitää olla realistinen sen suhteen, että siinä on myös huonoja puolia. Mutta mä en oikeen sitä tiedä että miten tää tilanne ratkaistais, koska myös se että järjestöt vaan lopettaa kaiken, niin sekin sitä taas ainakin sellasia henkilökohtaisia tragedioita aiheuttaa.” Maria

Järjestöjen tukemisen negatiivisista vaikutuksista huolimatta vastaaja näkee tilanteessa myös mahdollisuuksia yhteiskunnan kehittymiselle.

”Kyllä se kuitenkin ehkä mahdollistaa sen, että siellä tää järjestökenttä silleen vahvistuu, että ne pystyy olemaan jotain mieltä asioista ja sanomaan sen mielipiteensä ääneen. Nyt esimerkiksi Tansaniassa on tehty semmosta uutta NGO-lakia ja NGO-asetuksia ja siinä on ollut järjestöillä tosi aktiivien asema ja ne on itse myöskin kritisoineet sitä prosessia kovaan ääneen ja vaatineet, että siinä otetaan järjestöjen tarpeita huomioon. Ja tuntuu, että se on tuonut tosi hienosti järjestöjä yhteen. Siellä on järjestetty semmosia maanlaajuisia kansalaisjärjestöjen tapaamisia tästä aiheesta. Ja sitä mieltä että olisiko se ollut mahdollista, jos ei olisi ollut näitä pohjoisia yhteistyöjärjestöjä, jotka taloudellisestikin tukee. Että tälleen laajemmassa mittakaavassa se voi sitä kuitenkin vahvistaa sitä kansalaisyhteiskuntaa siellä.” Maria

3 Moecon toimintaehtojen rakentuminen

3.1 Moecon toiminnan lähtökohdat

Tämän tutkimuksen kohteena oleva ympäristöjärjestö Moeco toimii Tansaniassa, Morogoron kaupungissa. Kaupunki sijaitsee sisämaassa, noin 200 km pääkaupungista Dar Es Salaamista länteen, ja se on Morogoron läänin pääkaupunki. Alue on merkittävää maatalousaluetta ja tiheästi asuttua seutua. Morogoron lääni on melko tasaista maata ja se sijaitsee alueella, jossa rannikon alava maa alkaa pikkuhiljaa nousta kohti sisämaan ylänköä. Morogoron kaupungin ympäristössä kohoavat kuitenkin Uluguru-vuoret, jotka ulottuvat korkeimmillaan noin 2000 metrin korkeuteen ja joiden rinteet ovat tiheästi asuttuja. Morogoron ympäristössä on useita suuria tupakka- ja sisalplantaaseja. Suuri osa maanviljelyksestä on kuitenkin pientilallisten viljelyksiä, joissa kasvatetaan useita eri ruokakasveja oman käyttöön ja myyntiin.

Moeco keskittyy työssään metsitykseen taimitarhojen perustamisen ja viljelijöiden kouluttamisen kautta. Järjestöllä on Morogoron kaupungissa toimisto ja oma taimitarha, mutta sen varsinainen työ tapahtuu maaseutukylissä, jotka sijaitsevat kaupungin ympäristössä. Moecon työn tarkoituksena on auttaa maaseutukyliä viljelijöitä istuttamaan puita ja perustamaan omia taimitarhojaan, joiden avulla he voivat helpottaa rakennus- ja polttopuun tarvettaan ja saada lisätuloja. Järjestöllä oli aiemmin myös tanssi- ja teatteriryhmä, jonka esitykset käsittelivät muun muassa ympäristön suojelua, mutta ryhmä ei enää toimi Moecon yhteydessä. Moeco toimii vapaaehtois pohjalta ja sen vakituiset työntekijät ovat tansanialaisia. Heidän lisäksi järjestössä on lähes jatkuvasti vapaaehtoistyöntekijöitä tai ammattiin opiskelevia työharjoittelijoita Suomesta.

Moeco on perustettu vuonna 1992 ja rekisteröity järjestöksi vuonna 1997. Moecon toiminta on riippuvaista ulkopuolisesta rahoituksesta. Vuodesta 1997 vuoteen 2000 toimintaa rahoitti Iisalmen Nuorison Tuki ry:n alainen Iisalmen kehypaja ja vuodesta 2001 lähtien Moeco on saanut rahoituksensa Toivala-säätiöltä. Toivala-säätiö on vuodesta 1987 alkaen toiminut kehitysyhteistyötä tekevä säätiö, jonka hankkeet keskittyvät maaseudun ja metsätalouden kehittämiseen. Säätiön sidosryhmiä ovat

muun muassa Kuopion yliopisto, Siilinjärven metsäoppilaitos ja Pohjois-Savon ympäristökeskus sekä muita Pohjois-Savossa toimivia luonnonvara-alan oppilaitoksia ja maa- ja metsätalouden tutkimuslaitoksia ja järjestöjä. Toivala-säätiön hanketta Moecon kanssa rahoittavat Suomen ulkoministeriö, Pohjois-Savon liitto, Kuopion kaupunki ja Kuopion Rotaryklubi.

3.1.1 Toiminnan tavoitteet

Esittelylehtisessään Moeco määrittelee tavoitteikseen muun muassa levittää tietoa luonnonvarojen suojelusta, myöntää jäsenilleen lainaa ympäristön suojelua edistäviin projekteihin, tunnistaa kriittisiä ympäristöongelmia ja järjestää niitä käsitteleviä seminaareja ja työpajoja, järjestää yleisöluentoja sekä teatteri- ja elokuvailtoja ympäristöasioista, tuottaa uutislehtisiä ja radio-ohjelmia sekä kasvattaa puuntaimia omalla taimitarhallaan ja yhteistyökylissä. Kirjattujen tavoitteiden pääpaino on siis selvästi monimuotoisessa ympäristökasvatuksessa, mutta käytännössä Moecon toiminta koostuu ainoastaan puuntaimien tuotannosta ja maaseutukyliä viljelijöiden neuvomisesta metsitykseen liittyvissä kysymyksissä. Toivala-säätiön mukaan Moeco pyrkii tukemaan Morogoron läänin kaupunki- ja maaseutualueiden kestävästä kehitystä ja inhimillistä kehittymistä. Tavoitteena on parantaa ihmisten ymmärtämystä kestävästä kehityksestä ja luonnonvarojen kestävästä käytöstä kouluttamisen ja osallistavan kehittämistoiminnan kautta. Järjestön kokonaistavoitteena on vähentää alueen köyhyyttä neuvomalla ihmisiä hyödyntämään ympäristöä kestävästi.

Ajatus metsitystyön ja viljelijöiden pienimuotoisen metsätalouden tukemisesta on syntynyt Moecossa jo sen toiminnan alkuaikoina, ja ensimmäinen kylämetsätalouden kehittämishanke aloitettiin Iisalmen kehypajan rahoittamana. Kun Iisalmen kehypaja vetäytyi yhteistyöstä, se auttoi Moecoa löytämään itselleen uuden kumppanin, Toivala-säätiön. Moeco ja Toivala-säätiö toteuttavat hanketta nimeltään Morogoron Kylämetsähanke. Yhteistyö alkoi pilottihankkeella vuosina 2000-2001 ja kokeilu johti varsinaisen hankkeen ensimmäiseen vaiheeseen vuosina 2002-2004. Nyt käynnissä on hankkeen toinen vaihe, joka kestää vuoteen 2007. Hankkeen budjetti vuodelle 2005 oli noin 26 000 euroa.

Hankkeen tavoitteena on lisätä kylissä toteutettavien metsänkasvatus- ja puunistutusesimerkkien avulla kiinnostusta puunkasvatukseen ja metsänviljelyyn ja sitä kautta saavuttaa ekologisia ja taloudellisia hyötyjä kylien pienviljelijöille. Tavoitteena on tuoda esiin kylissä tapahtuvan yksityisen taimitarhatoiminnan, metsänhoidon ja puuntuottamisen sekä pienimuotoisen jalostuksen mahdollisuuksia kyläläisten tulonlähteenä. Yleisemmällä tasolla hanke pyrkii osaltaan ratkaisemaan ongelmakokonaisuutta, joka liittyy alueen luonnonympäristön nopeaan kulumiseen ja siitä aiheutuviin vaikeuksiin, joita ovat muun muassa polttopuun saatavuuden vaikeutuminen, maaperän hedelmällisyyden väheneminen, eroosio ja vesitalouden ongelmat. Hanke pyrkii koulutuksen avulla aktivoimaan ihmisiä ja lisäämään tietoisuutta ympäristön suojelusta. Konkreettisia toimenpiteitä näiden tavoitteiden saavuttamiseksi ovat taimien omaehtoinen tuottaminen, puiden ja metsiköiden istuttaminen ja siten kylien toiminnallisen ja taloudellisen omavaraisuuden lisääminen. Toivala-säätiön mukaan hankkeessa on lähtökohtana ajatus siitä, että kylissä jokaisen lapsen syntyessä perustetaan lapselle metsikkö, joka aikanaan turvaa rahoituksen lapsen koulutukselle. Ajatus on pitkäjänteinen ja analogia metsän ja lapsen varttumisen välillä on selkeä. Lapsen elämää turvaavaa metsää hoidetaan kuin lasta. KEPAn vapaaehtoisten näkemys Moecon ja Kylämetsähankkeen onnistumisesta puiden istutuksen edistämisessä on yleisesti ottaen positiivinen.

”Kyllä siis ehdottomasti, muun muassa se että miten siihen metsään suhtaudutaan. Ennenhän se on ollu vaan vähän niin kun pakollinen paha, koska siitä ei saa suoraan ruokaa, mutta nyt sitäkin arvostetaan. Että senkin eteen tehtäis töitä.” Heidi

Yhtenä Moecon aikaisemman työn keskeisenä ajatuksena on ollut lisätä kotimaisten puulajien arvostusta ja tuottaa puuta monipuolisesti eri käyttötarkoituksiin, kuten polttopuuksi, rakennusmateriaaliksi, hiilen polttoon ja hedelmien tuotantoon. Ihmisten innostaminen kotimaisten lajien istuttamiseen ei aina ole helppoa, sillä metsitystyössä on yleisesti käytetty nopeasti kasvavia ulkomaisia lajeja, kuten eukalyptusta, jonka käyttöön ihmiset ovat tottuneet.

”Se oli mun mielestä tosi hienoa, että siellä koitettiin nostaa sitä paikallisten puulajien arvostusta ja koitettiin nostaa esille sitä, että puuta voi käyttää paljon

muuhunkin kuin polttopuiksi. Siitä voi käyttää lehtiä ja siemeniä ja siitä voi saada lääkkeitä ja kaikkee. Jotkut puulajit oli sellasia, mitä ihmiset halus, ja ne ei välttämättä ollu näitä luonnonvaraisia lajeja sille alueelle, mitä ideaalisesti olisi haluttu levittää. Siinä oli semmosta, että kun ihmiset tuli hakemaan taimia ja halusi vaikka eukalyptusta niin koitettiin suositella että tässä olisi nyt tällasia, nääkin on tosi hyviä, vaikka ihmiset ei oo niin tottunu niitä kasvattamaan, niitä luonnonvaraisia lajeja.” Maria

Kylämetsähankkeen istutuksissa on käytetty pääasiassa kolmea puulajia, *Cedrela odorata* eli Keski-Amerikan setriä, *Khaya anthotecaa* eli afrikkalaista punamahonkia, ja *Moringa oliferaa* eli piparjuuripuuta. Näistä ensimmäinen on kohtuullisen uusi tulokas Afrikan mantereella. Paikallinen puunkäyttö on perinteisesti perustunut puun keräämiseen luonnonmetsistä eikä puuston uudistumisesta ole huolehdittu. Tästä syystä kylien ympäristössä sijaitsevat metsät ovat muuttuneet pensaikoiksi ja käyttökelpoista puuta on haettava yhä kauempaa. Kylämetsähankkeen ekologiset hyödyt tulevat ajan myötä näkymään metsien luvattoman kaatamisen ja tuulieroosion vähenemisenä. Morogoron kylämetsähanke vastaa todelliseen tarpeeseen, sillä metsien väheneminen ja eroosio ovat Morogoron alueella todellisia ja silmin nähtäviä ongelmia.

”Kyllähän puunistutus liittyy siellä ihan akuuttiin ja oikeeseen ongelmaan, jonka ihmiset ihan oikeesti siellä paikan päällä tajuaa. Varsinkin Morogoron alueella, kun siinä on ne vuoret siinä vieressä, niin hyvin monet ihmiset, jotka ei ole edes ollu Moecon kanssa tekemisissä, niin kun rupes jutteleen jotain niistä vuorista, niin otti esille sen asian, että jos he on pitempään asunu siellä alueella niin sen on ihan nähny miten se metsä koko ajan kohoaa ja kohoaa ja miten esimerkiksi jotkut palot on siellä yleistyny. Kyllä ihmiset koki sen siellä paikan päällä ongelmaks.”
Maria

Toivala-säätiön mukaan hankkeen välittöminä hyödynsaajina ovat taimien tuottajat sekä taimituotantoon koulutettavat kyläläiset. Välillisinä hyödynsaajina ovat alueen muut asukkaat, joiden elinolosuhteisiin ja talouteen hanke vaikuttaa positiivisesti. Hankkeen tavoitteena on ympäristötavoitteiden lisäksi parantaa maaseutukylien asukkaiden taloudellista tilannetta. Hankkeessa luodaan uutta pienyrittämiseen

perustuvaa toimintamallia, jota voi mahdollisesti soveltaa myös muilla maa-, metsä- ja puutarhatalouden osa-alueilla. Hankkeella on myös yksityiseen maanomistusoikeuteen liittyviä tavoitteita, joilla toteutuessaan on erittäin suuri taloudellinen vaikutus.

Alueen asukkaiden elinolosuhteiden parantamisen lisäksi Kylämetsähanke pyrkii parantamaan Moecon toimintaedellytyksiä. Tavoitteena on, että Moecon osaaminen ja asiantuntemus metsätalouden alueella lisääntyvät ja järjestön mahdollisuudet omaehtoiseen työhön ja verkottumiseen muiden ympäristöhankkeiden kanssa paranevat. Tavoitteena on myös parantaa Moecon yhteyksiä Morogorossa toimiviin metsäalan asiantuntijatahoihin, joita ovat esimerkiksi Tanzanian Tree Seed Agency (TTSA) ja Tanzanian Forestry Research Institute (TAFORI). Pyrkimyksenä on, että Moecolla ja kyläläisillä olisi käytettävissään tansaniaalaista ja suomalaista asiantuntemusta metsätalouden, metsittämisen ja ympäristöosaamisen osa-alueilla.

3.1.2 Hankkeen edistyminen

Morogoron kylämetsähankkeen varsinaisia toteuttajia ovat yhteistyökylissä asuvat maanviljelijät. Hankkeeseen eivät siis sitoudu kokonaiset kylät, vaan yksittäiset viljelijät, jotka varaavat osan maastaan puiden kasvattamiseen ja huolehtivat taimien istuttamisesta ja hoitamisesta. Voidaan kuitenkin puhua yhteistyökylistä, sillä hankkeesta kiinnostuneet kyläläiset lähtevät siihen mukaan ryhmänä ja jokaisessa kylässä on useita hankkeessa mukana olevia viljelijöitä. Toivala-säätiön mukaan hankkeeseen osallistujien valintaperusteena on ollut, että heidän päätoimeentulonaan on oltava maanviljelys. Tätä pariaatetta on kuitenkin höllennetty, sillä hankkeen kannalta on tärkeää saada mukaan mahdollisimman monia innostuneita viljelijöitä antamaan positiivista esimerkkiä.

Vuoden 2005 alussa hankkeessa oli mukana neljä kylää ja tarkoitus oli laajentaa hanketta vielä kahteen uuteen kylään vuoden 2006 aikana. Halukkaita viljelijöitä on enemmän kuin voidaan ottaa mukaan. Moeco toimittaa viljelijöille taimet ilmaiseksi ja huolehtii tarvittavasta koulutuksesta. Toivala-säätiö rahoittaa taimien hankkimisen. Niistä suurin osa ostetaan Moecon omalta taimitarhalla Morogorosta ja loput

yksityiseltä taimitarhalta, joka sijaitsee yhdessä yhteistyökylissä. Kyläläisten koulutus ja neuvonta sekä istutustyön arviointi toteutetaan tansanialaisin voimin. Vuoden 2004 lopussa viljelijöitä oli 92 ja kokonaisviljelyala oli noin 25 hehtaaria. Vuonna 2005 tavoitteena on ollut istuttaa 24 000 tainta, joista osa käytetään edellisvuosien istutusten paikkaamiseen.

Kylämetsähanke on Toivala-säätiön mukaan edennyt hyvin ja tulokset ovat olleet jopa odotettuja parempia. Viljelijät ovat oppineet puiden kasvatuksen perusteita ja myös hankkeen ulkopuoliset viljelijät ovat kiinnostuneet toiminnasta ja alkaneet oma-aloitteisesti istuttaa puita. Toivala-säätiön mukaan Moecon ja kyläläisten suhde on hyvä ja luottamuksellinen ja valtaosa viljelijöistä on hyvin sitoutuneita hankkeeseen. Hanke on ollut käynnissä riittävän kauan, että työn tulokset alkavat näkyä pieninä metsiköinä. Tulosten näkeminen motivoi viljelijöitä jatkamaan hankkeessa työskentelyä. Hankkeen määrälliset tavoitteet on saavutettu, sillä mukana on riittävästi viljelijöitä ja taimia on tuotettu jopa tavoitteita enemmän. Moeco on vastannut hyvin osuudestaan hankkeen toteutuksessa ja parantanut hankkeen avulla omaa asiantuntemustaan metsäasioissa.

Toivala-säätiön mukaan suurin ongelma hankkeessa on ollut erittäin suuri taimikuolleisuus istutuksen jälkeen. Kyläkohtaiset taimien selviytymisprosentit ovat vaihdelleet noin 20 % ja 50 % välillä. Joillakin yksittäisillä taimitarhoilla kaikki taimet ovat kuolleet. Suureen taimikuolleisuuteen ovat vaikuttaneet tuhohyönteiset ja poikkeuksellinen kuivuus sekä taimien huono istutusajankohta, johon voisi vaikuttaa siirtämällä taimituotannon kyliin, lähemmäs viljelyksiä. Toivala-säätiön mukaan myös puulajien valintaan pitäisi kiinnittää enemmän huomiota ja hyödyntää Morogorossa saatavilla olevaa metsäasiantuntemusta sellaisten lajien valinnassa, jotka olisivat kestäviä, nopeakasvuisia ja sopisivat parhaiten viljelijöiden toivomiin tarkoituksiin.

Keskeisin tekijä taimikoiden menestyksessä on kuitenkin viljelijöiden kyky ja halu hoitaa taimiaan. Joissakin kylissä taimet ovat menestyneet hyvin eri tavalla kahdella vierekkäisellä viljelypalstalla, jolloin sääolot eivät voi olla määräävänä tekijänä. Yksi KEPAn vapaaehtoisista oli mukana arvioimassa hankkeen tuloksia.

”Kun vertailtiin niitä peltoja ja laskettiin sitä puuntaimien selviytymistä, niin se ensimmäinen mihin me menttiin oli ihan järkyttävässä kunnossa. Siitä ei oltu yhtään huolehdittu. Siinä paikassa se viljelijä oli aika huonossa kunnossa. Siinä huomasi, että semmonen, joka on sairas ja joutuu yksin huolehtimaan isosta alueesta niitä taimia, niin ei ollu pystynyt huolehtimaan ja semmonen, joka oli muutenkin hyvässä kunnossa ja sai apua, niin oli saanut hyvin sen projektin lähtemään.” Kaisa

Kaikkein huonoimmin pärjäävän kylän asukkaat kuuluvat maasai-heimoon, jotka ovat perinteisesti karjaa kasvattavia paimentolaisia. Toivala-säätiön mukaan merkittävänä syynä taimien huonoon menestykseen voi olla maasaiden kokemattomuus kasvinviljelyssä. Mielestäni on hyvin kiinnostava yksityiskohta, että maasaikylä on lähtenyt mukaan metsänkasvatushankkeeseen ja olisi hyvin mielenkiintoista tietää, minkälaisen prosessin tuloksena he ovat metsitystyöhön ryhtyneet. Ikävä kyllä en pysty tämän tutkimuksen aineiston perusteella vastaamaan kysymykseen. Maasaiden mukana olo on kiinnostavaa siksi, että metsänkasvatushankkeissa on syntynyt usein konflikteja viljelijöiden ja maasaiden välille, jotka laiduntavat karjaansa viljelyksillä.

3.1.3 Moecon toiminnan kehityskaari

Moeco on rekisteröity järjestöksi vuonna 1997. Ensimmäinen KEPAn vapaaehtoinen työskenteli Moecossa 1998 ja taimitarhatoiminta oli silloin jo ehtinyt alkaa, mutta esimerkiksi omaa toimistorakennusta ei oltu vielä rakennettu. Toiminta oli tuolloin aktiivista ja ilmapiiri oli innostunut, koska toiminta oli uutta. Vielä vuoden 2000 alkupuolella Moecon toiminta oli aktiivista ja monipuolista. Taimitarhalla ja toimistolla työskenneltiin päivittäin ja uutta toimintaa suunniteltiin.

”Sillon kun mä olin, niin suunniteltiin sitä, että koulujen kanssa yhteistyössä organisoitais semmosia lasten ympäristökerhoja. Siitä oli silloin kaikkia suunnittelukokouksia ja vaikutti, että semmosta uuttakin on tulossa. Ja silloin Moecossa toimi myös se tanssi- ja teatteriryhmä ja se oli aika aktiivinen. Sillon oli

kyllä aika monia aktiviteetteja. Ja sit oli niitä yhteistyökyliä, joihin pidettiin yhteyttä.” Maria

Vuoden 2000 jälkeen Moecossa olleiden vapaaehtoisten yhteinen käsitys on se, että Moecon toiminta on hiipunut vuosien varrella. Koska jokainen vapaaehtoinen työskentelee Moecossa vain muutaman kuukauden ja näkee vain pienen ajanjakson Moecon toimintaa, vapaaehtoisten käsitys järjestön pidemmästä kehityskaaresta on muodostunut aikaisempien ja myöhempien vapaaehtoisten kokemusten ja kertomusten pohjalta.

”Se aika kun mä olin siellä, niin eka kuukausi oli tosi aktiivista, mut sit se alko hiipua. Kyllä mä olin kuullu kaikesta mitä Moeco tekee, mutta käytännössä ei se tehny sillä hetkellä läheskään niin paljoo. Mä olin aatellu, että se olisi ollut aktiivisempi järjestö sen perusteella mitä mä olin kuullu. Mut se voi olla, että se tilanne oli myös sillä hetkellä muuttumassa.” Henna

Vastaja viittaa muutokseen, joka tapahtui vuonna 2000 kun Moecolle valittiin uusi johtokunta. Johtokunta valitaan aina viiden vuoden välein jäsenistön vaalilla. Uuden johtokunnan valitseminen ei tapahtunut yksimielisesti, mikä on vaikuttanut järjestön ilmapiiriin.

”Siinä oli vähän sellainen valtapeli, että siellä synty tietynlainen valtatyhjiö, kun sieltä lähti palkkatöihin ne sen järjestön perustajat. Siinä oli kaks sellaista puoluetta sen järjestön sisällä, jotka oli eri mieltä siitä, kuka piti valita ja sitten siihen valittiin sellainen kompromissityyppi, joka oli vähän eri puolella kun ne alkuperäiset vanhat.” Henna

Moecon toiminnan painopiste on vuosien varrella siirtynyt voimakkaasti yhteistyökyliin. Kun itse olin Moecossa vapaaehtoistyössä vuoden 2000 alussa, päivittäinen toiminta järjestön toimistolla ja taimitarhalla oli vilkasta ja ympäristökasvatusta toteutettiin muun muassa järjestön tanssi- ja teatteriryhmän kautta sekä ala-asteen koulujen ympäristökerhoissa. Vuoden 2000 vaalit, joissa Moecolle valittiin uusi johtoryhmä, ovat selvästi olleet käännekohta järjestön aktiivisuuden ja toiminnan painopisteen kehityksessä.

”Ennen tätä 2000 alkanutta viisivuotiskautta niillä on ollut paljon toimintaa muun muassa näiden ympäristökerhojen muodossa ja tän teatteriryhmän ja ne on järjestänyt eri tapahtumia, missä on ollut tää ympäristöteema. Nyt ei oo vissiin ollut viime vuosina yhtään mitään sellaista. Kaikki on vaan keskittynyt niihin kyliin ja niihin kylävierailuihin ja niiden taimien siirtoon ja sellaiseen ja tavallaan se ympäristökasvatus on jäänyt ihan kokonaan pois siitä, mikä kuulostaa ainakin minusta hyvin valitettavalta.” Heidi

Tanssi- ja teatteriryhmä oli Moecon yhteydessä toimiva ryhmä, jonka esityksissä käsiteltiin sekä ympäristöaiheita että muita teemoja. Ryhmää johti ammattilaiskoreografi ja sen jäsenenä oli muiden muassa Moecon jäseniä. Ryhmä esiintyi usein Moecon vieraillessa yhteistyökylissään ja sen avulla saatiin ihmiset koolle osallistumaan ympäristöaiheisiin tilaisuuksiin. Ryhmän esitykset saattoivat käsitellä esimerkiksi viljelijöiden ja maasai-heimoon kuuluvien paimentolaisten ristiriitoja.

”Siinä kerrottiin, että nyt tulee tämmönen henkilö, joka kertoo näistä puuntaimien istutuksista ja sitten siellä on joku paikallinen viljelijä tai maasai-päällikkö. Siellä oli myös sellasia tilanteita, että kun paikallisilla oli näiden maasaiden kanssa ongelmia, niin sitten joku esitti maasai-päällikköä ja se oli hirveen huvittava kaikkien mielestä kun se huuto jonkun sauvan kanssa siellä. Kun tää viljelijä yritti istuttaa niitä puuntaimia, niin tän maasain karja meni ja söi ne ja sitten tästä syntyvä ongelma esitettiin siinä yhteisöteatterissa. En tiedä kuinka paljon ne katsojat jäi sit miettimään tai oppi siitä mitään uutta, että tää mistä äsken kerroin niin oli ehkä enemmän sellasta viihdykettä.” Kaisa

Tanssiryhmän ja Moecon tiet erkanivat myöhemmin huonontuneiden henkilösuhteiden vuoksi. Ryhmä jatkaa kuitenkin edelleen toimintaansa itsenäisenä ryhmänä. Moeco on viimeaikoina kuitenkin yrittänyt elvyttää ympäristökasvatustoimintaansa muun muassa järjestämällä taimitarhallaan ympäristöpäiviä läheisen koulun oppilaille. Johtoryhmän passiivisuus on selvästi ollut vapaaehtoisten mielestä merkittävä tekijä Moecon aktiivisuuden kehityksessä.

Viimeisimmän vapaaehtoisen mukaan Moecon toiminta oli hyvin hiljaista juuri johtoryhmän takia.

”Mun mielestä se aktiivinen porukka on vaan tää johtoryhmä. Ne ei järjestä mitään muuta toimintaa nykyisin. Niillä jäsenillä ei oo mahdollisuutta osallistua, ne on vaan näitä johtoryhmän kokouksia. Ja niihinkin on vissiin vaikeeta saada ihmisiä paikalle. Et sitten ne jotkut Moecon jäsenet, jotka ei ollu tätä ydinporukkaa niin ne just toivoo että sitten kunhan se vaihtuu se uus johtoryhmä, niin jos sitten taas tulis sellanen entinen toiminnallinen kausi.” Heidi

3.1.4 Moecon ja hankkeen tulevaisuus

Morogoron Kylämetsähankkeelle on Ulkoasiainministeriön myöntämä rahoitus vuoden 2007 loppuun, mutta Toivala-säätiössä hankkeen ajatellaan muodossa tai toisessa kestävän yhteensä noin kymmenen vuotta eli vuosikymmenen vaihteeseen saakka. Kylämetsähanketta ei ole jatkossa tarkoitus laajentaa uusiin kyliin, sillä Toivala-säätiössä ajatellaan, että on parempi tehostaa toimintaa jo mukana olevissa kylissä. Nykyiset resurssit eivät ehkä riitä esimerkiksi uusien viljelijöiden kunnolliseen koulutukseen ja neuvontaan. Viljelijöiden koulutus on keskeinen tekijä hankkeen onnistumisessa ja koulutuksen pitää olla jatkuvaa, sillä viljelijät tarvitsevat uusia taitoja sitä mukaa kun taimikot kasvavat ja niiden hoito muuttuu. Toivala-säätiön mukaan koulutuksen laadulla on oleellinen vaikutus myös viljelijöiden sitoutumiselle hankkeeseen. Viljelijät sitoutuvat hankkeeseen, koska heillä on siihen taloudellinen intressi. Intressin säilyminen varmistetaan sillä, että viljelijät pystyvät tuottamaan kilpailukykyisiä taimia. Tähän taas neuvonnalla ja koulutuksella on suuri vaikutus.

Moecon toiminta on Toivala-säätiön kanssa toteutetun hankkeen aikana keskittynyt pelkästään taimituotantoon ja taimien myynti Moecon taimitarhalla on ollut järjestön ainoa oma tulonlähde. Moecolta ostettujen taimien hinta on Toivala-säätiön mukaan liian korkea, mutta siihen on tyydytty, sillä taimista saatavat tulot ovat Moecolle tärkeitä. Kylämetsähankkeen tulevaisuuden kannalta olisi kuitenkin hyvä, että Moeco luopuisi taimien kasvattamisesta ja taimien tuotanto siirrettäisiin hankkeessa mukana

oleviin kyliin. Siten taimet saataisiin halvemmalla ja voitaisiin paremmin varmistaa että taimia on saatavilla istutuksen kannalta oikeaan aikaan. Lisäksi viljelijöiden omavaraisuus taimien suhteen on ainoa pitkällä aikavälillä kestävä tapa tuottaa taimia.

Toiminnan ja tulonlähteiden yksipuolistuminen on luonut uhan Moecon toiminnan jatkumiselle Toivala-säätiön tuen loputtua. Toivala-säätiössä tilanteen ratkaisuksi nähdään Moecon suuntaaminen enemmän neuvonta- ja asiantuntijajärjestön suuntaan. Toivala-säätiön mukaan Moeco voisi toimia ruohonjuuritason asiantuntijajärjestönä, koska sillä on paljon metsitykseen liittyvää asiantuntemusta ja se voisi hankkia sitä lisää muilta Morogorossa toimivilta metsäalan organisaatioilta. Ajatus kylien toiminnan itsenäistymisestä ja Moecon suuntautumisesta asiantuntijajärjestöksi on ollut olemassa jo 1990-luvun loppupuolella, kun ensimmäinen KEPAn lähettämä vapaaehtoinen työskenteli järjestössä.

”Se ajatus oli tämmönen, että lopulta ne kylätaimitarhat olisi niin isoja, että ne kylät voi kaupata sitten muualle niitä taimia. Ja että Moeco pitäis semmoista taimitarhaa, mistä jonkun verran voidaan myydä mut joka vaan kehittää sitä taimitarhan pitämistä, että se olisi tämmönen missä olisi tietotaito näistä uusimmista.” Mikko

Moecon pitäisi Toivala-säätiön mielestä tiivistää yhteistyötään muiden metsäalan asiantuntijatahojen kanssa ja markkinoida omaa toimintaansa ja asiantuntemustaan Morogoron alueella toimiville yrityksille ja järjestöille. Moecossa ajatukseen asiantuntijajärjestöksi suuntautumisesta suhtaudutaan hieman epäilevästi, ja toiminnan jatkuminen halutaan turvata laajentamalla taimitarhan markkinoita ja ottamalla valikoimaan uusia tuotteita, esimerkiksi paljon kysytyt ja hyvän tuoton antavat hedelmäpuiden taimet. Morogorossa on kuitenkin useita muitakin taimien tuottajia ja Moecon taimien hinnat eivät ole nykyisellään kilpailukykyisiä. Moecolla olisi myös paljon tehtävää tunnettuutensa parantamisessa, sillä nykyisellään Moecon toiminta ei näy muualla kuin sen omalla taimitarhalla ja yhteistyökylissä. Toivala-säätiön lähettämänä Moecossa työskennelleen vapaaehtoisen mukaan Moecossa ollaan haluttomia muutokseen ja toimintaa halutaan jatkaa kuten tähänkin asti. Taustalla on hänen mukaansa oletus, että kun Toivala-säätiön tuki loppuu, jostain ilmestyy uusi pohjoisen järjestö ”joka antaa Moecolle uuden projektin”.

3.2 Moecon tansanialaisten työntekijöiden motivaatio ja osaaminen

Kuten monissa muissakin pienissä kansalaisjärjestöissä, myös Moecossa toiminta perustuu lähes kokonaan vapaaehtoistyöhön. Moecolla on johtoryhmä, joka suunnittelee järjestön toimintaa yhteistyössä Toivala-säätiön kanssa ja on vastuussa toiminnan toteuttamisesta suunnitelmien mukaan. Tämän ryhmän jäsenille Moeco maksaa päivärahaa yhteistyökyliin tehtävistä koulutus- ja seurantamatkoista ja muista läsnäoloa vaativista tapahtumista. Kokousten pitämisestä ja muusta toiminnan suunnittelusta ei makseta korvausta. Useimmilla ryhmän jäsenillä on jokin muu vakituinen työ ja toimeentulon lähde, mutta sellaisille jäsenille, jotka ovat vastuussa järjestön päivittäisen toiminnan sujumisesta, korvauksista muodostuu merkittävä osa toimeentulosta. Toivala-säätiössä on todettu, että tilannetta pitäisi selkiyttää ja määritellä tarkemmin mitä korvauksia projektissa toimiville voidaan maksaa. Tilanne oli epäselvä myös yhden vapaaehtoisen mielestä.

”Periaatteessahan yhtään ei oo palkalla, että se on ihan vapaaehtois pohjalta, mutta käytännössä ainakin kolme ihmistä saa palkan siitä. Ainakin täällä puutarhuri oli ihan selkeesti siellä palkalla ja se joskus sanokin, että ei oo taas pariin kuukauteen maksettu palkkaa.” Heidi

Yhdellä vapaaehtoisella oli mahdollisuus tutustua tarkemmin Moecon budjetteihin ja tarkkailla päivärahojen vaikutusta ihmisten halukkuuteen osallistua yhteistyökyliin tehtyihin vierailuihin.

”Mä näin niitä laskelmia ja muistan silloin ihmetelleeni, että aika paljon näitä päivärahoja maksetaan. Tuntu, että suurin osa ite projektista menee niihin päivärahoihin. Välillä kun me käytiin niissä kylissä, niin niihin lähti tosi iso porukka mukaan. Niitä oli kymmenen siitä järjestöstä ja jokaiselle maksetaan päiväraha ja loppujen lopuksi sitten yks oli se, joka keskusteli näiden viljelijöiden kanssa. Mutta kun samalla tajus sen, että ne ihmiset on niin köyhiä siellä, että kaikkiin mahdollisuuksiin on tartuttava, niin en mä lähteny sitä sitten kritisoimaan

millään tavalla. Mutta jos ajattelee tällasen länsimaisen tehokkuuden kannalta, niin tuli välillä mieleen, että oisko sen rahan voinu käyttää siinä projektissa jotenkin tehokkaammin.” Kaisa

Myös Toivala-säätiössä ajatellaan että Moecon tulisi käyttää varojaan tehokkaammin ja raportoida niiden käytöstä tarkemmin. Moecolle on ehdotettu, että jäsenten pitäisi laatia raportti kylävierailuistaan päivärahojen saamiseksi, mutta ajatusta on Moecossa vastustettu. Raportit paitsi voisivat vähentää hankkeen kannalta turhien päivärahojen maksamista, myös parantaisivat selvästi Toivala-säätiön tietämystä hankkeen tilanteesta. Periaatteellisen ongelman tuottaa se, että Moeco on sekä toiminnan toteuttaja että valvoja. Tarvittaisiin siis joku hankkeesta riippumaton taho seuraamaan Moecon kirjanpitoa. Rahankäytön valvonta on Toivala-säätiön mukaan tärkeää, sillä Toivala-säätiö joutuu puolestaan vastaamaan varojen käytöstä omalle rahoittajalleen eli Ulkoministeriölle.

Toivala-säätiön vapaaehtoisten mukaan vapaaehtoistyöhön suhtaudutaan Tansaniassa eri tavalla kuin Suomessa ja jäsenten halu hyötyä henkilökohtaisesti toiminnasta ajaa järjestön edun edelle. Retkille lähteminen päivärahojen houkuttelemana ja useiden henkilöiden hyötyminen pienen toimiston pyörittämisestä ovat osoituksia aikaisemmin esittelemästäni ajatuksesta järjestötoiminnan erilaisista lähtökohdista kehitysmaissa ja rikkaissa maissa. Järjestötoiminnalta odotetaan toiminnan tavoitteiden saavuttamisen lisäksi taloudellista hyötyä itselle ja ympäröivälle yhteisölle. Kun palkat ovat pieniä ja taloudellinen tilanne huono, ihmisillä ei ole mahdollisuutta käyttää aikaansa vapaaehtoistyöhön, josta ei saa minkäänlaista konkreettista hyötyä.

Toisaalta tämä ajatus asettuu hieman uuteen valoon, kun järjestöjen toimintaa tarkastellaan jäsenistön koulutustaustan ja sosiaalisen aseman näkökulmasta. Eräs keskeinen ero suomalaisten ja tansaniaalaisten kansalaisjärjestöjen välillä on vapaaehtoisten mielestä se, että Tansaniassa järjestötoiminnassa ovat mukana lähinnä hyvin koulutetut ja keskimääräistä varakkaammat ihmiset. Näin on ollut myös Moecossa. Johtoryhmän jäsenet ovat perinteisesti olleet hyvin koulutettuja ja he ovat olleet palkkatyössä esimerkiksi opettajina tai akateemisissa ammateissa. Järjestössä ensimmäisenä vapaaehtoisena ollut mies pitää tätä lähtökohtaa ongelmallisena.

”Pääasiassa ne oli melkein kaikki Sokoinen yliopiston väkee ja hyvin koulutettuja oikeestaan kaikki. Semmosen tietyn akateemisuuden kautta puuttui käytännön toiminnassa semmoista innovatiivisuutta. Ja se oli vähän liikaa tällöinen metsätaloudellinen se lähtökohta. Kun ajateltiin kokonaisuutena, niin se ei sitten ihan toiminut siinä kyläympäristössä. Kyllä siinä oli semmoinen opettaja-oppilassuhde selvästi, että käytiin niitä kyläläisiä opettamassa. Se ei ollut kauhean vahvasti kaksisuuntaista. Mua häiritsi alusta lähtien se liiallinen akateemisuus siinä lähtökohdassa, että sillon jos lähetään kyliin viemään, niin ne muistutti sit enemmän hallituksen virkamiehiä kuin vertaisia.” Mikko

Paitsi että asiantuntijanäkökulma voi aiheuttaa ongelmia projektin varsinaisten toteuttajien eli viljelijöiden kanssa kommunikoitaessa, se voi myös rajata Moecon toiminnasta ulkopuolelle ihmisiä, jotka olisivat halukkaita osallistumaan, mutta joilla ei ole järjestötyössä arvostettua koulutusta. Toisaalta koulutuksen arvostaminen voi varmistaa sen, että mukaan saadaan paikallisia ammattitaitoisia asiantuntijoita. Vapaaehtoisten näkemykset Moecon työntekijöiden asiantuntemuksesta ja ammattitaidosta jakautuvat kuitenkin varsin jyrkästi kahtia. Näyttää siltä, että 1990- ja 2000-lukujen taitteessa vapaaehtoisina olleiden mielestä Moecosta löytyi silloin asiantuntemusta ja henkilökunta oli hyvin paneutunut toiminnan sisältöön. Järjestössä oli tuolloin paljon tietämystä eri puulajeista ja niiden monipuolisesta käytöstä esimerkiksi lääkkeinä tai rehuna. Lähes kaikilla vuoden 2000 vaalien jälkeen jälkeen järjestössä työskennelleillä on henkilökunnan osaamisesta negatiivisempi kuva.

”Siellä valittiin uus pääsihteeri silloin kun mä olin siellä, ja se uus pääsihteeri on monessa asiassa paljon kokemattomampi. Esimerkiksi ympäristöasioista se ei tiedä juuri mitään eikä se osaa käyttää tietokonetta eikä se osaa suunnitella projekteja eikä montaa sellasta asiaa. Et ei siellä kovin professionaali johto oo. Musta tuntuu, että siellä oli aikasemmin enemmän sellasta ympäristöosaamista ja ideologiaa mukana, sellasen kuvan mä oon saanu niistä niiden vanhoista suunnitelmista. Ja ainakin ne on ollut ammattilaisia jossain mielessä. Mutta nyt kun ne on lähteny palkkatöihin muualle ja ne porukat keitä siellä on jäljellä tai jotka on löytäny tiensä siihen järjestöön, niin ne on sellaisia aika uusia tulokkaita ja musta tuntuu, että se on niille enemmän sellanen duuni.” Henna

Koska Moecon päivittäistä toimintaa pitää yllä pieni joukko aktiivihenkilöitä, yksittäisten ihmisten aktiivisuudella ja asennoitumisella työtään kohtaan on paljon merkitystä koko järjestön toiminnan kannalta. Vaikka vapaaehtoiset kritisoivatkin joidenkin moecolaisten osaamista ja aktiivisuutta, löytyy joukosta myös ideologisesti suuntautuneita ja ympäristöasioihin hyvin paneutuneita henkilöitä. Heillä ei kuitenkaan ole mahdollisuutta viettää paljon aikaa Moecon työn parissa.

”Puheenjohtaja oli varmasti ihan sydämestään omistautunu, se oli niin sääli kun sillä ei ollu aikaa siihen. Se oli yliopistolla opettajana ja se vei sen suurimman osan ajasta ja se vaan kävi niissä kokouksissa. Se oli vähän harmi Moecon kannalta, että sillä ei ollu aikaa.” Heidi

Kaikilla Moecossa nykyään työskentelevillä ihmisillä ei siis ole ympäristöalan kokemusta tai koulutusta. Toivala-säätiössä onkin todettu, että moecolaisten tietopohjaa metsitysasioissa täytyy kasvattaa, jotta siirtyminen neuvontajärjestön rooliin olisi mahdollista. Monet vapaaehtoisista ovat kuitenkin sitä mieltä, että järjestötyössä voi olla hyötyä muunkinlaisesta osaamisesta kuin varsinaisesta työn sisällön hallinnasta. Moecon yhteydessä aikaisemmin toiminut tanssiryhmä edisti vapaaehtoisten mukaan merkittävästi ihmisten ympäristötietoisuuden lisäämistä, vaikka sen esitysten suunnittelijalla ei ollutkaan ympäristöalan koulutusta eivätkä sen esitykset aina käsitelleet ympäristöasioita.

”Mun mielestä oli myös sellasia henkilöitä, jotka oli hyviä siinä järjestössä silleen, että ne tuli toimeen ihmisten kanssa ja pystyi markkinoimaan niitä asioita, mutta joiden omin juttu oli joku muu. Just liittyen tähän tanssi- ja teatteriryhmään esimerkiksi, koska se sen johtaja varmasti teki Moecolle tosi paljon sitä, että ne sai yhteistyökumppaneita niistä kylistä ja tavallaan myöskin auttoi sitä ympäristöasian tai puunistutuksen idean leviämistä. Kuitenkin hänen oma juttunsa oli nimenomaan tää tanssi ja musiikki ja teatteri. Ja sitten oli vähän semmonen tunne että onko ne ihmiset Moecossa sen takia että siinä on järjestö, jonka kautta on mahdollista toteuttaa sitä, mikä on oikeesti se kiinnostavin asia, eli se tanssi- ja teatteripuoli. Mutta toisaalta en mä tiedä oliko se ristiriidassakaan sen kanssa

ja jos näitä tyyppejä ei olisi ollut, niin varmaan olisi tapahtunut paljon vähemmän mitään.” Maria

Varsin monen vapaaehtoisen mukaan Moecon henkilökunnan motivaatio ja sitoutuminen järjestön työhön ja ympäristöasioiden edistämiseen on viime aikoina ollut puutteellista. Ongelma on tunnistettu myös Toivala-säätiössä, jonka lähettämät vapaaehtoistyöntekijät nimeävät matkaraporteissaan Moecon heikkouksiksi toiminnan tehostumisen, huonon tiedottamisen, vastuun oton välttelemisen ja oman edun tavoittelun päivärahojen muodossa. Heidän mukaansa eteen tuleviin ongelmiin ei aktiivisesti ratkaisua eikä niitä pyritä ehkäisemään ennalta. Myös yksi KEPAn vapaaehtoisista kokee, että moecolaiset eivät paneutuneet työhönsä riittävällä huolellisuudella.

”Välillä tuntu, että he ei itsekään suhtaudu siihen kauhean vakavasti. Johtuuko siitä yleisestä letkeästä asenteesta mikä siellä on, mutta välillä tuli sellanen olo, että eikö tän nyt voisi tehdä kunnolla. Esimerkiksi kun me oltiin laskemassa niitä puuntaimia niin sinne lähti mun lisäksi yks tai kaks ja se oli vähän sellasta vasemmalla kädellä tehtyä. Ja työntekijät olisi itse voineet aktiivisemmin hakee jostain sitä tietoo. Ei tarvii Suomesta asti lennättää ketään opettamaan niitä tekstinkäsittelytaitoja, ehkä he olisi sielläkin pystyny joltain opiskelemaan, jos he kokis sen tärkeeks.” Kaisa

Vastaaja viittaa tekstinkäsittelyn opettamisella yhteen KEPAn viimeaikaisten vapaaehtoisten tavallisimpaan tehtävään Moecossa. Myös toinen KEPAn vapaaehtoinen opetti tietokoneen käyttöä Moecon työntekijälle, mutta koki sen turhauttavaksi.

”Se vaikutti aika tuloksettomalta, koska se osas käyttää tietokonetta, mutta se ei vaan halunnu. Enhän mie voi siihen vaikuttaa, jos se ei halua.” Heidi

Tässä yhteydessä on syytä pohtia järjestöjen toimintatapojen tuottamia ongelmia. Tietokoneen käyttö asiakirjojen kirjoittamiseen ja sähköpostilla viestintään helpottaisi ja nopeuttaisi huomattavasti Moecon ja Toivala-säätiön välistä yhteydenpitoa. Toivala-säätiö pystyisi paremmin valvomaan esimerkiksi rahojen käyttöä, jos he

saisivat kuitit ja muut selvitykset heti rahojen käyttämisen jälkeen. Kuitenkaan moecolaiset itse eivät selvästikään koe tietokoneen käyttöä kovin tärkeäksi tai hyödylliseksi, koska siihen ei ole siirrytty. Tietokoneen käyttö on vain yksittäinen käytännön esimerkki, mutta se kertoo varsin hyvin luvussa 2.2.3. kuvailemastani länsimaisen järjestötoiminnan mallin istuttamisesta kehitysmaiden kansalaisjärjestöihin. Vaikka puhutaan tasa-arvoisesta yhteistyöstä ja molemminpuolisesta oppimisesta, käytännön tasolla pohjoisen järjestön toimintamalleja pidetään usein parempina.

Tilanne Moecossa on jonkin verran muuttunut tämän tutkimuksen aineiston keräämisen jälkeen. Järjestössä pidettiin jälleen vaalit, joissa järjestön johtoon valittiin uudet henkilöt. Muutoksen aikana järjestössä työskennelleen Toivala-säätiön vapaaehtoisen mukaan ilmapiiri uudessa johtoryhmässä oli innostunut ja keskustelu vilkasta. Ongelmia ovat hänen mukaansa kuitenkin aiheuttaneet uuden ja vanhan johtoryhmän välisen kommunikaation hankaluudet. Vanhan johtoryhmän tiedot ja taidot eivät siirry uudelle johtoryhmälle, sillä vanhalta ryhmältä ei kysytä neuvoa eikä tarjottua apua oteta vastaan. Uusi johtoryhmä joutuu opettelemaan kantapään kautta monia sellaisia asioita, jotka ovat selviä edelliselle ryhmälle. Tämä kuvaa mielestäni hyvin haastattelemieni vapaaehtoistenkin vastauksista nousevaa ajatusta kansalaisjärjestötoiminnasta oman aseman ja toimeentulon parantamisen välineenä. Henkilösuhteet nousevat järjestön toiminnassa tärkeämmiksi kuin itse toiminnan sisältö ja tavoitteiden edistäminen. Myös yksi KEPAn vapaaehtoisista kiinnitti huomiota puutteelliseen tiedotukseen.

”Se, mistä joskus tuli varsin ikävä mieli oli että musta tuntui, että siellä ei tiedotettu. Tuntuu hassulta, että saman pienen järjestön sisällä kaikki ei tunnu tietävän niistä asioista, mitä siellä tapahtuu. Yksi vähän suunnittelee jotain ja on järjestämässä jotain, mutta sitten siitä ei välttämättä tiedä kukaan muu yhtään mitään. Ja sit tulee semmosia, että edellisenä päivänä kuulee että seuraavana päivänä on just joku ympäristöpäivä, mistä ei oo tienny laisinkaan ja mistä esimerkiks ne palkatut työntekijät ei ollu mitenkään tietosia.” Eeva

Vastaja on tutustunut myös muihin tansanialaisiin kansalaisjärjestöihin ja hän on sitä mieltä, että Moecoa vaivaa väsyminen ja innostuksen puute. Vastaja pitää Moecon

tulevaisuuden tärkeimpänä määrittäjänä sen työntekijöiden motivoitumista työhönsä ja kykyä saada mukaan uusia ihmisiä.

”Ne ihmiset, jotka siinä oli päätoimijoita, niin kyllä heillä oli tietoa ja taitoa ja jos he pystyy tai jaksaa toimia sen järjestön hyväksi, niin kyllä mä uskon, että sillä toiminnalla olisi tulevaisuutta. Toivottavasti ne on saanu sinne uusia tulokkaita kanssa. Muuten näytti siltä, että se alkaa vähitellen hiipua.” Eeva

Vapaaehtoisten kertomuksista saa varsin pessimistisen kuvan Moecon työntekijöiden viimeaikaisesta aktiivisuudesta ja motivoituneisuudesta työhönsä sekä järjestön toimintakulttuurista, kuten tiedottamisesta ja organisaation oppimisesta. Vapaaehtoisten mielikuvissa Moecon työntekijät ovat menettäneet suurimman intonsa työskennellä ympäristöasioiden hyväksi ja ovat mukana Moecon toiminnassa lähinnä henkilökohtaisten hyötyjen takia. Myös moecolaisten osaaminen ja asiantuntijuus ympäristöasioissa ovat vastaajien mielestä heikentyneet vuosien varrella. Yksi syy vapaaehtoisten negatiiviseen kuvaan moecolaisten motivaatiosta voi olla aiemmin mainittu suomalaisen ja tansanialaisen järjestötoiminnan lähtökohtien ero. Suomalainen järjestötoiminta perustuu enemmän aatteeseen ja haluun järjestää toimintaa tärkeänä pitämänsä asian hyväksi. Kun ihmiset Suomessa väsyvät järjestötoimintaan, he jäävät siitä pois ja tilalle tulee uusia innokkaita ihmisiä. Tansaniassa taas järjestötoiminnassa on aatteen lisäksi mukana taloudellinen tai muu konkreettinen hyöty, joka motivoi pysymään mukana järjestön toiminnassa, vaikka into olisikin jo laantunut.

Toinen moecolaisten aktiivisuuteen vaikuttava tekijä saattaa olla Moecon ja Toivala-säätiön välinen suhde. Pekka Seppälä esittää, että yhteistyöjärjestöjen välinen kommunikaatio ja valtasuhde vaikuttaa etelän järjestön työntekijöiden motivaatioon työskennellä järjestössä. Jos pohjoisen rahoittajajärjestöllä on hankkeen suunnittelussa ja hallinnassa vetovastuu, etelän järjestön asema muuttuu helposti välineelliseksi. Etelän järjestö nähdään valmiina hallinto-organisaationa, joka vain odottaa että sitä käytetään jonkin hankkeen toteuttamiseen. Etelän järjestön tehtäväksi jää toteuttaa käytännössä hanketta pohjoisen järjestön ohjeiden ja kriteerien mukaisesti. Tällainen tilanne ei motivoi järjestöissä vapaaehtoistyötä tekeviä ihmisiä aktiivisuuteen ja omaaloitteisuuteen, sillä he eivät koe että heidän järjestönsä olisi todella itsenäinen,

eivätkä he koe omistavansa järjestöään ja sen toimintaa. Tämä on Seppälän mukaan tyypillinen ongelma tietyn mittaisiin projekteihin perustuvassa ”hankkeistuneessa” kehitysyhteistyössä, jollaista kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyö yleensä on (2000, 104). Käsittelen Moecon ja Toivala-säätiön suhdetta tarkemmin myöhemmin.

3.3 KEPAn vapaaehtoistyöntekijät Moecossa – Kuka hyötyy?

Sitaateissa haastateltavat käyttävät yleisesti sanaa ”volu” tarkoittamaan vapaaehtoistyöntekijää.

Tyypillisiä vapaaehtoisten työtehtäviä Moecossa ovat olleet taimitarhalla työskentely ja toimistotöissä auttaminen. Vapaaehtoiset ovat osallistuneet mm. kitkemiseen, taimien järjestelemiseen ja kasteluun sekä erilaisten asiakirjojen puhtaaksi kirjoittamiseen tietokoneella. Yhteistä vapaaehtoisten kokemuksille on se, että työtehtävien löytäminen vaati runsaasti aktiivisuutta järjestön henkilökunnalta ja erityisesti vapaaehtoisilta itseltään. Toisin sanoen vapaaehtoisten työpanosta ei tarvittu siihen, että järjestön päivittäiset toimet saatiin hoidettua. Aivan ensimmäisenä vapaaehtoistyössä ollutta lukuun ottamatta kaikki vapaaehtoiset kokevat, että heidän roolinsa järjestössä oli vähäinen, eikä heidän työpanoksellaan ollut juurikaan merkitystä.

”En pitänyt kovin tärkeänä sitä omaa työpanosta. Vähän ajan päästä siitä, kun me oltiin menty niin ilmesty sellainen koko Etvo-ohjelman evaluaatio ja siinä sanottiin, että Moecossa ei oo hirveen selvää voluille mitä siellä pitää tehdä. Sitten yks päivä kun Mister Timu pyöri siellä, niin se puhu, että nyt sun täytyy pitää tätä keppiä paikallaan kun me mitataan tätä maata, että ”It is your duty”. Musta tuntu, että se yritti silleen että nyt vapaaehtoiset töihin. Mutta olihan siinä sellanen asetelma, että me ollaan siellä viettämässä vapaa-aikaa ja tekemässä mitä me halutaan, että ei meidän ole pakko välttämättä osallistua niihin.” Henna

KEPAn vapaaehtoistyöntekijöiden asema Moecossa on selvästi muuttunut niiden seitsemän vuoden aikana, joina heitä on Moecossa ollut. Vapaaehtoisten asema ja heille asetetut odotukset olivat vapaaehtoisohjelman alkuaikoina korkealla ja ne ovat

vuosien varrella laskeneet. Eräs vapaaehtoinen, joka on tutustunut myös muihin tansanialaisiin järjestöihin, arvelee tämän olevan varsin tavanomainen kehityskaari vapaaehtoisia ottavissa järjestöissä.

”Mulle tuli vähän semmonen olo, että ne ei uskalla odottaa voluilta yhtään mitään. Mä en tiedä minkälaisin odotuksin moecolaiset on alun perin lähteny siihen voluntaaritoimintaan, mutta aika useissa järjestöissä, kun ne on alkanu suunnitteleen sitä, että jos heille tulis voluntaareja, niin se vapaaehtoisten asema on hirveen korkeella. Kuvitellaan, että sieltä tulee sellasia ekspertejä, jotka järjestää rahoitusyhteyksiä. Mä en tiedä johtuaks se siitä, että heitä ei tarpeeksi tiedoteta siitä, että ne voluntaarit mitä sinne tulee, niin toki pyrkii osallistumaan kaikkeen ja pyrkii auttamaan sellaisissa asioissa mitä ne itse osaa, mutta ei ne oo mitään kaikkitietäviä. Musta tuntu, että siellä oli semmonen ilmapiiri, että se on romahtanu se kuva siitä mitä ne vapaaehtoset voi tehdä. Jos ne on ajatellu, että ne tulee tänne pitämään seminaareja ja kun se ei olekaan niin yksinkertasta ja kapasiteetti ei riitä siihen, niin sitten ollaan että jos se vähän kuokkii tuolla, niin ehkä se on tyytyväinen.” Eeva

Vastaja ei kuitenkaan usko, että kyse olisi pelkästään tiedotuksen puutteesta johtuvasta väärinkäsityksestä, vaan vapaaehtoisten rooli järjestöissä muotoutuu käytännön kokemuksen kautta. Ensimmäisenä suomalaisena vapaaehtoisena järjestössä työskennellyt vapaaehtoinen arvelee muutoksen johtuvan moecolaisten itsevarmuuden kehittymisestä.

”Kokeiluvaihe on nyt ohi ja ne kokee nyt vähän itsenäistyneensä ja olevansa enemmän omillaan. Vapaaehtoisista ei enää koeta, että ne tois mitään uutta. Ollaan varmempia, että osataan itsekin nää hommat ja ne on vaan enemmän tiellä.” Mikko

Koska mielekkäitä työtehtäviä ei vapaaehtoisille löytynyt, monet kokevat että heidän läsnäolostaan Moecossa ei ollut juurikaan hyötyä järjestölle. Hyödyllisen työpanoksen puuttuessa vapaaehtoistyöntekijän läsnäolo saattaa jopa viedä järjestön resursseja enemmän kuin tuoda niitä, mikä ei varmastikaan ole vapaaehtoistyön tarkoitus.

”Musta tuntuu, että kyllä ne tekee hirveesti duunia, kun ne ottaa voluja sinne, koska ne joutuu kouluttaan niitä ja ne ei suorastaan tarvi niitä niin paljon kun niitä käy siellä. Mä tunsin oloni hirveen etuoikeutetuks, kun mä sain olla siellä ja kyllä mä mietin, että eiks mun pitäis tehdä jotain niille vastalahjaks. Se oli hirveen vaikee mieltä, että miten sitten vois hyödyttää niitä. Kyllä musta tuntuu, että mä enemmän vein niiden resursseja kuin toin sinne. Mä oon kääntänyt niille kompostointiohjeet ja pari suomenkielistä paperia ja neuvonu vähän tietokoneen käytössä ja kastellu pari taimia ja pitäny jonkun pikku workshopin minne kukaan ei tullu, ja ne on saanu olla hirveen vieraanvarasia meitä kohtaan ja saanu yrittää järjestää puuhaa meille. Ne on tehny tosi paljon duunia omiin resursseihinsa nähden.” Henna

Vaikka vapaaehtoisten konkreettinen työpanos järjestössä jää laihaksi, heistä voi olla hyötyä järjestön uskottavuuden rakentamisessa. Monien vapaaehtoisten mielestä länsimaisen vapaaehtoisen mukana olo herättää positiivista huomiota ja antaa järjestöstä virallisemmän kuvan esimerkiksi kylävierailuilla ja koulujen ympäristöpäivissä.

”Mun rooli niissä ympäristöpäivissä oli, että mä ylipäätään olin paikalla, vähän niin kun näyttelyesineenä.” Eeva

Joku Moecon työntekijöistä on aina ollut nimitettynä vapaaehtoisten koordinaattoriksi ja hänen tehtävään on ollut neuvoa vapaaehtoisia työtehtävissä ja tiedottaa vapaaehtoisille järjestön toiminnasta ja tapahtumista. Tehtävän hoidossa on selvästi ollut ongelmia, sillä useat vapaaehtoiset näkivät koordinaattorinsa vain kerran tai kaksi koko vapaaehtoisajanaan. Syynä on vapaaehtoisten mukaan ollut koordinaattorin huono motivaatio vapaaehtoisten neuvontaan sekä se, että hänellä ei palkkatyön takia ole ollut käytettävissään riittävästi aikaa järjestössä toimimiseen. KEPAn vapaaehtoisille on esitelty vapaaehtoisjakson alussa Moecon organisaatorakenne ja laadittu virallisenoloinen suunnitelma, jossa määritellään mihin töihin vapaaehtoinen järjestössä osallistuu.

”Kun mä sinne saavuin, niin siellähän oli mulle semmonen järjestöesittely, että oli hienot järjestökaaviot. Mulle näytettiin, että heillä on tämmönen rakenne, mut

sitten käytännössä ne osastot mitä mulle esiteltiin, niin ne oli ehkä yks ihminen. Ja kaikki ei ehkä toiminu ihan silleen kun siinä kaaviossa ekana päivänä esitettiin. Mulle selitettiin silloin alussa, että he kierrättää mua näillä kaikilla kolmella osastolla, oli viestintäosasto ja olisko ollu talousosasto se yks ja näin, mutta käytännössä aika monena päivänä tulin sinne ja siellä ei näkyny ketään paikalla ja sitten sihteeri tuli joskus parin tunnin päästä ja sellasta.” Kaisa

Suunnitelmien ja todellisuuden eroa ei voi tulkita pelkästään toiminnan huonoksi organisoinniksi tai välinpitämättömyydeksi vapaaehtoisia kohtaan. Järjestötoiminta on Tansaniassa vielä verraten uutta ja monet järjestöt haluavat antaa itsestään mahdollisimman uskottavan ja virallisen kuvan tullakseen tunnustetuiksi. Tämä johtaa usein hierarkkiseen toimintakulttuuriin ja kielenkäyttöön, joka antaa järjestöstä muodollisemman ja tehokkaamman kuvan kuin mitä se todellisuudessa on.

Morogorossa toimii useita KEPAn vapaaehtoisohjelmassa mukana olevia järjestöjä, ja KEPA järjesti viimeisen vapaaehtoisen työskennellessä Moecossa kaikille näille järjestöille tarkoitetun kokouksen, jossa keskusteltiin muun muassa vapaaehtoisohjelman toimivuudesta eri järjestöissä.

”Moecon edustajan ainut huoli siellä oli, että kun vaan kaksi kertaa vuodessa saadaan KEPAn vapaaehtonen ja ne ei tuu tasasin väliajoin vaan ne tulee sillain epätasaisesti, että miten nää vapaaehtoisista saadut rahat sitten saadaan, että nekin tulee sitten epätasaisesti. Se kerto kyllä hyvin paljon miun mielestä siitä miten ne asennoituu vapaaehtoisiiin.” Heidi

Vastaja viittaa korvaukseen, jonka Moeco saa vapaaehtoisten vastaanottamisesta. Hänen vapaaehtoisaikanaan korvaus oli 100 euroa vapaaehtoista kohti, mikä on Tansaniassa varsin suuri summa. Vastaja arvelikin, että taloudellinen hyöty saattaa olla keskeinen motiivi vapaaehtoisten ottamiselle Moecoon tilanteessa, jossa heille ei riitä tekemistä.

Moeco jätettiin pois KEPAn vapaaehtoisvaihto-ohjelmasta vuoden 2004 lopulla. Yhtenä syynä oli juuri työtehtävien vähäisyys ja vapaaehtoisten turhautuminen. Monet vapaaehtoisista ihmettelevät, miksi Moecon jätettiin pois ohjelmasta vasta niin

myöhään, vaikka useilta Moecossa työskennelleiltä vapaaehtoisilta oli jo tullut negatiivista palautetta siitä, että Moecossa ei riitä vapaaehtoisille järkeviä työtehtäviä. Monet vastaajista epäilevät, että vapaaehtoisohjelman jatkumisen taustalla on ollut Moecon halu pitää yllä suhteita KEPAn. Moeco on saanut KEPasta esimerkiksi neuvoja rahoituksen hakemiseen ja muiden järjestöjen kanssa verkostoitumiseen sekä mahdollisuuden käyttää KEPAn toimiston tieto- ja kopiokoneita.

”Mulla oli koko ajan sellanen tunne, että ne ottaa (vapaaehtoisia) vaan se takia, että halutaan pitää suhteet KEPAn yllä. Siellä ei oo mitään tekemistä ja ne ei edes järjestä. Ne vaan haluaa sinne vapaaehtoisia, koska se on yks meriitti muiden joukossa, että siellä on tällasta pitkäaikaista yhteistyötä ulkomaalaisten tahojen kanssa.” Heidi

”Olisko siinä voinu olla taustalla semmonen pelko, että jos... Mä en usko sitäkään, että he olisi halunnu katkasta koko sen voluntaaritoiminnan, mutta oikeestaan se tuntu siltä, että se ylläpitää sitä suhdetta niihin KEPAn tyypeihin, joilta saa apua asioissa ja voi käydä kyselemässä. Et ehkä ne pelkäs sitä että jos se hiipuu koko se yhteistyö ja sitten ei saa semmosia etuja.” Eeva

Vaikka monet vapaaehtoiset kokevat että heidän roolinsa ja työpanoksensa Moecossa oli yhdentekevä ja ovat siltä osin pettyneitä vapaaehtoisjaksoonsa, onnistuneen kokemuksen muodostumiseen vaikuttavat monet muutkin seikat. Yhteisenä tekijänä positiivisten kokemusten taustalla tuntuu olevan se, että vapaaehtoinen on löytänyt järjestössä oman paikkansa ja itselleen sopivan roolin sekä se, että on alun perin lähtenyt matkaan realistisin odotuksin.

”Mä koin sen hirveen hyvänä ja antoisana. Tähän liittyy varmasti se, että silloin Moeco toimi kohtuullisen aktiivisesti ja vapaaehtoisia ei ollut hirveän paljoa ollut. Tuli semmonen tunne, että minut otetaan myös minuna eikä vaan yhtenä vapaaehtoisena, joita tulee ja menee miljoona. Mutta ehkä siinä oli sekini, että mä olin etukäteen asennoitunut niin, että mä lähdin tutustumaan kulttuuriin ja paikalliseen meininkiin enkä lähde niinkään tekemään mitään avustustyötä. Mun oli sitten ehkä helpompi luopua niistäkin vähistä mitä mä olin ajatellu, että minähän tässä päteväni tiedän. Ja totta kai oli välillä semmosia tosi

turhautuneitakin hetkiä, että ei tässä ole mitään järkeä, koko tossa järjestössä eikä varsinkaan siinä, että mä siellä vaan roikun mukana hymyilemässä ja pokkuroimassa. Mutta sitten vaan koittaa muistuttaa, että miten voi kuvitella, että mulla olisi joku muu rooli kuin semmonen hang-around. Jos mä tuun täysin toisesta kulttuurista ikinä käymättä siellä, niin aika vaikee se olisi hypätä semmoseen asiantuntijatehtävään, enkä mä olisi halunnu myöskään sellasta.”

Maria

Negatiivisten kokemusten muodostumiseen on selvästi vaikuttanut paitsi tekemisen puute, myös hankaluudet sosiaalisten suhteiden luomisessa järjestön ihmisiin. Ystävällinen ja huomioiva ilmapiiri voi kompensoida huomattavasti konkreettisen työn puutteen aiheuttamaa pettymystä.

”Minulle ei kerrottu käytännön asioista, mitkä olisi minuakin koskettanu, että mitä tapahtuu, millon tapahtuu. Kaikki aikaisemmat vapaaehtoiset kehotti mua, että ole kärsivällinen ja pitkäpinnainen, että ei sulla kuitenkaan tuu olemaan siellä mitään tekemistä eikä töitä. Ja mie meninkin sillä asenteella, mutta mie olin silti yllättynyt siitä, että mie en edes saa tavallaan tietää mitään siitä järjestöstä. Mua ei kutsuttu niihin kokouksiin, ei mihinkään tapaamisiin, ei mihinkään. Et mulla oli koko ajan semmonen tunne, että ne ei halua musta mitään. Mie olin tosi kummastunu siitä. Mulla oli tosi ala-arvoinen olo siellä koko ajan.” Heidi

Vaikka vastaajat olisivat halunneet olla hyödyllisempiä Moecolle ja päästä käyttämään tietojaan ja taitojaan, toisaalta kaikkien yhteinen näkemys on se, että ulkopuolelta tulevan vapaaehtoisen roolin etelän järjestössä pitää olla avustajan ja oppijan rooli. Toisin sanoen runsaskaan teoreettinen tietämys järjestön toiminta-alueesta ei anna valmiuksia toimia asiantuntijan roolissa. Tähän ajatukseen paneudun seuraavassa luvussa.

3.3.1 Vapaaehtoistyöntekijöiden vaikutusvalta

Vastaajien puheesta nousee voimakkaasti esiin ajatus siitä, että vieraasta maasta ja kulttuurista saapuvan ulkopuolisen on hyvin vaikea ymmärtää kaikkia

monimutkaisten ympäristöongelmien taustalla vaikuttavia tekijöitä ja ongelmien erilaisten ratkaisumahdollisuuksien aiheuttamia vaikutusketjuja. Pelkkä tekninen tai luonnontieteellinen asiantuntemus ei riitä, vaan tarvitaan myös ymmärrystä yhteiskunnan rakenteista ja sosiaalisista järjestelmistä. Kukaan vastaajista ei olisi halunnut ottaa itselleen asiantuntijan roolia Moecossa, jos sellaiseen olisi ollut mahdollisuus. Monilla vastaajista on kuitenkin ympäristöalan koulutus ja sitä kautta jonkinlaista teoreettista asiantuntemusta.

”Mä itse mieluiten otin semmosta roolia, että mä oon vaan semmonen aputyövoima, joka on käytettävissä siinä missä tarvitaan, semmosissa konkreettisissa töissä. Koska vaikka mä olin ehkä etukäteen kuvitellu, että mä oon lukuun jostain kehitysmaiden ympäristöongelmista, niin mulle tuli aika nopeesti semmonen tunne, että en mä tiedä näistä asioista paljon mitään. Totta kai ulkopuolelta tuleva voi nähdä sellaisia epäkohtia, mitä ei itse paikalla olevat ihmiset huomaakaan, mutta toisaalta on myös vaikee tietää kaikkia niitä taustalla olevia tekijöitä. Eli vaikka jotkut asiat saattoi itsestä tuntua, että onks tässä mitään järkeä, mutta toisaalta tuli semmonen tunne, että onks mulla tarpeeks sekä auktoriteettia plus tarpeeks tietoo ja ymmärrystä siitä asiasta, että mä voisin ruveta ajamaan jotain asiaa läpi.” Maria

Vastaajien kokemukset vapaaehtoistyöntekijöiden osaamistasoon kohdistuvista odotuksista Moecossa vaihtelivat jonkin verran. Ensimmäisenä vapaaehtoistyöntekijänä olleen vastaajan mukaan hänellä oli vaikutusvaltaa järjestössä, koska hänellä oli kokemusta metsäalan töistä ja kiinnostusta Moecon tekemään työhön. Tärkeä rooli selittyy osittain myös edellisessä luvussa kuvatulla kehityskululla: ensimmäisen vapaaehtoisen tullessa järjestöön odotukset olivat vielä korkealla ja vapaaehtoistyöntekijän saapuminen jaksoi innostaa järjestön työntekijöitä.

”Mä olin itse tosi kiinnostunut aihepiiristä ja mun eno oli silloin TAFORIn (Tanzanian Forestry Research Institute) neuvonantajana Morogorossa, niin sitä kautta mä tiesin ja oli yhteyksiä näihin metsäalan juttuihin. Kyllä mä luulen, että mulla oli aika iso vaikutus, että mä olin mukana siinä ihan ydintoiminnassa. Mä olin mukana suunnittelemassa sitä uutta taimitarhaa, kun mä olin

puutarhapuolella ja metsäpuolellakin taimitarhahommaa Suomessa tehny. Ja olin aktiivinen ja hain itselleni sen paikan sinne. Mitä mä nyt kuulin myöhemmin olleista joiltakin, että se saatto olla, että jos ei ollu niin rohkee ja ei itse lähteny kehittämään, niin se oli kyllä aika pientä sitten, että se ei varsinaisesti vaikuttanut siihen toimintaan.” Mikko

Rohkeuden ja aktiivisuuden lisäksi vapaaehtoiseen kohdistuviin odotuksiin vaikuttavat myös muut henkilökohtaiset ominaisuudet, kuten iän myötä saavutettava uskottavuus. Suurin osa KEPAn vapaaehtoisista on 20-30-vuotiaita naisia, joiden sosiaalinen status ei Tansaniassa ole kovin korkea. Myös miespuolinen vastaaja koki että hänelle oli hyötyä siitä, että häntä luultiin vanhemmaksi kuin mitä hän todellisuudessa oli. Se auttoi saavuttamaan uskottavan aseman ja hyvän keskusteluyhteyden moecolaisten kanssa. Suurin osa vastaajista on sitä mieltä, että vapaaehtoisilta ei odoteta minkäänlaista asiantuntemusta eikä heillä myöskään ole Moecossa vaikutusvaltaa.

”Mie olin tosi kummastunu siitä, että eiks ne haluukaan musta mitään? Vaikka mie en ole mikään metsäalan asiantuntija, niin kyllä miekin olisin osannu tehdä vaikka mitä siellä. Mie olin tosi kummastunu siitä, että niillä ei ollu mitään odotuksia, niille vaan tuli joku sinne ja se oli siinä.” Heidi

Kaikille KEPAn vapaaehtoisille suunniteltiin vapaaehtoistyöjakson alkaessa henkilökohtainen ohjelma, jossa määriteltiin vapaaehtoisen työtehtävät Moecossa. Näiden suunnitelmien tarkoitus vaikuttaa olevan lähinnä antaa Moecosta kuva hyvin organisoituna ja virallisesti toimivana järjestönä, sillä yhdenkään vapaaehtoisen kohdalla ohjelmaan kirjatut suunnitelmat eivät toteutuneet.

”Kaikissa suunnitelmissa mitä me tehtiin, niin mä olin vähän liiankin asiantuntevassa asemassa. Me suunniteltiin jotain ympäristökasvatusjuttuja, joissa mä olisin ollu se, joka vetää ne ilman yhteistä kieltä ja siinä vaiheessa, kun oli just menny maahan ja silloin tuntu siltä, että nyt vaaditaan vähän liiankin paljon. Mut sitten toisaalta kun kaikki nää tämmöset systeemit tuntui vesittyvän niin käytännössä mä olin semmonen puuhastelija, työharjoittelija.” Eeva

Sama vastaaja ajattelee kuitenkin, että vaikka Moecossa ei ollutkaan mahdollista hyödyntää tietojaan ja taitojaan täysipainoisesti, yhteistyökylissä häneen asiantuntemukseensa kohdistui liiankin suuria odotuksia. Hänen vierailunsa yhteistyökylisiin osuivat ajankohtaan, jolloin useissa kylissä oli pahoja ongelmia tuhohyönteisten kanssa.

”Mulle tuli semmonen olo, että ne ihmiset odottaa, että mä oon joku ekspertti, jonka Moeco on lähettänyt paikalle kattomaan tai kertomaan miten ne tuholaiset torjutaan. Tuli kauheen voimaton olo, että en mä nyt voi muuta kun kertoo tästä eteenpäin, että mitä täällä tapahtuu.” Eeva

Monilla vastaajista on runsaasti kokemusta kansalaisjärjestötoiminnasta Suomessa ja yksi heistä yritti neuvoa Moecon työntekijöitä projektisuunnitelman ja hankehakemuksen kirjoittamisessa.

”Kun on lukenu projektisuunnitteluista ja tällasista, niin koitin vihjailla niille kuinka kannattais joitain asioita tehdä. Siihen suhtauduttiin silleen, että joo ihan hyvä idea, mutta tää on meidän järjestö, me ollaan oltu täällä näin kauan, että älä tuu sanomaan.” Henna

Kun Moecossa ja huomattiin, että ammattitaidottomista vapaaehtoisista ei juuri ole hyötyä, järjestössä alettiin toivoa metsäalan ammattiin opiskelevia vapaaehtoisia ja työharjoittelijoita. Myös Toivala-säätiössä on toivottu, että Moecoon lähetettäisiin vain sellaisia vapaaehtoisia, joilla on konkreettisia Moecon työn sisältöön liittyviä taitoja. Vapaaehtoisten mielestä metsäalan opinnot tai muu teoreettinen tai käytännöllinenkään asiantuntemus eivät kuitenkaan ratkaise vapaaehtoistyöntekijöiden hyödyllisyyteen liittyvää ongelmaa. Fyysinen ja etenkin sosiaalinen toimintaympäristö on Tansaniassa niin toisenlainen, että Suomessa hankittua asiantuntemusta ja kokemusta voi olla vaikea hyödyntää.

”Mä oon miettinyt, että kun mä oon nyt opiskellu ekologiaa enemmän ja biodiversiteettiä, että pystyisinkö mä nyt jotenkin paremmin keksimään niitä asioita mitä mä voisin tehdä, tai pystyisinkö mä toimimaan jonkunlaisena eksperttinä siellä, niin en mä kyllä pystyis siihen nyt yhtään sen enempää. Ei se oo

kiinni siitä, että minkälainen tietopohja on täällä. Se on niin hankalaa kuitenkin siinä ympäristössä löytää niitä semmosia asioita, mitä voi tehdä. En mä usko että sekään auttais että sinne lähetettäis vapaaehtoisiksi vaan jotain jonkun alan eksperttejä, ei ne osaa yhtään sen paremmin sopeutua siihen tilanteeseen. ” Eeva

Vastaajien mukaan kansalaisjärjestöissä tarvitaan monenlaisia ihmisiä ja muunkinlaista osaamista kuin vain työn substanssiin liittyvää. Tästä hyvä esimerkki on se, kuinka merkittävä rooli Moecoon kuuluneella tanssiryhmällä oli ympäristökasvatuksen toteuttamisessa, vaikka siinä toimineilla ihmisillä ei ollut juurikaan kokemusta ympäristö- tai metsäalasta tai edes kiinnostusta niihin.

”Ehkä Moecossa ja sit tässä yhteistyöjärjestössä ei osata ottaa huomioon sitä, että ihminen, jolla on muutakin kun metsäalan koulutusta, niin siitä voi olla hyötyä. Eli ei pelkästään se, että se osaa jotain kasvinviljelytekniikoita, vaan muullakin tavalla voisi hyötyä.” Maria

KEPAn vapaaehtoisohjelman ensisijainen tarkoitus on kuitenkin tarjota ihmisille mahdollisuus tutustua toiseen maahan ja kulttuuriin, eikä siinä odoteta vapaaehtoisilta ammattitaitoa tai suurta vaikutusta järjestön toimintaan. Mielestäni etelän järjestöjen itsenäisyyden ja asiantuntemuksen kunnioittamisen näkökulmasta lyhyen aikaa järjestöissä työskentelevillä vapaaehtoisilla ei pitäisikään olla kovin paljon vaikutusvaltaa. Vapaaehtoisilla on harvoin tarvittavaa asiantuntemusta ja ennen kaikkea käytännön kokemusta niistä aihealueista, joiden parissa etelän järjestöt työskentelevät. Ei pidä ajatella, että pohjoisesta tulevalta hyvin koulutetullakaan ihmisellä olisi itsestään selvästi sellaista asiantuntemusta ja osaamista, jonka avulla etelän järjestön toimintaa pitäisi yrittää muuttaa.

3.4 Yhteistyöjärjestöjen suhde ja päätösvalta

Haastattelemani vapaaehtoiset suhtautuvat kriittisesti tasa-arvoisen kumppanuuden toteutumiseen kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyöhankkeissa. Kaikki vastaajat ajattelevat, että pohjoisen järjestöillä on paljon vaikutusvaltaa etelän järjestöjen toimialan valintaan ja toiminnan sisältöön ja että tasa-arvoista suhdetta etelän ja

pohjoisen järjestöjen välille on tavattoman vaikea saavuttaa. Tärkein syy todellisen vastavuoroisen ja tasa-arvoisen suhteen saavuttamisen ongelmiin on vastaajien mukaan taloudellinen epätasa-arvo järjestöjen välillä.

”Jo se, että on olemassa niitä pohjoisia järjestöjä, niin se vaikuttaa hirveästi siihen, mitä ne paikalliset järjestöt tekee. Koko se paikallisten järjestöjen toiminta ohjautuu sen mukaan, mihin täältä löytyy yhteistyökumppaneita. Vaikka siellä olisi alun perin jotain sellasia ihan paikallistasolta nousevia tarpeita, niin ne on pakko kuitenkin markkinoida tänne. Vaikka se ei tulis täältä pohjoisesta semmosena suorana projektiehdotuksena, niin kyllä se ohjaa ihan hirveästi. Tansaniassa hyvin suuri osa järjestöistä, kun ne miettii, että mitä ne vois tehdä, niin se lähtee siitä, että mihin vois joku suomalainen järjestö esimerkiksi antaa meille rahaa. Monesti projektiehdotuksia koitetaan muokata semmoiseksi, että se olisi mahdollisimman houkutteleva. Se on sillä tavalla, että vaikka kuinka painotetaan tällä hetkellä joissain järjestöjutuissa, että sieltä ruohonjuuritasolta se aloite ja myös suunnittelu siellä, niin kyllä se vaan käytännön todellisuus on se, että kyllä se vaikuttaa.” Maria

Yhden vastaajan mukaan erilaisten kulttuurien ja toimintatapojen hyväksyminen ja arvostaminen on parantunut huomattavasti kehitysyhteistyön piirissä, eikä länsimaisen mallin mukaista köyhien maiden modernisointia enää pidetä oikeutettuna lähtökohdana hankkeille. Kehitysyhteistyön laajemmissa aatteellisissa keskusteluissa tapahtuvat muutokset eivät kuitenkaan aina välity konkreettiselle yksittäisten hankkeiden tasolle.

”Ehkä se on meidän pohjoisen osapuolen yks virhe ollu, mistä kyllä ollaan nykyään aika hyvin tietoisia, että monia semmosia käytäntöjä mitä on kehitysmaissa ollu, kuten esimerkiksi kiertokaskiviljely, niin niitä on pidetty vaan yksikertaisesti pahoina. Ja sitten vasta myöhemmin on opittu, että niissä voikin olla jotain hyviä puolia, että ne on useimmiten olleet sen yhteisön sopeutumia siihen ympäröivään ympäristöön. Sen, että se on alettu tiedostaa meidän päässä, niin pitäisi tietysti näkyä myös niissä kehitysyhteistyöprojekteissa, että pyritään just tukemaan niitä puolia.” Eeva

Toisen vastaajan mielestä rikkaista maista tulevat kehitysyhteistyöhankkeiden työntekijät, kuten Toivala-säätiön edustajat, kantavat mukanaan asiantuntijuuden painolastia, joka jo lähtökohtaisesti vaikeuttaa rakentavien ja vastavuoroisten keskustelujen käymistä paikallisten ihmisten kanssa. Kyläläiset eivät arvosta omia tietojaan ja kokemuksiaan ja he epäröivät esittää eriäviä mielipiteitä rahoituksen menettämisen pelossa.

”Tuntuu, että siellä on sellanen asenne, että automaattisesti ajatellaan, että kun joku länsimaalainen tulee, niin se tietää enemmän ja sit ne kyläläiset ei välttämättä edes kerro sitä mikä on se heidän näkemys. Ja sen ymmärtää myös siltä pohjalta, että kun tulee rahotus jostain, niin ei välttämättä uskalleta sanoa vastaan, koska ehkä pelätään, että sit menetettäis se rahotus siihen projektiin. Myös nää rahottajat ja länsimaiset kouluttajat vois suhtautua silleen, että myös keräisi sitä paikallista tietoa ja siltä pohjalta mieltis, että tavallaan sellanen sovellettu ratkaisu. Ei voida täällä toimivia ympäristöasioita, oli ne sit jätehuolto tai mitä tahansa, niin viedä sellaisenaan sinne.” Kaisa

On mielenkiintoista pohtia, miten kyläläisille on muodostunut kuva kehitysyhteistyön tekijöistä asiantuntijoina, joille ei uskalleta sanoa vastaan. En tiedä, onko Moecon yhteistyökylissä toteutettu muita hankkeita ennen Kylämetsähanketta, mutta en pidä todennäköisenä että ainakaan kaikkien kylien asukkailla olisi aiempaa omakohtaista kokemusta länsimaisista kehitystyöntekijöistä. Jos aiempaa kokemusta ei ole, silloin käsitys perustuu joko heidän kokemuksiinsa Toivala-säätiöstä ja Moecosta tai jonkinlaiseen yleiseen tietoon, joka on muodostunut muiden kokemusten ja median välityksellä. Oli käsityksen alkuperä kumpi tahansa, se merkitsee että Toivala-säätiön ja Moecon on käytettävä paljon aikaa ja energiaa sellaisen suhteen rakentamiseen, joka perustuu todelliselle vastavuoroisuudelle ja molemminpuoliselle oppimiselle. Muuten Toivala-säätiön ja Suomen Ulkoministeriön asettamat osallistuvan ja oppivan kehitysyhteistyön periaatteet eivät voi toteutua. Seuraavassa luvussa tarkastelen Toivala-säätiön ja Moecon rooleja Kylämetsähankkeen suunnittelussa.

3.4.1 Kylämetsähankkeen suunnittelu

Kumppanijärjestöjen valtasuhdetta ja päätösvaltaa selvitettäessä on tärkeää tarkastella, minkälaisissa rooleissa ne toimivat hankkeen suunnittelussa ja toteutuksessa. Tasa-arvoiseen suhteeseen pyrkiminen järjestöjen välillä alkaa heti hankkeen suunnitteluprosessin alussa ja silloin syntynyt keskusteluilmapiiri on hyvin tärkeä hankkeen jatkon kannalta. Sekä Toivala-säätiön että Moecon edustajat korostavat, että hankkeen suunnittelu on tapahtunut yhteistyössä, mutta Moecon tarpeista ja tavoitteista käsin. Moecon edustajan mukaan järjestöjen välistä suhdetta kuvaa parhaiten sana partnership, kumppanuus. Hänen mukaansa ajatukset käynnissä olevasta hankkeesta ja sen toteutuksesta olivat syntyneet Moecossa ennen yhteistyösuhteen syntymistä, ja kun löytyi pohjoinen järjestö, jolla oli samanlainen visio kuin Moecolla, yhteistyöhön ryhdyttiin. Vastaaja mukaan Moeco on itsenäinen päätöksenteossaan, mikä näkyy siinä, että Moeco suunnittelee ja ideoi hankkeen käytännön toteutusta ja suunnitelmat hyväksytetään Toivala-säätiöllä.

KEPAn vapaaehtoisten näkemys Moecon ja Toivala-säätiön rooleista ja tasa-arvoisesta suhteesta poikkeaa varsin voimakkaasti järjestöjen omista näkemyksistä. Vapaaehtoiset ovat lähes poikkeuksetta kriittisiä tasa-arvon toteutumista kohtaan ja ajattelevat että Toivala-säätiön rooli yhteistyössä ja hankkeen määrittelyssä on hallitseva. Eräs KEPAn vapaaehtoisista työskenteli Moecossa ensimmäisen hankkeen suunnittelun aikaan, ja hän pääsi seuraamaan hankkeen suunnitteluprosessia yhteistyökylässä, missä Toivala-säätiön edustajat tapasivat viljelijöitä.

”Se projektin suunnittelu ei ehkä ollut mikään sellanen ihanteellinen prosessi, mitä vois lukea jostakin kehitysyhteistyökirjoista, että miten se tehdään yhteistyössä. Se oli ehkä enemmän sellanen, että kokoonnuttiin pariin sessioon, missä säätiön edustaja luetteli mitä se haluaa. Siellä on myöhemmin käynyt säätiön edustajia muitakin, että voi olla että siellä on enemmän yhteistyömeininki, mutta aika sellasta sanelluu se kyllä oli tai tuntu siltä.” Henna

Myös Toivala-säätiön Ulkoministeriölle laatimasta Hankesuunnitelmasta on löydettävissä tekijöitä, jotka herättävät epäilyksiä järjestöjen tasavertaisuuden suhteen. Kylämetsähanketta on Toivala-säätiön edustajan mukaan suunniteltu yhdessä Moecon kanssa ja hankkeen painopisteet ovat muotoutuneet järjestöjen jatkuvassa vuoropuhelussa. Toivala-säätiön edustajan mukaan hankkeen suunnittelu eteni niin,

että ”*Moeco esitti omat tavoitteensa joiden varaan hanke rakennettiin. Yhteydenpito oli kohtuullisen tiivistä, ja toimintasuunnitelma viimeisteltiin Morogorossa yhdessä Moecon kanssa.*” Hankesuunnitelmassa mainitaan kuitenkin hankkeen suunnittelijoina ainoastaan Toivala-säätiön asiantuntijoita. Toivala-säätiö ja Moeco ovat laatineet hankkeen jatkoa silmälläpitäen kehittämissuunnitelman, jota Moeco on Toivala-säätiön mukaan kommentoinut. Toivala-säätiön hankedokumenttien sanamuotojen ja KEPAn vapaaehtoistyöntekijöiden näkemysten perusteella muodostuu mielestäni sellainen kuva, että Toivala-säätiöllä on ollut hankkeen suunnittelussa hyvin keskeinen rooli ja Moecon tehtävänä on ollut kommentoida ja hyväksyä suunnitelmat. Vaikka yksittäisiin sanamuotoihin tarttuminen tuntuu epärelevantiltä, ne sisältävät kuitenkin oleellista informaatiota asioiden kulusta. ”*Toivala-säätiö hallitsee kokonaisuuksia*”, ”*Moeco kommentoi*” ja ”*viimeisteltiin yhdessä Moecon kanssa*” kertovat siitä, että pääasiallinen vetovastuu hankkeen sisällön määrittelyssä on ollut Toivala-säätiöllä. Puunistutus kylissä on valittu yhteistyöhankkeen aihealueeksi Moecon toivomusten ja aikaisemman työn mukaisesti, mutta hanketta toteutetaan Toivala-säätiön asiantuntemuksen pohjalta ja Toivala-säätiön asettamien toimintatapojen mukaisesti. Moecon tehtäväksi jää varmistaa paikallisen, tansaniaalaista yhteiskuntaa koskevan asiantuntemuksensa avulla että hankkeen toteutus etenee sujuvasti.

Etelän kansalaisjärjestön toimintaa rahoittava pohjoinen järjestö on hankalassa tilanteessa pohtiessaan, minkälainen rooli sen pitäisi hankkeessa ottaa. Usein tilanne on se, että esimerkiksi suomalainen kehitysyhteistyötä tekevä kansalaisjärjestö etsii etelästä kumppanijärjestöä, jonka kanssa se voi alkaa toteuttaa kehitysyhteistyöhanketta tärkeäksi katsomallaan aihealueella. Tilanne on hyvä, jos seurauksena on se, että molemmat järjestöt kokevat yhteistyön hedelmälliseksi ja hankkeen seurauksena konkreettiset elinolosuhteet jossakin paikassa paranevat. Pohjoisen järjestön pitäisi kuitenkin olla hyvin avoin kyseenalaistamaan itse tärkeinä pitämiään arvoja, päämääriä ja käytäntöjä ja kuuntelemaan ja oppimaan minkälaisista lähtökohdista ja millä menetelmillä etelän järjestö haluaa työtään toteuttaa. Jos ajatukset hankkeen tarpeellisuudesta ja sen sisällöistä tuodaan etelän järjestölle ikään kuin valmiina tuotteena, jää etelän järjestön ihmisten sitoutuminen hankkeeseen helposti heikoksi, sillä todellista omistajuuden tunnetta ei synny. Toisaalta, jos etelän järjestön pyrkimyksissä tai toimintatavoissa on pohjoisen järjestön mielestä

parantamisen varaa, olisiko parempi vaihtoehto että pohjoisen järjestö jättäisi yhteistyön sikseen, kuin että se yrittäisi vaikuttaa etelän järjestön toimintaan? Yksiselitteistä vastausta ei tietenkään löydy, mutta itse ajattelen, että toimintaan vaikuttamien on hyväksyttävää ja positiivista silloin, kun se perustuu molemminpuoliseen oppimiseen ja etelän järjestössä ja ennen kaikkea hankkeen hyödynsaajayhteisössä tapahtuneeseen omaehtoiseen ajattelutapojen muuttumiseen. Kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyöhankkeiden tarkoituksenaan ei tietenkään ole vain järjestöjen yhteistyö, vaan yhteistyön avulla toteutettu hanke ja sen tulokset. Tasa-arvoisuutta ja määrittelyvaltaa pohdittaessa kentällä on siis ainakin kolme pelaajaryhmää, pohjoisen järjestö, etelän järjestö ja ”kohderyhmä”, jotka kaikki koostuvat yksittäisistä ihmisistä erilaisine toiveineen ja tarpeineen, sekä suhteista ympäröivään yhteiskuntaan ja sen instituutioihin.

3.4.2 Toiminnan sisällöstä päättäminen

Moeco ja Toivala-säätiö ovat molemmat ympäristöalan asiantuntijoita, joiden kiinnostus kohdistuu metsätalouteen. Minkälaiset roolit niillä on Kylämetsähankkeen sisällöstä ja toimintatavoista päätettäessä? Alla oleva roolien kuvaus perustuu Toivala-säätiön ja Moecon edustajien haastatteluvastauksiin. Järjestöjen roolit voitiivistää niin, että Toivala-säätiön tehtävänä on antaa metsäalan asiantuntemustaan Moecon käyttöön, olla toiminnan aktivoija ja rahoittaa hanketta. Moecon tehtävänä puolestaan on antaa hankkeen käyttöön asiantuntemustaan paikallisista olosuhteista ja käytännöistä, hoitaa hankkeen paikallinen hallinnointi ja huolehtia käytännön järjestelyistä.

Toivala-säätiön mukaan sen rooli hankkeessa on tukea Moecon tavoitteita antamalla järjestölle asiantuntija-apua ja tukemalla ja edistämällä kylätaimiharjojen perustamiseen ja kehittämiseen, kylämetsitykseen sekä kyläläisten kouluttamiseen ja Moecon omien toimintaresurssien kehittämiseen liittyvää toimintaa. Toivala-säätiö maksaa omien asiantuntijoidensa toiminnan kustannukset, koulutettavien viljelijöiden päiväpalkan koulutuksen ajalta sekä paikallisten metsäalan asiantuntijoiden palkkiot, jos heidän palveluksiaan käytetään. Toivala-säätiö osallistuu Moecon henkilöstön koulutuskustannuksiin ja korvaa toimintatukena osan hankkeen

hallinnointikustannuksista. Moeco vastaa paikallisesti hankkeen hallinnoinnista ja tiedotuksesta sekä hankkeen viranomaisyhteyksistä paikallisella, maakunnallisella sekä valtakunnallisella tasolla. Moeco vastaa myös toimintatilojen ja -mahdollisuuksien järjestämisestä ja paikallisen väestön aktivoimisesta hankkeessa.

Toivala-säätiön edustajan mukaan ”säätiö on asettanut ja kehittänyt toimintamalleja ja menettelytapoja asioiden hoitamiseen sekä ottanut esiin uusia näkökulmia asioihin ja näyttänyt esimerkkejä toiminnan sisällöstä ja ratkaisuvaihtoehdoista.” Vastaajan mukaan Toivala-säätiö pyrkii vaikuttamaan toimintaan esimerkkien avulla ja kyseenalaistamaan paikallisia toimintatapoja, jotka usein ovat kaavamaisia ja perinteisiä. Hänen mukaansa sisältöön vaikuttaminen ei kuitenkaan ole ehtojen asettamista vaan uusien mahdollisuuksien etsimistä ja avaamista.

Toivala-säätiön edustajan mukaan molempien osapuolien asiantuntemus on hankkeen suunnittelussa ja toteutuksessa tärkeää. Moecon vahvuudeksi hän mainitsee paikallisten olosuhteiden tuntemuksen ja ihmistuntemuksen. Toivala-säätiöllä puolestaan on hänen mukaansa metsätalouteen liittyvää asiantuntemusta ja se osaa hallita kokonaisuuksia. Toivala-säätiö on hänen mukaansa Moecolle asioiden mahdollistaja ja tuki. Se tukee Moecon toimintaa ja Moeco toimii yhteisesti sovittujen pelisääntöjen mukaan. Toivala-säätiön hankesuunnitelman mukaan ”*paikallisen järjestön tukeminen asiantuntemuksen kautta on ainoa harkittu lähestymistapa*”. Tämän ajatuksen taustalla on käsitys, että kehitys yhteistyöhanke ei ole kestäväällä pohjalla, jos ulkomainen kumppani vain rahoittaa etelän järjestön toimintaa vuodesta toiseen ilman, että toiminnan tavoitteet ja käytännöt ovat yhdessä sovittuja. Hankkeiden tulisi pyrkiä taloudelliseen omavaraisuuteen mahdollisimman nopeasti. Toisaalta hankkeen suunnittelu yhteistyössä rahoittajan kanssa luo aina riskin, että etelän järjestön valta määrittellä ongelmat ja niiden vaatimat toimenpiteet kapenee.

Moeco aloitti metsitystyön Morogoroa ympäröivissä kylissä edellisen yhteistyökumppaninsa Iisalmen kehypajan kanssa ja silloin Moecon asema suhteessa rahoittajajärjestöönsä oli varsin erilainen kuin nykyään. Moecossa silloin työskennelleen vapaaehtoisen mukaan Toivala-säätiöllä on Moecon toiminnassa paljon suurempi rooli kuin Iisalmen kehypajalla oli.

”Iisalmi ei tuntunut olevan hirveen kiinnostunut edes siitä toiminnasta ja faktapuolesta, että mikä oli järkevää ja muuta. Tilanne Toivala-säätiön kanssa on hyvin erilainen, koska Toivala-säätiö on metsäalan säätiö ja ne ihmiset siellä on metsäalan ihmisiä ja ne on taas nimenomaan kiinnostuneita siitä metsitysasiasta ja siitä toiminnasta mitä Moeco tekee. Mutta ne on sitten taas paljon kriittisempiä sitä kautta. Kun Moeco ehdottaa jotain, että ne haluais tämmöstä ja tommosta, niin siitä keskustellaan sitten tarkkaan että onko se nyt järkevää ja tarvitseeko Moeco nyt todella semmosta ja oisko jotain muuta mikä olisi järkevämpi paikka laittaa niitä rahoja.” Mikko

Vaikka Moeco on aloittanut toimintansa ilman ulkomaista kumppania ja saanut Iisalmen kehypajan aikana vapaat kädet valita toimintansa suunta, yhdellä vastaajista on varsin kyyninen kuva niistä perusteista, joilla metsitystyö on valikoitunut Moecon erikoisalueeksi.

”Mä uskon, et moni siellä tekee jotain ympäristötyötä sen takia, että ne on huomannu, et siitä saa rahaa. Vaikee sanoa kuinka paljon ne on sit oikeesti innostuneita siitä. Enemmän se musta Moecossa vaikutti, että koska siitä maksetaan Suomesta rahaa, niin ne tekee sitä (ympäristötyötä). Kyl mä luulen, et ne olisi alkanut auttaan katulapsia, jos siitä olisi saanu parempaa palkkaa. Mutta ne oli kuullu, että ympäristöprojektit on pop.” Henna

Haastatteleman Moecon edustajan mukaan puunistutus on valittu Moecon tärkeimmäksi tehtäväksi siksi, että puuston häviäminen on yksi keskeisimpiä ympäristöongelmia Morogorossa, ja sen vaikutukset heijastuvat kaikkiin asukkaisiin esimerkiksi sademäärien muutoksena ja sitä kautta maanviljelyksen satojen pienenemisenä. Toinen valintaan vaikuttanut seikka oli vastaajan mukaan se, että Morogorossa toimivat ympäristöjärjestöt halusivat välttää päällekkäisyyttä toimintojensa sisällössä ja tästä syystä kukin järjestö valitsi toiminnalleen erilaisen painopisteen. Suomessa ympäristöjärjestöt on totuttu näkemään laaja-alaisina järjestöinä, jotka kiinnittävät huomiota monenlaisiin globaaleihin ja paikallisiin ongelmiin. Monet vapaaehtoiset olivatkin yllättyneitä Moecon toiminnan keskittymisestä pelkkään puiden istuttamiseen. He pitävät Moecon toimintakenttää

yksipuolisena ja olisivat toivoneet että Moeco tekisi enemmän sen tavoitteissakin mainittua ympäristökasvatusta.

”Se on aika paljon puunistutukseen kytkeytynyt se koko toiminta, että jos on kyse ympäristöjärjestöstä, niin itse olisi ehkä toivonut semmosta vähän kokonaisvaltaisempaa kuvaa, johon olisi myös liittynyt tämmönen kaupunki ja jätteet ja kaikki tämmönen. Nää koulujen kerhotkin, kun niitä suunniteltiin, niin sekin tuntui, että siihen tuli aika paljon semmosta, että kouluilla on taimitarha ja sinne istutetaan puita.” Maria

Eräs uusi aihepiiri, jonka Toivala-säätiö on tuonut mukaan Moecon työhön, on maanomistuskysymykset. Toivala-säätiön mukaan maanomistusolojen kehittäminen ja vakiinnuttaminen on keskeisen tärkeää Kylämetsähankkeen ja yleisesti metsitystyön onnistumisen kannalta. Maanomistusta säätelevät lait ovat Tansaniassa tällä hetkellä epäselviä ja on olemassa riski, että viljelijät menettävät käyttöoikeuden maahansa ennen kuin istutetut puut ovat korjuuikässä. Tällainen tilanne ei kannusta pitkäjänteiseen metsitystyöhön. Toivala-säätiö on esittänyt Moecolle maanomistuskysymysten ottamista mukaan Kylämetsähankkeeseen esimerkiksi järjestämällä viljelijöille aiheesta koulutusta.

”Nyttenhän ne alotti ettimällä rahoitusta semmoseen maanomistajuushankkeeseen. Miun mielestä ne alotti se vähän hassusta päästä. Ne ei oikein perehtyny niihin perusteisiin, että millä tavalla se on ongelmallista, sitä vaan käsiteltiin että se on ongelmallista. Ja mie koitin sitä sanoa siellä Moecolla, että ehkä tämmösistä asioista kannattais ottaa selvää. Laista ja niistä paikallisista käytännön tavoista, ja näiden kautta perustella sitä, miksi ne tarvii just tähän projektiin rahoitusta. Mie ymmärsin, että tää maanomistusjuttukin on tullu Toivala-säätiöltä, että toivala-säätiöläiset oli nähneet niillä omilla vierailuillaan ja sen perusteella oli tullut semmonen, että tämmönen nyt tarvittais, että voisko Moeco kiinnittää huomiota siihen.” Heidi

Toisaalta voi olettaa, että maanomistukseen liittyvät ongelmat ja niiden perustelut ovat moecolaisille tuttuja entuudestaan oman kokemuksen ja yhteiskunnan tuntemuksen kautta. Tärkeintä tässä sitaatissa on se, että ongelman määrittely ja aloite

sen käsittelemiseen ovat tulleet Toivala-säätiöltä. Tämä ei kuitenkaan välttämättä kerro Toivala-säätiön hallitsevasta asemasta hankkeessa, vaan taustalla voivat olla myös Moecon asenteet ja odotukset Toivala-säätiötä kohtaan. Yhden vastaajan mukaan Toivala-säätiön on suorastaan pakko ottaa aktiivinen rooli toiminnan sisällön suunnittelussa, sillä Moecon aloitekyky on toisinaan heikko.

”Ei suomalainen rahoittaja ainakaan siinä mielessä musta näy, että tulisi semmonen olo, että se olisi jotenkin ylhäältä tuotua, mikä kai on se ongelma, mikä ylipäättään vaivaa. Kyllä se ennemminkin on ainakin Toivala-säätiön puolelta niin, että ne pyrkii siihen, että ne lähtee sieltä Moecon puolelta ne aloitteet, mutta kun sieltä ei välttämättä lähde. Tai sitten ehkä siinä on semmonen juttu, että moecolaisilla puolestaan on semmoset tietynlaiset oletukset siitä, mitä ne siellä Toivala-säätiössä haluaa, mitkä ei sitten välttämättä olekaan todellisia.” Eeva

Suomalaiset etelän järjestöjä tukevat kansalaisjärjestöt ovat usein pieniä, ja hankkeiden parissa työskentelee aktiivisesti vain muutama henkilö. Tällöin henkilökohtaiset suhteet järjestöjen työntekijöiden välillä nousevat keskeiseen asemaan. Tansanialaiseen järjestökenttään hyvin tutustuneen vastaajan mukaan yhteistyösuhteet suomalaisten ja tansanialaisten järjestöjen välillä ovat voimakkaasti riippuvaisia yksittäisistä henkilöistä.

”Suomalaisten toiminnasta tulee mieleen semmonen, että se oli siinä omalla tavallaan hankalaakin että se on hirveen henkilöitynyt nimenomaan täältä Suomen päästä. Kun ne on sen jonkun joskus tavannut, jonka kanssa on synkannut ja on lähdetty asioita hoitamaan, niin se ei irtoa siitä. Se on henkilökohtainen suhde eikä niin, että se olisi järjestöjen välinen, joka sitten on tehnyt sen, että se toimii ihan sen henkilökemian mukaan se yhteistyö. Ja jatkuvuus on sitten mitä on.”
Mikko

Henkilöityminen näkyy myös siinä, että yleensä järjestöjen hankkeiden etenemistä ja onnistumista arvioidaan rahoittajajärjestön henkilökunnan tekemillä arviointimatkoilla, joille osallistuu yksi tai muutama järjestön edustaja. Kylämetsähankkeen arviointimatkoilla kaksi Toivala-säätiön edustajaa on viettänyt noin kaksi viikkoa Tansaniassa ja vierailut yhteistyökylissä arvioiden hankkeen

etenemistä. Aika on hyvin lyhyt, ja arvioijien henkilökohtaisilla asenteilla ja mielipiteillä voi olla merkittäviä vaikutuksia hankkeen tulevaisuuden ja etelän järjestön toiminnan kannalta.

”Ne jotka on tällaisissa kehitysyhteistyöprojekteissa mukana, niin olis hirveen tärkeitä, että he oleskelisi itse siellä maassa ihan missä tahansa merkeissä, mutta eläisi paikallisten parissa ja näkisi ensin sitä elämää ja todellisuutta siellä, mitkä on ne lähtökohdat ja sitten vasta lähtee tekemään asioille jotain. Ja paljohan se on henkilöstä kiinni, että toinen heistä nyt sattui olemaan sellainen, että hänellä oli aika negatiiviset asenteet paikallisten osaamista kohtaan ja vapaaehtoisia kohtaan ja toinen oli hirveen mukava. Mä luulen, että hän osasi puhua paikallisille tavallaan heidän omaa kieltään ja sitten tää toinen oli tyytymätön siihen, että tää projekti ei nyt etene tarpeeksi tehokkaasti.” Kaisa

Vaikka yhteistyön henkilöityminen yksittäisiin ihmisiin voi aiheuttaa ongelmia päätösvallan jaon ja työn jatkuvuuden suhteen, ei hankkeissa toimivia osapuolia toisalta pidä myöskään nähdä yhtenäisinä ryhminä eikä ihmisiä vain ryhmänsä edustajina.

”Ei pidä ajatella, että ne paikalliset ihmiset siellä olis vaan ryhmä, vaan että siellä ihmisillä on niitä omia intressejä ja sama täällä. Ihmiset, jotka on täällä siinä toiminnassa mukana, niin kyllä niillä on täällä myöskin niitä omia itsekkäitä intressejä, ei se oo täältäkään mitään semmosta pelkkää hyväntahtoisuutta. Siihen liittyy myös sitä, että siitä saa itse jotain, ja sekin täytyy mun mielestä avoimesti myöntää.” Maria

Yksittäisten henkilöiden asenteet ja intressit ovat tasa-arvoisen yhteistyösuhteen syntymisessä ja ylläpitämisessä kaikkein tärkeimmässä asemassa, sillä järjestöt koostuvat ihmisistä ja kaikki kommunikaatio tapahtuu ja päätökset tehdään yksittäisten ihmisten välillä, ei järjestöjen välillä. Tästä syystä olisi hyvin tärkeää, että pohjoisen yhteistyöjärjestön ihmisillä olisi vankka käytännön kokemus kohdemaan yhteiskunnasta ja elinoloista sekä nöyrä ja molemminpuolista oppimista korostava asenne työhönsä. Mielestäni ympäristön suojelun parissa tehtävä työ on aivan yhtä altista ajatuksille jonkinlaisen universaalien hyvän ja tavoiteltavan tilanteen

olemassaolosta, kuin muunkin tyyppiset kehityshankkeet. Ympäristön suojeluhankkeita toteutetaan usein erilaisiin luonnontieteellisiin faktoihin nojautuen, joiden voi ajatella pätevän kaikkialla maailmassa. Luonnonympäristö on kuitenkin aina vuorovaikutuksessa kulttuurisen ja yhteiskunnallisen ympäristön kanssa. Jotta ympäristön tilaa voi parantaa, täytyy tuntea perusteellisesti ne kulttuuriset ja yhteiskunnalliset tekijät, jotka ovat huonoon tilanteeseen johtaneet. Lisäksi täytyy ymmärtää mihin kaikkeen ympäristön tilan parantaminen vaikuttaa ja minkälaisia intressejä ja toisaalta edellytyksiä ihmisillä on lähteä mukaan ja tukea jotakin tiettyä ympäristöhanketta.

Aineistoni perusteella Moecon ja Toivala-säätiön suhteesta muodostuu ristiriitainen kuva. Järjestöjen suhteessa on aineksia sekä tasa-arvoiseen kumppanuussuhteeseen, että holhoavaan isovelji-asetelmaan. Toivala-säätiössä on selvästi pyritty siihen, että Moeco olisi Kylämetsähankkeen aktiivinen suunnittelija ja toteuttaja ja Toivala-säätiön rooliksi jäisi toiminnan käynnistäminen ja rahoittaminen. Toisaalta Toivala-säätiön työntekijät näkevät itsensä asiantuntijoina, joiden tietojen ja taitojen pohjalle hanketta on rakennettu. Hankkeen suunnittelu on pääasiassa tapahtunut Toivala-säätiössä ja yhtenä tavoitteena on muuttaa paikallisia toimintatapoja, joita pidetään vanhanaikaisina ja kaavamaisina. Moecon edustajan mukaan myös moecolaiset näkevät itsensä asiantuntijoina ja itsenäisinä toimijoina suhteessaan Toivala-säätiöön. Vapaaehtoistyöntekijöiden havainnot Moecon toiminnasta ja järjestöjen ihmisten välisestä kommunikaatiosta eivät kuitenkaan tue käsitystä Moecon itsenäisyydestä.

Näyttää siis siltä, että Toivala-säätiöllä on Moecon toiminnassa enemmän päätösvaltaa, kuin tasa-arvoiseen kumppanuuteen ja etelän ihmisten päätösvallan kunnioittamiseen perustuvan kehitysyhteistyön periaatteiden mukaan olisi hyväksyttävää. Tilanteesta ei kuitenkaan voi syyttää yksinomaan Toivala-säätiötä. Taustalla voivat olla myös moecolaisten käsitykset siitä, mitä Toivala-säätiö heiltä odottaa ja pelko rahoituksen menettämisestä jos Toivala-säätiön ehdotuksia vastustetaan. Aineiston perusteella muodostunut kuva Moecon työntekijöiden passiivisesta asenteesta työhönsä antaa perusteita myös ikävämmälle selitykselle: moecolaisille on helpompaa ottaa vastaan Toivala-säätiön valmiit suunnitelmat ja toimia niiden mukaan, kuin panostaa itse toiminnan ongelma-alueen pohtimiseen ja toiminnan kehittämiseen.

3.5 Köyhyys ympäristön suojelun haasteena

Yksi suurimpia haasteita ja ympäristöjärjestöjen tekemän työn onnistumiselle Tansaniassa ja köyhissä maissa yleensä on se, että ihmisten elinkeinot ovat köyhyyden takia voimakkaammin riippuvaisia luonnon ympäristöstä kuin rikkaissa teollistuneissa maissa. Toki ihmiset kaikkialla maailmassa ovat riippuvaisia ympäristöstään esimerkiksi ruoan ja energian hankinnassa. Rikkaissa maissa riippuvuussuhde ei kuitenkaan näyttäydy niin voimakkaana, sillä teollinen energian- ja ruoantuotanto on vieraannuttanut ihmiset käyttämiensä hyödykkeiden alkuperästä, eivätkä paikalliset ympäristöongelmat samalla tavalla vaaranna perustarpeiden tyydyttämistä. Köyhissä maissa varsinkin maaseudun ihmisten täytyy käyttää ympäröivää luontoa hyväkseen elinkeinonsa hankkimisessa ja ympäristön suojeluhankkeet ovat tuhoon tuomittuja, jos niiden avulla pyritään estämään luonnon resurssien hyödyntämistä ja ihmiset kokevat ne siten uhkana omalle toimeentulolleen. Vaikka ihmiset olisivat hyvinkin tietoisia ympäristön suojelun tärkeydestä ja ympäristöongelmien aiheuttamista haitoista, heillä ei ole muuta vaihtoehtoa kuin jatkaa ympäristöä tuhoavia käytäntöjä. Haastattelemieni vapaaehtoistyöntekijöiden mielestä tämä suurempi riippuvuus luonnonympäristöstä johtaa siihen, että ympäristö ymmärretään Tansaniassa eri tavalla kuin Suomessa. Ympäristön suojelu Tansaniassa ei heidän mielestään tarkoita koskemattoman luonnon suojelua luonnon itsensä vuoksi, vaan ihmisten elinympäristön suojelua ja toimeentulon turvaamista.

”Ehkä ihmiset määrittelee sen (ympäristön) siellä enemmän niiden omien tarpeiden kautta, koska kuitenkin monien ihmisten elämässä on keskeisintä se, että miten selviää tästä nyt seuraavaan päivään, miten sais pellostaan sen verran, että sillä elää koko perhe. Se pakottaa siihen, että ne ympäristöasiat nähdään sen kautta, ja siihen tulee aika paljon etusijalle semmoset asiat, että miten sitä ympäristöä voidaan hoitaa niin, että siitä saadaan myös se tarvittava hyöty. Ajatellaan, että sen ympäristön säilyminen on tärkeää sen takia, että se oma ravinto eli kasvien tuotanto pystytään turvaamaan ja sitten sen jälkeen tulee vasta ne monet muut asiat. Kun taas meillä, me on vieraannuttu siitä tuotantopuolesta niin, kun me ei nähdä sitä, vaan me ostetaan kaupasta kaikki, niin meille tulee

ennemminkin siitä ympäristöstä semmoset esteettiset kysymykset, enemmän kuin sellaset tuotannolliset seikat.” Eeva

Köyhyys asettaa haasteen ympäristöhankkeille, sillä niiden pitää hyödyttää ihmisiä konkreettisesti, jotta niihin osallistutaan. Ympäristönsuojeluun liittyvien projektien kuten puunistutuksen lanseeraaminen on vaikeaa, jos niiden toteuttaminen on pois omien viljelysten hoitoon ja sitä kautta ruoanhankintaan käytetystä ajasta. Joidenkin vapaaehtoisten mielestä tätä seikkaa ei ole Moecossa ja Toivala-säätiössä otettu tarpeeksi huomioon. Moecossa ensimmäisenä vapaaehtoisena työskennelleen vastaajan mukaan puunistutuksen aloittaminen kylissä ei ollut ongelmaton, sillä viljelijät eivät nähneet saavansa siitä riittävästi hyötyä vaadittavaan työpanokseen nähden.

”Kun ihmisten pitää miettiä joka päivä mistä saa leivän, niin on ihan turha lähteä viemään semmosta, että sun pitää miettiä kymmenen vuoden päähän. Se on ihan turhaa kehottaa niitä metsittämään ja lopettamaan se puiden kaataminen niin kauan kuin ne ei mistään muusta saa leipäänsä. Se siinä oli vähän semmonen minkä takia ne ei ollu kauheen innostuneita ja ne (moecolaiset) oli kauheen pettyneitä, että miksi ne ei nyt ymmärrä. Moecossa oli joitain, jotka ymmärsi sen, mutta koska se vaikutti niin vaikeelta asialta niin sit se vaan jotenkin...häipyi taustalle.” Mikko

Yksi vastaajista osallistui Kylämetsähankkeen etenemisen arviointiin vuonna 2003, ja kiinnitti huomiota joidenkin viljelijöiden silmännähtävään köyhyyteen ja huonokuntoisuuteen.

”Joskus mietin, että kuinka paljon se on niiden viljelijöiden muusta työstä pois, että miten niillä riittää resurssit siihen, että ne kasvattaa niitä taimia, joista ei oo niille suoraan hyötyä ja lisäksi niiden pitää hankkia se ruokansa jostain. Mulle tuli välillä vähän semmonen epäily, että kuinka ne jaksaa siinä projektissa. Mä en tiedä kuinka paljon siinä pidettiin huolta siitä tai oltiin ylipäättään ajateltu sitä viljelijöiden jaksamista. Ne oli aika isoja alueita missä niitä puuta kasvatettiin, että joku yksittäinen viljelijä, joka yksin niistä huolehtii siellä niin on varmasti aika rankkaa.” Kaisa

Suomalaisissa ympäristöjärjestöissä aktiivisesti toiminut vastaaja kokee oppineensa Moecossa työskennellessään paljon siitä, miten eri lähtökohdista ympäristöjärjestöt Suomessa ja Tansaniassa toimivat.

”Kyllä se silleen avasi silmät, että kyllä se ympäristöjärjestön työ on siellä niin erilaista. Aina ensin pitää lähteä siitä, että ihmiset saa sen ruokansa, ja sitten vasta voi ajatella niitä muita asioita. Sama niissä kylissä, oli ihan ymmärrettävää, että ne viljelijät halusi niitä hedelmäpuita ja aina ajattelee ensiks sen, että mitä hyötyä tästä on mulle. Ei välttämättä osata ajatella niin kauas, että mun lapsenlapset sitten näkee, että tässä on metsä.” Kaisa

Köyhyys näkyy paitsi tarpeena saada hankkeista konkreettista hyötyä kohtuullisen pian, myös käytettävissä olevan hyvän viljelysmaan niukkuutena. Juhani Koponen ja Lauri Siitonen ovat arvioineet Tansaniassa Itä-Usambaran alueella toteutettavaa Suomen valtion rahoittamaa metsänsuojeluohjelmaa, ja todenneet että suojeleminen on siellä aiheuttanut konflikteja ihmisten ja heidän erilaisten maankäyttötarpeidensa välille. Ihmiset ovat menettäneet viljely- ja laidunmaitaan ilman kunnollista kompensatiota. (2001, 22). Itä-Usambaralla suojellaan jo olemassa olevaa metsää, mutta samat ongelmat koskevat myös maan varaamista puiden istuttamiseen. Morogoron alueella konflikteja on usein ollut puiden istuttajien ja maasaiden välillä, jotka laiduntavat karjaansa viljelyksillä.

”Monesti noiden projektien sivussa tulee sellaisia paikallisia konflikteja henkilöiden välillä ja ryhmien välillä siitä, että jotkut hyötyy ja jotkut ei hyödy ja nekin haluais hyötyä. Näissä puunistutuksissa on kauheita kiistoja maasaiden kanssa, jotka laiduntaa karjaansa siellä istutuksilla. Mutta toisaalta välillä mieltii sitäkin, että sellastahan se ihmisten toiminta on. Siihen aina liittyy myöskin niitä konflikteja.” Maria

Kylämetsähankkeeseen osallistuvien viljelijöiden köyhyys on yksi lukuisista reunaehdoista, jotka vaikuttavat hankkeen menestykseen ja tavoitteiden saavuttamiseen. Kylämetsähankkeen keskeisenä tavoitteena on parantaa kylien elinolosuhteita kokonaisvaltaisesti ja ekologisten hyötyjen lisäksi lisätä viljelijöiden

tulonsaantimahdollisuuksia. Puiden kasvatusta on kuitenkin työlästä ja pitkäjänteistä toimintaa ja vaikka viljelijät tietävät saavansa puista myöhemmin taloudellista hyötyä, heidän voi olla vaikea löytää motivaatiota taimikoiden hoitoon, jos samaan aikaan hoitoa vaatii nopeammin tulosta tuottava perheen maissipelto. Tulevaisuudessa saatavien tulojen suuruudesta ei voi myöskään etukäteen antaa takeita. Vaikka lisätulojen tuottaminen viljelijöille on tärkeä ja erittäin kannustettava tavoite Kylämetsähankkeessa, sitä ei voi mielestäni pitää keskeisenä tekijänä, joka motivoi viljelijöitä metsitystyöhön. Viljelijöiden motivaation täytyy siis löytyä muista tekijöistä kuin taloudellisesta hyödystä ja Kylämetsähankkeen tuomien muiden hyötyjen täytyy olla viljelijöiden mielestä niin vakuuttavia, että he jaksavat työskennellä hankkeen parissa kaiken muun työnsä ohella.

Viljelijöiden motivoitumisessa hankkeeseen on hyvin keskeistä se, että heidän täytyy kokea hanke omaksi toiminnakseen, jonka avulla he itse parantavat oman elinympäristönsä tilaa ja sitä kautta perheidensä elämänlaatua pitkällä aikavälillä. Jos viljelijät kokevat Kylämetsähankkeen ajatuksen ja toimintatavat ulkopuolelta tuotuna toimintana, joka vain lisää heidän työtaakkaansa, jää taimikoista huolehtiminen varmasti sivuseikaksi. Toivala-säätiön mukaan suurin Kylämetsähankkeen ongelma on kohtuuton taimikuolleisuus, joka osittain johtuu hoidon puutteesta. Toivala-säätiössä ja Moecossa tulisikin tarkasti miettiä, mitkä tekijät Kylämetsähankkeen nykyisessä toteutuksessa ovat sellaisia, että kaikki viljelijät eivät sitoudu toimintaan riittävästi.

4 Tulosten tarkastelua

4.1 Moecon toimintaympäristö

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella Morogoro Environmental Conservation Organisationin toimintaa kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyön näkökulmasta ja pääkysymykseni oli, onko kansalaisjärjestöjen yhteistyö auttanut Moecoa saavuttamaan tavoitteensa ympäristönsuojelun alueella. Aineistoni valossa näyttää siltä, että yhteistyö Toivala-säätiön kanssa on tarjonnut Moecolle uusia mahdollisuuksia toteuttaa ympäristönsuojelutyötä Morogoron seudulla, mutta samalla

Moeco on joutunut luopumaan monista aikaisemmista tavoitteistaan ja moecolaisten päätösvalta järjestön toimintaa koskevissa asioissa on kaventunut. Moecon kehityskulku on varsin tarkasti noudatellut Risto Isomäen (1999, 45-49) kuvaamaa kehityskulkua, jossa ulkomaisen rahoituksen saaminen pikkuhiljaa heikentää järjestön itsenäisyyttä ja tekee siitä vastuullisen rahoittajilleen, eikä sille paikallisyhteisölle, jonka elinolosuhteita se pyrkii parantamaan.

Sain aineistoni perusteella hyvän kuvan siitä, millä tavalla järjestöjen yhteistyö on vahvistanut Moecon toimintaedellytyksiä ja miten se on heikentänyt niitä. Yhteistyön kautta Moeco on saanut käyttöönsä uutta asiantuntemusta metsän istuttamisesta ja hoidosta, sekä taloudellisia resursseja toimintansa toteuttamiseen. Moeco on onnistunut luomaan itselleen vakaan aseman yhteistyökylissä ja sen työntekijöiden osaamiseen luotetaan. Toisaalta yhteistyösuhde Toivala-säätiön kanssa on keskittänyt Moecon toiminnan vain yhden aiheen ympärille, kaventanut Moecon päätösvaltaa toiminnan sisältöön ja järjestön organisaatioon liittyvissä asioissa ja varmasti osaltaan vaikuttanut henkilökunnan työskentelymotivaation laskuun. En kuitenkaan aineistoni perusteella väitä, että nämä ongelmat johtuisivat nimenomaan Toivala-säätiöstä ja sen valitsemista toimintatavoista. Etelän järjestöjen välineellistyminen ja taloudellisen epätasa-arvon aiheuttamat ongelmat liittyvät varmasti yleisesti kehitysyhteistyöhön ja etelän ja pohjoisen järjestöjen suhteisiin.

4.1.1 Moecolaisten motivaatio

Ensimmäinen alakysymykseni oli, minkälainen kuva muodostuu Moecossa työskentelevien tansanialaisten vapaaehtoistyöntekijöiden motivaatiosta ja sitoutuneisuudesta järjestöön ja vaikuttaako suhde suomalaiseen rahoittajaan jotenkin Moecon henkilökunnan työmotivaatioon. Aineistoni valossa on selvää, että Moecon työntekijöiden motivaatiotaso ja sitoutuminen järjestönsä toimintaan on heikentynyt vuosien varrella. Toiminnan alkuaikoina aktiivisia jäseniä oli enemmän ja päivittäinen toiminta taimitarhalla oli vilkasta. Taimitarhatyöntekijöitä lukuun ottamatta ihmiset työskentelivät palkatta ja monet toimijoista suhtautuivat ympäristönsuojeluun aatteellisesti. Taimitarhan hiljentymiseen on vaikuttanut palkattujen työntekijöiden vähentäminen, mikä ei sinänsä kerro ihmisten innostuksen laskusta. Se kuitenkin

vaikuttaa myös vapaaehtoispuolelta toimivien ihmisten aktiivisuuteen, sillä ihmisten on paljon luontevampaa kokoontua keskustelemaan ja suunnittelemaan toimintaa toimistolle, jossa muutenkin on ihmisiä ja toimintaa, kuin autiolla pihamaalla, joka henkii pysähtyneisyyttä. Sittenkin aktiivisten ihmisten määrä on vähentynyt ja toiminta on alkanut muistuttaa enemmän palkkatyötä. Aktiivisen ryhmän muodostaa muutamasta henkilöstä koostuva johtoryhmä, joka tekee vierailuja yhteistyökyliin ja saa niistä päivärahaa. Osalle ryhmän jäsenistä Moecossa toimiminen muodostaa huomattavan osan toimeentulosta. Toimintaa ei ole Kylämetsähankkeen ulkopuolella ja esimerkiksi Moecolle aiemmin tärkeät ympäristökasvatuksen tavoitteet ovat jääneet kokonaan taka-alalle. Moecon johtoryhmän toimintaa vaivaa tehottomuus, vastuunoton vältteleminen ja ongelmat tiedotuksessa sekä järjestön sisällä että Toivala-säätiön suuntaan.

Moecon työntekijöiden motivaatiossa tapahtunut muutos sopii hyvin Risto Isomäen esittelemään kehityspolkuun (1999, 30-44), jossa ulkopuolisen rahoituksen saaminen kansalaisjärjestölle pikkuhiljaa tappaa talkoohengen ja muuttaa järjestössä toimivat ihmiset vapaaehtoisista kansalaisaktivisteista palkkatyöläisiksi, joille työstä saatava henkilökohtainen hyöty on jopa tärkeämpää kuin työn tavoitteiden saavuttaminen. Kun ihmiset alkavat odottaa työstään jonkinlaista palkkiota, koko järjestön toiminta vaikeutuu, sillä kustannustaso nousee. Moecossa tapahtunut kehitys noudattaa myös Pekka Seppälän esittelemää ajatusta etelän järjestöjen välineellistymisestä pohjoisen rahoittajajärjestön hankkeen toteuttajaksi (2000, 104). Jos työntekijät eivät enää koe tekevänsä työtä järjestössä, joka on heidän omansa ja toteuttaa heidän itsensä suunnittelemissa toimintoissa, motiivi tehdä palkatonta työtä laskee.

Moecolaisten motivaatiossa tapahtunut muutos on valitettava, mutta hyvin ymmärrettävä. Kun etelän järjestö saa kumppanikseen ulkomaisen rahoittajan, sille aukeaa aivan uusia taloudellisia mahdollisuuksia toimintansa toteuttamiseen. Koska raha tulee ulkopuolelta, se ei ole itse hankittua omaa rahaa, jonka käytön suhteen olisi helpompi olla tarkka. Kun ihmisten taloudellinen tilanne on huono, on ymmärrettävää että he pyrkivät parantamaan myös omaa ja perheensä elintasoja. Kun järjestöissä työskentelevät alkavat saada korvausta joistakin järjestön toimintaan liittyvistä tehtävistä, kuten kylävierailuista, voi olla vaikeaa enää motivoitua tekemään runsaasti

sellaista työtä, josta ei koidu henkilökohtaista hyötyä. Moecon tapauksessa tämä on johtanut toiminnan kaventumiseen Kylämetsähankkeen ympärille ja kyliin tehtäviin vierailuihin.

4.1.2 Moecon käytettävissä oleva asiantuntijuus

Toinen alakysymykseni oli, minkälaista asiantuntemusta Moecolla on omien työntekijöidensä ja yhteistyöjärjestönsä kautta käytössään. Moeco on Toivala-säätiön kanssa tekemänsä yhteistyön kautta saanut itselleen uusia tietoja, taitoja ja asiantuntemusta metsän istutukseen ja hoitoon liittyvissä asioissa. Moeco on saavuttanut yhteistyökylissä luotetun neuvojan roolin. Toisaalta Moecon johtoryhmän vaihdoksen, järjestön sisäisten ristiriitojen ja aktiivisen jäsenistön kutistumisen seurauksena järjestö on varmasti myös menettänyt paljon tiedollista pääomaa. Järjestössä alkuaikoina työskennelleillä ihmisillä oli ympäristöalan asiantuntemusta laajemmalla alueella kuin vain metsänhoidosta. Lisäksi tanssiryhmän ja sen johtajan mukanaolo antoi Moecolle välineitä levittää ympäristösanomansa taiteellisten keinojen kautta. Moecon kehityskulku, jossa sen toiminta on kapea-alaistunut ja aktiivinen väki vähentänyt, on johtanut tilanteeseen, jossa Moecosta on tullut varsin uskottava asiantuntija yhdellä osa-alueella, mutta kokonaisuutena ajatellen sen käytössä olevan ympäristötietämyksen määrä on vähentynyt.

4.1.3 KEPAn vapaaehtoiset Moecossa

Kolmanneksi kysyin, minkälainen rooli suomalaisilla vapaaehtoistyöntekijöillä ja heidän asiantuntemuksellaan on Moecossa ja onko heistä hyötyä Moecon tavoitteiden saavuttamiselle. Tähän kysymykseen saamani vastaus yllätti minut ehkä eniten. Vastaajien kokemusten perusteella vapaaehtoistyöntekijöiden rooli oli jo pitkään ollut lähes yhdentekevä ennen ohjelman loppumista Moecossa. Aivan ensimmäisiä vapaaehtoisia lukuun ottamatta heille ei riittänyt Moecossa mielekästä tekemistä, eikä heidän tietojaan ja taitojaan haluttu tai osattu hyödyntää. Monet vapaaehtoiset kokevat, että heidän läsnäolonsa vei Moecolta enemmän resursseja kuin toi sille.

Vapaaehtoistyöntekijöiden rooli Moecossa on muuttunut voimakkaasti vuosien varrella. Vapaaehtoisohjelman alkuvuosina vapaaehtoiisiin suhtauduttiin innostuneesti ja heidän oli helppo tuntea itsensä osaksi Moecoa. Moecon toiminnan painopiste on Toivala-säätiön hankkeen aikana siirtynyt sen omalta toimistolta ja taimitarhalta yhteistyökyliin, joissa Moecon edustajat kuitenkin vierailevat varsin harvoin. Tässä tilanteessa vapaaehtoistyöntekijöille ei riittänyt työtehtäviä eikä heistä ollut järjestön päivittäisessä työssä juurikaan hyötyä vaan jopa haittaa, koska Moecon työntekijöiden täytyi yrittää järjestää heille tekemistä. Muutokseen vapaaehtoisten asemassa ovat vaikuttaneet myös henkilövaihdokset Moecossa. Vuoteen 2000 asti toimineen johtoryhmän vapaaehtoiskoordinaattori oli kiinnostunut työstään ja suhtautui positiivisesti vapaaehtoiisiin. Viimeisinä vuosina, kun KEPAn vapaaehtoisia lähetettiin Moecoon, järjestössä ei enää oltu riittävästi kiinnostuneita vapaaehtoisista eikä osattu hyödyntää vapaaehtoistyöntekijöiden tarjoamia mahdollisuuksia. KEPAn vapaaehtoisista katsotaan olevan hyötyä lähinnä järjestön uskottavuuden ja yhteistyösuhteiden ylläpitämisessä.

Koska vapaaehtoisia ei Moecossa selvästikään ole koettu kovin tarpeellisiksi ja useat vapaaehtoiset itse ovat kritisoineet Moecoa vapaaehtoistyöpaikkana, vapaaehtoisia järjestöön lähettänyt KEPAn vapaaehtoisohjelma asettuu hieman outoon valoon. On syytä kysyä, ollaanko KEPAssa ajan tasalla yhteistyöjärjestöjen tilanteen ja tarpeiden suhteen. Mieleen nousee helposti epäily, että suomalaisille vapaaehtoistyöstä kiinnostuneille nuorille halutaan tarjota erilaisia vaihtoehtoja eri puolilla maailmaa ja Moeco on saanut toimia yhtenä vastaanottajana riippumatta siitä onko järjestössä todellista tarvetta vapaaehtoisille. Vapaaehtoisia on otettu vastaan, sillä heistä saadaan rahaa ja vapaaehtoisohjelman kautta voidaan pitää yllä suhteita KEPAn ja sen tarjoamiin palveluihin. Toisaalta vapaaehtoisten tilanne kertoo tietysti myös siitä, että Moecossa ei ole ollut sellaisia ihmisiä, jotka olisivat nähneet vapaaehtoisten tuomat mahdollisuudet arvokkaana resurssina järjestön työlle. Omasta mielestäni ulkomaiset vapaaehtoiset voivat tarjota etelän järjestölle konkreettista työvoimaa, mahdollisuuden kulttuurien väliseen oppimiseen sekä uusia ideoita käytännön toiminnan toteuttamiseen. Vapaaehtoistyöntekijöiden ei pitäisi asettua, eikä heitä pitäisi asettaa, asiantuntijan rooliin, sillä ulkopuolelta tulevalla ihmisellä tuskin voi olla riittävästi tietoa ja ymmärrystä paikallisen yhteiskunnan syvälliseen ymmärrykseen.

4.1.4 Moecon ja Toivala-säätiön yhteistyö

Viimeinen ja tärkein kysymykseni oli, minkälaiseksi muodostuvat Moecon ja sen toimintaa rahoittavan suomalaisen järjestön suhde ja roolit. Laatiessani tutkimussuunnitelmaa pohdin, miksi Moeco on ryhtynyt toteuttamaan juuri puuntaimien istutusta ja keskittynyt ainoastaan siihen. Pohdin, johtuuko toimialan valinta suomalaisesta metsäalan yhteistyökumppanista. Aineiston valossa näyttää kuitenkin siltä, että metsitys on valikoitunut Moecon tehtäväksi Morogorossa vallitsevan ympäristön tilanteen takia ja ilman ulkomaisten rahoittajien vaikutusta. Moeco on aloittanut toimintansa ilman ulkomaalaisten järjestöjen tukea, ja myös sen ensimmäinen yhteistyöjärjestö Iisalmen kehypaja ry vain rahoitti Moecon toimintaa osoittamatta juurikaan kiinnostusta toiminnan sisältöön tai siihen vaikuttamiseen. Moeco on siis aloittanut toimintansa kansalaisjärjestönä ja valinnut toimintansa tavoitteet itsenäisenä ja riippumattomana ulkomaisen rahoittajan intresseistä. Tilanne on kuitenkin muuttunut myöhemmin.

Aineistoni perusteella voin sanoa, että Toivala-säätiöllä on Moecon toiminnan sisällön määrittelyssä ja valvonnassa niin merkittävä rooli, että se uhkaa tasavertaisen kumppanuuden toteutumista järjestöjen välillä ja mahdollisesti myös Moecon tulevaisuutta järjestöjen yhteistyösuhteen päättymisen jälkeen. Moecon ja Toivala-säätiön yhteistyön aikana Moecon toiminta on kaventunut niin, että nykyään järjestön ainoana tehtävänä on taimien istutus ja viljelijöiden koulutus kylissä. Toivala-säätiön edustajien arvioiden mukaan Moecon toiminta on kaventumisen takia vaarassa loppua Toivala-säätiön lopetettua tukensa. Toivala-säätiön antamat yksityiskohtaiset ohjeet siitä, miten Moecoa tulisi tulevaisuudessa muuttaa, vahvistavat käsitystä epätasa-arvoisesta isovelji-asetelmasta.

Toivala-säätiön ja Moecon edustajien näkemys järjestöjen välisestä suhteesta poikkeaa varsin voimakkaasti vapaaehtoistyöntekijöiden näkemyksestä. Järjestöjen edustajien mukaan Moeco on itsenäinen ja sen rooli hankkeessa on johtava. KEPAn vapaaehtoiset puolestaan ovat sitä mieltä, että Toivala-säätiöllä on paljon määräysvaltaa ja Moeco toteuttaa hanketta sen määräysten mukaan. Selitän tämän ristiriidan sillä, että järjestöjen edustajat ja vapaaehtoiset ovat hyvin erilaisessa

asemassa arvioidessaan Moecon toimintaa. Kuten aiemmin mainitsin, haastatteleman Moecon ja Toivala-säätiön edustajat tarkastelevat toimintaa ensisijaisesti hankkeen tavoitteiden saavuttamisen ja määrällisten indikaattorien kautta. Niiden valossa järjestöjen yhteistyö ja Kylämetsähanke ovat menestyneet hyvin. Järjestöjen edustajien voi olla vaikea hahmottaa ongelmia ja vivahteita järjestöjen välisessä kommunikaatiossa ja ilmapiirissä, sillä molemmilla on todennäköisesti taipumus arvioida tilannettaan omalta kannaltaan positiivisesti. Tällaisen arvion mukaan Moeco on vahva itsenäinen järjestö ja Toivala-säätiö vastuullinen rahoittaja, joka noudattaa hyvän kehitysyhteistyön periaatteita. Vapaaehtoisilla on mielestäni paremmat mahdollisuudet arvioida Moecon toimintaa ja järjestöjen välistä suhdetta objektiivisesti, sillä he viettävät pitkän ajan seuraten Moecon päivittäistä toimintaa ja ovat vapaampia arvioimaan tapahtumia ilman painetta selittää asiat asetettujen tavoitteiden kannalta parhain päin. Tästä syystä asetan vapaaehtoisten näkemyksille varsin suuren painoarvon tarkastellessani Moecon ja Toivala-säätiön välistä suhdetta.

Moecon ja Toivala-säätiön suhteen epätasapainoisuudesta ei kuitenkaan voi syyttää yksin Toivala-säätiötä, sillä todellisen tasaveroisen kumppanuuden rakentaminen kahden sellaisen järjestön välille, joiden välillä vallitsee suuri taloudellinen epätas-arvo, on äärimmäisen vaikeaa. Vaikeutena on muun muassa Ulkoministeriön rahoittajajärjestöille asettama velvollisuus valvoa tarkasti etelän järjestön toimintaa ja rahan käyttöä. Lisäksi moecolaiset itse ovat alistuneet järjestönsä kohtaloon eivätkä ole aktiivisesti pitäneet yllä järjestönsä identiteettiä ja muuta toimintaa. Moecon ja Toivala-säätiön suhteessa olevat ongelmat ovat hyvin tavallisia kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyössä. Suomalaisten kansalaisjärjestöjen työtä Tansaniassa arvioitiin vuoden 2004 aikana. Ulkoministeriön mukaan olennaisin kritiikki kohdistui omistajuuden ja osallistumisen puutteeseen. Useissa tapauksissa suomalaisten ja tansanialaisten kumppaneiden suhteita leimasi epätasa-arvoinen rahoittaja–vastaanottaja-asetelma. Suurin haaste on hankkeiden toiminnallisen, institutionaalisen ja taloudellisen kestävyuden vahvistaminen, sillä vaara toimintojen romahtamisesta avunantajan rahoituksen loppuessa on todellinen. (Suomen kehitysyhteistyö 2004).

Jotta tilanne ei näyttäisi liian yksinkertaiselta, täytyy todeta, että se, että Moeco on aloittanut toimintansa tansanialaisten ihmisten aloitteesta ja suunnittelemana ja ilman ulkomaista rahoittajaa, ei vielä takaa, että toiminnan tavoitteet ja toteuttamistavat

olisivat todella lähtöisin paikallisesta kulttuurista tai morogorolaisten ihmisten kokemasta tilanteesta ja tarpeista. Moecon ovat perustaneet korkeasti koulutetut ihmiset, joista useimmat työskentelevät Sokoine University of Agriculturessä maa- tai metsätalouden tai ympäristösuojelun aloilla. Akateeminen maailma on mielestäni edelleen rikkaiden maiden yliopistojen ja tieteentekijöiden dominoima. Tämä johtuu muun muassa yliopistolaitoksen nuoresta iästä monissa entisissä siirtomaissa sekä länsimaisen kulttuurin hegemonisesta asemasta maailmassa. Tästä seuraa, että yliopistokoulutuksen malli ja sisältö sekä niiden mukana omaksutut teoriat, ajattelutavat ja toimintamallit ovat suurelta osin lähtöisin länsimaisesta perinteestä ja länsimaisten tutkijoiden ajatuksista. Tämä johtaa siihen, että korkeasti koulutetut ihmiset ovat ikään kuin länsimaisen kulttuurin edustajia ja kansalaisjärjestöissä työskennellessään he suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa sellaisten periaatteiden mukaisesti, jotka eivät välttämättä ole lähtöisin heidän omasta taustakulttuuristaan ja paikallisyhteisöstään.

Toivala-säätiössä Kylämetsähankkeen jatkumisen ja laajentamisen edellytyksenä nähdään uusien rahoittajien löytäminen. Näkemys on siis se, että metsitystoiminta kylissä voi jatkua vain, jos Moeco rahoittaa sitä ja Moeco itse saa toimintaansa riittävästi varoja. Tämä sotii sitä ajatusta vastaan, että kansalaisjärjestöjen rooli on toimia ensisijaisesti ihmisten aktivoijana ja toiminnan käynnistäjänä. Myös Toivala-säätiössä ja Moecossa järjestöjen ja Kylämetsähankkeen rooli nähdään toimintaa käynnistävänä ja aktivoivana. Tarkoituksena on siis saada kylien taimitarhatoiminta ja metsitystyö toimimaan ilman Moecon tukea. Jotta metsitystyö muuttuisi todellisuudessa viljelijöiden omaksi toiminnaksi, Moecon ja Toivala-säätiön pitäisi mielestäni mahdollisimman nopeasti irrottaa otteensa kylistä ja lakata näkemästä ne oman hankkeensa kohdekylinä. Kylämetsähankkeen on ajateltu kestävän noin kymmenen vuotta ja osa kylistä on toiminnassa mukana koko tuon ajan. Kymmenen vuotta on niin pitkä aika, ettei sitä enää voi kutsua toiminnan käynnistämiseksi. Hankkeen toimintatavaksi vakiintuu tilanne, jossa viljelijät ottavat vastaan taimia, asiantuntemusta ja koulutusta ja toteuttavat niiden pohjalta muiden suunnittelemaa työtä. Kylämetsähankkeen ja ylipäätään metsänistutustyön jatkuvuuden kannalta olisi hyvin tärkeää, että taimien tuotanto siirrettäisiin mahdollisimman nopeasti kyliin, vaikka se asettaakin Moecon hankalaan tilanteeseen. Lisäksi hankkeeseen liittyvää koulutusta pitäisi muuttaa niin, että kouluttajina eivät ole Moecon asiantuntijat, vaan

kokeneemmat viljelijät. Näin voitaisiin päästä tilanteeseen, jossa metsitys on kyläyhteisön omasta aktiivisuudesta syntyvää toimintaa, eikä ulkopuolisiin neuvoihin ja suunnitelmiin perustuvaa. Tällöin viljelijät ovat vastuussa taimien hoidosta vain itselleen ja muille yhteisönsä jäsenille. Moeco ja Toivala-säätiö voisivat puolestaan suunnata resurssinsa uusiin kyliin ja metsitystoiminnan käynnistämiseen mahdollisimman laajasti.

Vaikka Moecon nykyinen toiminta ei vastaa järjestön perustamisen alkuvaiheissa kirjattuja tavoitteita, se ei tarkoita, että Moeco olisi epäonnistunut työssään. Tavoitteet on määritelty järjestön perustamisvaiheessa, kun innostusta on riittänyt ja tulevaisuutta on suunniteltu hyvin positiivisessa hengessä. Kansalaisjärjestöille on varmasti tyypillistä alkuvaiheen liiallinenkin optimismi omien mahdollisuuksien suhteen ja lienee tyypillistä, että monet papereihin kirjatut tavoitteet jäävät toteutumatta. Moeco on kuitenkin ajautunut tilanteeseen, jossa sillä ei ole mahdollisuutta toteuttaa monimuotoista ympäristökasvatusta tai järjestää toimintaa hankkeen ulkopuolella. Myöskään Moecon mahdollisuudet toimia tulevaisuudessa laaja-alaisempana ympäristöjärjestönä, joka kiinnittää ihmisten huomiota ongelmiin ja herättää keskustelua, eivät tällä hetkellä näytä kovin valoisilta. Uuden kurssin löytäminen edellyttäisi uusien innostuneiden ihmisten saamista mukaan toimintaan ja ennen kaikkea laajan vapaaehtoisjoukon ja talkoohengen palauttamista järjestöön. Moecosta on tullut yhtä kuin Kylämetsähanke.

4.1.5 Kansalaisjärjestötoiminta

Tutkimusongelmassa asettamieni kysymysten lisäksi tutkimuksessani nousi esiin muitakin teemoja, joista mielestäni tärkein on kansalaisjärjestötoiminnan erot etelässä ja pohjoisessa. Yksi tutkimukseni keskeisistä tuloksista on sen ajatuksen painottuminen, että kansalaisjärjestötyön lähtökohdat rikkaissa ja köyhissä maissa voivat olla hyvin erilaisia ja nämä erot pitäisi ymmärtää, jotta etelän ja pohjoisen järjestöjen yhteistyö voisi sujua mahdollisimman kitkattomasti. Yhteisen ymmärryksen saavuttamiseksi molempien järjestöjen edustajien pitäisi ensinnäkin olla tietoisia yhteistyömaansa kulttuurista ja yhteiskunnallisesta tilanteesta ja sen lisäksi keskustella avoimesti niistä oletuksista ja odotuksista, joita he liittävät järjestötyöhön

ja ihmisten rooleihin järjestöissä. Nykytilanne tuntuu olevan se, että länsimainen muodollisesti organisoitunut ja täysin voittoa tavoittelematon kansalaisjärjestön malli näyttäytyy itsestään selvästi parhaana mallina, johon myös etelän järjestön tulisi mukautua. Länsimaisen mallin mukainen organisoituminen vaatii kuitenkin esimerkiksi luku- ja kirjoitustaitoa ja usein järjestötoiminta muodostuukin koulutetun väestön toiminnaksi, jolloin niiden yhteiskunnan huono-osaisimpien ihmisten, joiden elämään järjestöt usein pyrkivät vaikuttamaan, voi olla vaikeaa tai mahdotonta itse osallistua järjestöjen työhön. Erilaisten toimintatapojen hyväksyminen ja tukeminen eivät kuitenkaan ole riippuvaisia vain järjestöissä toimivien ihmisten asenteista, vaan myös kehitysyhteistyötä tukevista instituutioista, jotka nykyisellään hyväksyvät yhteistyöjärjestöksi vain sellaisen etelän järjestön, joka on länsimaisen mallin mukaan organisoitunut.

Myös henkilökohtaisen hyödyn saaminen järjestötyöstä on selvästi ongelmallinen kysymys. Ihmisten halu hyötyä on ymmärrettävä, mutta se voi vaarantaa järjestön toiminnan pitkällä tähtäimellä. Suomalaisten vastaajieni mielestä vapaaehtoistyön luonnetta ei monissa etelän järjestöissä ole ymmärretty samalla tavalla kuin pohjoisen järjestöissä. Taustalla on se, että koko kansalaisjärjestökenttä on syntynyt erilaisista lähtökohdista ja erilaisessa tilanteessa. Pohjoisen järjestöt ovat tyypillisesti syntyneet siten, että joukko ihmisiä on päättänyt alkaa toimia jonkin tietyn asian puitteissa ja vapaaehtoistyö on ollut ainoa vaihtoehto, sillä ulkopuolinen rahoitus ei ole ollut mahdollista. Etelässä puolestaan monia järjestöjä on perustettu sitä varten, että voidaan hakea ulkopuolista rahoitusta ja toteuttaa sellaista toimintaa, jota rahoittajat mielellään tukevat. Kun mahdollisuus saada suuriakin määriä rahaa on ollut olemassa heti toiminnan alusta alkaen, ovat järjestöt hypänneet suoraan sellaiseen taloudelliseen tilanteeseen, johon täysin vapaaehtoistyöhön ja omaan tulonhankintaan perustuvat järjestöt ovat päässeet vasta vuosien toiminnan jälkeen. Kun tärkeä kehityksen ja kasvun vaihe on jäänyt käymättä, järjestöille ei synny vahvaa omaa identiteettiä, jäsenpohjaa ja yhteiskunnallista asemaa.

Tällainen jako on tietysti yleistys. Kaikki etelässä toimivat järjestöt eivät suinkaan ole ammattimaisesti toimivia organisaatioita, joiden tavoitteena on tuottaa voittoa jäsenilleen. On lukuisia esimerkkejä järjestöistä, jotka eivät ole pyrkineet yhteistyöhön pohjoisen järjestöjen kanssa tai jotka ovat onnistuneet säilyttämään

vapaaehtoistyöhön perustuvan luonteensa ulkomaisesta tuesta huolimatta. Eräs vaikuttavimpia esimerkkejä on jo aiemmin mainitsemani Keniassa toimiva Green Belt Movement (GBM), joka kannustaa ihmisiä puiden istuttamiseen Kenian maaseudulla. Liike on kooltaan aivan toista luokkaa kuin Moeco, mutta järjestöjen toiminnassa on niin paljon samankaltaisuuksia, että vertailu on hedelmällinen. GBM:n olemassaolo perustuu täysin ulkomaiseen rahoitukseen, mutta se on määrätietoisesti pitänyt palkatun työvoiman määrän pienenä ja palkkiot matalina. Koska kustannustaso on säilynyt alhaisena, GBM on kyennyt laajentamaan toimintaansa niin, että 2000-luvun lopulla järjestö oli onnistunut 20 vuodessa rakentamaan 5000 taimitarhan verkoston. Taimitarhat eivät ole yksityisten ihmisten hoitamia, vaan useista kotitalouksista koostuvien demokraattisesti toimivien ryhmien ylläpitämiä. Niiden toiminnassa on mukana yli 100 000 naista ja miestä, jotka eivät vain kasvata taimia, vaan aktiivisesti levittävät puiden istutuksen ajatusta eteenpäin. Siten GBM:n työn todellinen vaikutus on vielä paljon laajempi kuin mitä sen 5000 omaa taimitarhaa saavat aikaan. GBM ja sen valtava vapaaehtoisverkosto ovat onnistuneet tavoittamaan miljoonia ihmisiä ja saaneet aikaan kulttuurisia muutoksia, joissa puiden istuttamisesta on tullut osa paikallista elämäntapaa. Ihmiset ovat saaneet ensimmäiset taimet GBM:n taimitarharyhmiltä, mutta alkaneet sitten kasvattaa taimia itse kasvattamiensa puiden siemenistä ja pistokkaista. GBM on siis toiminut puunkasvatustoiminnan käynnistäjänä, mutta kasvatustoiminta on saavuttanut merkittävät mittasuhteet ihmisten oma-aloitteisuuden ja vastuunoton kautta. GBM:kin on riippuvainen ulkomaisesta rahoituksesta, mutta koska se on onnistunut välttämään ne ongelmat, joita kuvailin järjestöjen ulkopuolisen rahoituksen kritiikkiä käsittelevässä luvussa, se on välttänyt jähmettymisen byrokraattiseksi järjestöksi ja säilynyt todellisena kansanliikkeenä. Ilman suurta vapaaehtoisten verkostoa ja matalaa kustannustasoa tällaisen muutoksen aikaan saaminen tuskin olisi ollut mahdollista. (Isomäki 1999, 64-78.)

5 Päätelmiä: Järjestöhankkeen mahdollisuudet ja haasteet ympäristönsuojelussa

Tämän tutkimuksen perusteella käsitykseni etelän ja pohjoisen järjestöjen välisestä kehitysyhteistyöstä on muuttunut varsin kriittiseksi. Järjestöjen välinen

kehitysyhteistyö vaatii erittäin suurta taitoa ja yhteiskunnallista ja kulttuurista tuntemusta molemmilta osapuolilta, jotta sen tulokset olisivat pitkällä tähtäimellä positiivisia ja vahvistaisivat järjestöjen toimintamahdollisuuksia ja tavoitteiden saavuttamista. Kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyöllä voidaan parhaimmillaan saada aikaan todella positiivisia vaikutuksia paikallisesti ja yhteiskunnallisesti. Sen avulla voidaan auttaa ihmisiä nousemaan köyhyydestä tai parantamaan ympäristön tilaa merkittävästi. Jos järjestöhankkeita kuitenkin toteutetaan ilman syvää ymmärrystä mahdollisista lieveilmiöistä, tuloksena voi olla etelän järjestön näivettyminen, rahan hukkaaminen tavoitteisiin, joita ei saavuteta sekä laajemmin kansalaisyhteiskunnan kehityksen vaikeutuminen. Valitettavasti olen itse hieman pessimistinen sen suhteen, kuinka monessa niistä lukemattomista pienistä järjestöistä, jotka ympäri maailmaa toteuttavat järjestöhankkeita on riittävästi tietämystä ja ymmärrystä toiminnan pitkän aikavälin vaikutuksista ja kykyä suunnitella toimintaa sen mukaisesti.

Ympäristön suojelun parissa toteutetut hankkeet vaativat yhteistyösuhteelta erityisen paljon, sillä ympäristön tilaan vaikuttavat sosiaaliset ja yhteiskunnalliset vuorovaikutussuhteet ovat hyvin monimutkaisia. Kun ihmisten on vaikea ymmärtää kaikkia ympäristön tilaa määrittäviä prosesseja edes omassa maassaan ja kulttuurissaan, niiden ymmärtäminen on vielä vaikeampaa toisella puolella maailmaa vieraassa yhteiskunnassa. On olemassa riski, että hyvää tarkoittava ympäristön suojeluhanke saa yhteisössä aikaan sellaisia muutoksia, joilla on pitkällä aikavälillä negatiivisia vaikutuksia ympäristön tilaan ja yhteisön sosiaaliseen järjestykseen. Esimerkkinä tällaisesta kehityskulusta voisi olla vaikkapa paimentolaisten kannustaminen karjansa tarhaamiseen ja maanviljelyyn eroosion ja siitä koituvan aavikoitumisen estämiseksi. Karjan vapaasta laiduntamisesta ja paimennuksesta luopuminen aiheuttaisi suuren muutoksen yhteisön työnjaossa ja kulttuurisessa identiteetissä ja maanviljelyn lisääntyminen lisäisi uudenlaisia maaperään ja vedenkäyttöön kohdistuvia paineita. Vaikka laidunnuksen vähentäminen tuntuu yksinkertaiselta ja tehokkaalta ratkaisulta eroosion vähentämiseen, se monimutkainen sosiaalisten ja aineellisten tekijöiden verkosto, johon laidunnus tietyssä paikassa kuuluu, tekee ongelmasta vaikeammin ratkaistavan..

En kuitenkaan tarkoita, että pohjoisen järjestöjen ei lainkaan pitäisi tehdä ympäristöyhteistyötä etelän järjestöjen kanssa siinä pelossa, että tuloksena on

sosiaalisen tilanteen tai ympäristön tilan huonontuminen. On selvää, että pohjoisen järjestöt voivat tukea etelän yhteiskuntien kehitystä ympäristöasiantuntemuksellaan, sillä ihmisten ympäristötietoisuuden taso on köyhissä maissa usein heikko huonon koulutustason vuoksi. Menestyksellisen ympäristöhankkeen toteuttaminen etelän ja pohjoisen järjestöjen yhteistyönä vaatii kuitenkin pohjoisen järjestön edustajilta syvällistä perehtymistä yhteistyömaansa kulttuuriin ja yhteiskuntaan sekä hankkeen kohdealueen paikalliseen luonnonympäristöön ja sosiaaliseen ympäristöön. Vaikka pohjoisen järjestöllä olisikin käytössään jotakin sellaista ympäristöasiantuntemusta, jota etelän järjestöllä ei ole, ajatuksena ei pitäisi olla etelän järjestön yksipuolinen auttaminen tarjoamalla sille uutta tietoa ja taloudellisia resursseja. Tavoitteena tulee olla sellainen molemminpuolinen oppiminen, jossa osapuolien tiedolliset pääomat sulautuvat yhteen ja luovat jotakin uutta. Tällainen syvälinen tutustuminen yhteistyömaan kulttuuriin, yhteiskuntaan ja ekologiaan vaatii tietysti pohjoisen järjestöltä runsaasti aikaa. Nykyisenkaltainen yksittäisiin hankkeisiin perustuva järjestöjen kehitysyhteistyömalli ei tarjoa tähän mahdollisuuksia. Esimerkiksi Suomen Ulkoministeriö myöntää järjestöhankkeille rahoitusta kolmeksi vuodeksi kerrallaan ja korkeintaan kolme kertaa peräkkäin. Jotta hanke voisi saada lisää rahoitusta, pitää jo ensimmäisen kolmen vuoden aikana saada tuloksia aikaan. Tällöin hankkeen suunnitteluun käytettävä aika jää helposti todella lyhyeksi. Molemminpuolisen ymmärryksen ja luottamuksen syvällisen rakentamisen täytyy kuitenkin tapahtua jo hankkeen suunnitteluvaiheessa, jotta järjestöjen työ voisi olla todellista tasa-arvoista yhteistyötä. Oikeudenmukaisemman ja tehokkaamman kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyön saavuttaminen vaatii siis paitsi ajattelutapojen muutosta etelän ja pohjoisen järjestöissä, myös niiden institutionaalisten ehtojen muuttamista, jotka järjestöhankkeita säätelevät. Järjestöhankkeiden budjetointia ja aikataulutusta koskevia sääntöjä tulisi muuttaa siten, että ne mahdollistaisivat hankkeen rauhallisen suunnittelun ja yhteistyökumppanien kunnollisen tutustumisen toisiinsa sekä organisaation tasolla että henkilökohtaisesti. Tavoitteena pitäisi olla myös antaa lisää liikkumavaraa etelän ja pohjoisen järjestön taloudellisiin suhteisiin niin, että nykyisenkaltainen valvontaan ja tilivelvollisuuteen perustuva suhde muuttuisi. Valtioiden välisessä kehitysyhteistyössä on jo pitkälti siirrytty hanketuesta budjettitukeen, joka antaa etelän valtiolle päätösvallan valita itse, mihin tarkoitukseen rahat käytetään. Samantyyliiseen tilanteeseen pitäisi pyrkiä myös järjestöjen kehitysyhteistyössä.

Lopuksi: Tutkimuksen onnistuminen

Tutkimusongelmassa asettamani tavoite oli saada käsitys Moecon ja Toivala-säätiön yhteistyösuhteen sekä KEPAn vapaaehtoistyöntekijöiden muodostamista voimavaroista ja rajoitteista, jotka vaikuttavat Moecon toimintaympäristön muotoutumiseen. Mielestäni onnistuin tutkimusongelman ratkaisussa varsin hyvin. Onnistuin aineistoni perusteella selvittämään, minkälaisessa vuorovaikutussuhteessa Moeco, Toivala-säätiö ja KEPAn vapaaehtoistyöntekijät ovat keskenään ja miten osapuolien yhteistyö on vaikuttanut Moecon toiminnan kehittämiseen vuosien varrella.

Vaikka olenkin tyytyväinen tutkimukseni onnistumiseen, olisi monia asioita voinut tehdä toisinkin. Tutkimukseni suurimmat rajoitteet ovat käsitetaustan ohuus ja aineiston suppeus ja yksipuolisuus. Työni käsitetaustaa olisi voinut tukevoittaa käymällä tutkimuskentän kirjallisuutta laajemmin ja systemaattisemmin läpi. Jotta olisin voinut saada todella syvällisen käsityksen Moecosta ja sen toimintaehdoista, minun olisi pitänyt haastatella Moecon ja Toivala-säätiön edustajia paljon laajemmin ja mieluiten henkilökohtaisesti. Nyt haastatteluaineiston pääpaino on KEPAn vapaaehtoisten kokemuksissa ja Moecon ja Toivala-säätiön käsityksiä olen analysoinut kirjallisten haastattelujen ja muun kirjallisen aineiston pohjalta. Toisaalta haastatteluja tehdessäni minulla ei käytännössä ollut mahdollisuutta matkustaa Itä-Suomeen tai Tansaniaan haastateltavien luokse, joten valinnan ratkaisivat osittain perhe-elämän realiteetit.

Jos minulla olisi ollut mahdollisuus matkustaa Tansaniaan tekemään haastatteluja ja havainnoimaan Moecon toimintaa, minulla olisi ollut myös mahdollisuus liittää tarkasteluun mukaan sellaisia tansanialaiseen yhteiskuntaan ja Morogoron paikallisyhteisöön liittyviä tekijöitä, jotka rakentavat Moecon toimintaympäristöä. Yhteistyö Toivala-säätiön ja KEPAn kanssa on vain yksi pieni osa siitä vuorovaikutusverkostosta, jossa Moeco toimii. Toisaalta tällaisen tarkastelun mukaan ottaminen olisi helposti laajentanut tutkimuksen pro gradu-työn rajojen ulkopuolelle.

Rajoituksista huolimatta työni onnistuu luomaan varsin selkeän kuvan siitä, minkälaiset tekijät yhteistyösuhteen onnistumiseen Moecon tapauksessa vaikuttavat. Työ tarjoaa myös kriittisen näkemyksen kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyöhön perinteisen valtiollisen kehitysyhteistyön ongelmien ratkaisijana. Toivon, että tutkimukseni tuloksista voi olla hyötyä niille ihmisille, jotka itse työskentelevät kehitysyhteistyötä tekevissä kansalaisjärjestöissä. Tulokset voivat lisätä ymmärrystä etelän ja pohjoisen järjestöjen vuorovaikutussuhteiden hienovaraisuudesta ja siitä, kuinka keskeisessä asemassa käytännön toimintatavoissa tehtävät valinnat voivat olla yhteistyösuhteen ilmapiirin ja etelän järjestön kehityksen ja tulevaisuuden kannalta.

Moecossa kahdentoista vuoden aikana työskennelleiden kuuden vapaaehtoistyöntekijän käsitysten perusteella on mahdollista muodostaa luotettava kuva järjestön kehityskaaresta eli niistä muutoksista, joita järjestön käytännön toiminnassa ja ilmapiirissä on tuona aikana tapahtunut. Aikajana on riittävän pitkä merkittävien muutosten huomaamiseen ja vapaaehtoistyöntekijöiden omat käytännön kokemukset antavat todistusvoimaa. Osa vapaaehtoisista on työskennellyt Moecossa entisen rahoittajan Iisalmen kehypajan aikaan, osa muutosvaiheessa ja osa Toivala-säätiön aikana ja he kaikki ovat myös itse seuranneet Moecon kehitystä oman vapaaehtoisaikinsa jälkeen ja osaavat siten analysoida muutosta. Käsitykseni Moecon kehityskaaresta ja muutoksiin johtaneista tapahtumista saattaisi kuitenkin olla toisenlainen, jos olisin esimerkiksi haastatellut useampia Moecon edustajia, jotka ovat työskennelleet järjestössä vuosien varrella.

Olen oppinut tästä tutkimusprosessista paljon ja prosessin kulussa on tullut vastaan useita sellaisia asioita, jotka nyt jälkiviisaana tekisin toisin. Tärkein on tutkimussuunnitelman tarpeeksi tarkka laatiminen ja huolellinen taustatyö. Lähdin haastattelemaan ehkä liian hätäisesti, tosin osittain ilman omaa syytäni. Yksi haastateltavistani oli lähdössä Tansaniaan moneksi kuukaudeksi juuri kun olin vastaananut tutkimusideani jotenkuten koottua, enkä kuitenkaan halunnut jättää häntä haastattelemaan koska vastaajia oli muutenkin varsin vähän. Toisaalta alkuvaiheessa tehty haastattelu, joka onnistui erittäin hyvin, antoi minulle paljon arvokasta tietoa ja uusia ajatuksia tutkimusongelman uudelleen suuntaamista ja seuraavia haastatteluja ajatellen. Koska tutkimusongelma ei ollut tarpeeksi tarkkaan mietitty enkä ehtinyt perehtyä kunnolla taustakirjallisuuteen ennen aineiston keruun aloittamista,

tutkimukseni suunta on muuttunut monta kertaa prosessin kuluessa ja välillä on tuntunut että se ajelehtii sinne tänne täysin vailla kapteenia.

Olen kuitenkin siinä mielessä hyvin tyytyväinen tähän tutkimusprosessiin, että se on opettanut minulle paljon enemmän laadullisen tutkimuksen etenemisestä, kuin paremmin suunniteltu ja suoraviivaisemmin etenevä työ olisi opettanut. Välillä näytti siltä, että aineisto on täysin hajanainen ja se sisältää paljon sellaista tietoa, jota en tarvitse eikä juuri yhtään sellaista tietoa, jota tarvitsen. Mitä tutummaksi aineisto kävi, sitä selvemmin ymmärsin mitä minun olisi pitänyt kysyä. Toisaalta tämä on laadulliselle tutkimukselle tyypillistä ja myös suotavaa. Jos tutkimukseni olisi edennyt yllätyksettömänä janana alusta loppuun eikä se olisi pakottanut minua moneen kertaan ajattelemaan asioita uudelleen ja tarkistamaan käsityksiäni, olisin toki päässyt paljon helpommalla, mutta monta asiaa olisi jäänyt oppimatta ja oivallusta saamatta.

Lähteet:

Hisham, M.A., Sharma J. & Ngaiza, A.: *Whose Trees? A people's view of forestry aid*. Panos, Lontoo. 1991.

Hossain, Farhad; Ulvila, Marko & Newaz, Ware: *Learning NGOs and the dynamics of development partnership. Introduction*. Ahsania books, Dhaka. 2000

Isomäki, Risto.: *Paljasjalkavallankumous – Kymmenen vuotta myöhemmin*. Gummerus, Jyväskylä. 1999.

Laitinen, Hanna: *Kenen ehdoilla? Osallistaminen kehitysyhteistyössä*. Kehitysyhteistyön palvelukeskus KEPA ry, Helsinki. 2002.

Lindberg, Marketta: *Kehityksen kieli - luodaanko maailma sanoilla?* Teoksessa Gylling (toim.). *Kehityksen etiikka ja filosofia*. Gaudeamus, Helsinki. 2004.

Koponen, Juhani & Siitonen, Lauri: *Foresrty sector aid, sustainability and participation – Zanzibar and East Usambara compared*. Finnish Aid in Development (FAD) working papers, Institute on development studies, University of Helsinki, Helsinki. 2001.

Myllylä, Susanna: *Development for whom? From opportunist NGOs to people's organizations*. Teoksessa Hossain & Myllylä: *NGOs under challenge. Dynamics and drawbacks in development*. Ministry of Foreign Affairs of Finland, Department for International Development Cooperation, Helsinki. 1998.

Mälkiä, Matti & Hossain, Farhad: *Changing patterns of development co-operation: Conseptualising Non-Governmental Organisations*. Teoksessa Hossain & Myllylä: *NGOs under challenge. Dynamics and drawbacks in development*. Ministry of Foreign Affairs of Finland, Department for International Development Cooperation, Helsinki. 1998.

Pratay, Vijay & Wallgren, Thomas: *Understanding civic action for global responsibility*. Teoksessa Hossain, Farhad; Ulvila, Marko & Newaz, Ware: *Learning NGOs and the dynamics of development partnership. Introduction*. Ahsania books, Dhaka. 2000

Seppälä, Pekka: *Towards local partnerships. The social interfaces of aid in rural Tanzania*. Ministry of Foreign Affairs of Finland, Department for International Development Cooperation, Helsinki. 2000.

Suomen kehitysyhteistyö 2004. Elektroninen aineisto Suomen ulkoasiainministeriön Kehitysyhteistyösaston sivuilta www.global.finland.fi. Lainattu 19.12.2005.

Suomen kehitysyhteistyö 2005. Elektroninen aineisto Suomen ulkoasiainministeriön Kehitysyhteistyösaston sivuilta www.global.finland.fi. Lainattu 11.4.2006.

LIITE 1: Kysymykset vapaaehtoistyöntekijöille

1. Taustatiedot

Nimi, ikä, koulutus, ammatti, asuinpaikka

Koska olit vapaaehtoisena Moecossa ja kuinka kauan?

2. Moecon toiminta

Minkälainen tilanne Moecossa silloin oli?

Oliko muita vapaaehtoisia samaan aikaan?

Kuinka aktiivista järjestön toiminta oli silloin?

Tapahtuiko Moecossa silloin jotain erityistä? Esim. jonkin uuden toiminnan aloittaminen tms.

3. Oma rooli järjestössä

Minkälainen oma asemasi ja roolisi oli järjestössä?

Kuinka tärkeänä pidit omaa työpanostasi?

Kuinka paljon vapaaehtoisilla oli sananvaltaa Moecossa?

4. Odotusten täytyminen

Minkälaisin toivein ja odotuksin lähdit Tansaniaan?

Vastasiko oma kokemus toiveita ja odotuksia? Miksi/miksi ei?

5. Moecon ympäristötyö

Mitä ajattelet Moecon tekemästä ympäristötyöstä?

Minkälaisena näet Moecon aseman suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan? Miksi se on sellainen kuin on?

Otetaanko Moecon työssä huomioon paikalliset tiedot ja taidot koskien ympäristöä ja sen suojelua? Miten?

Miten Moecon puunistutustyö linkittyy osaksi paikallisia metsänkäyttötapoja?

Pyrkiikö Moeco muuttamaan niitä tai mahdollistamaan entiset käyttötavat?

Miten kylätaimitarhat konkreettisesti vaikuttavat?

Pyrkiikö Moeco toiminnallaan istuttamaan uusia arvoja ja toimintatapoja kohdeyhteisöihinsä?

Näkyykö suomalaisten rahoittajien vaikutus jotenkin Moecon tekemässä työssä?

Miten? Miksi?

Minkälaisia heikkouksia / vahvuuksia Moecolla on?

6. Kansalaisjärjestötoiminnan ja ympäristön suojelun mahdollisuudet Tansaniassa

Minkälaisia haasteita ja mahdollisuuksia liittyy kansalaisjärjestöjen toimintaan Tansaniassa ja kansalaisyhteiskunnan kehittymiseen?

Minkälaisia haasteita ja mahdollisuuksia liittyy ympäristön suojeluun Tansaniassa?

Miten ympäristö käsitetään Tansaniassa?

LIITE 2: Kysymykset Toivala-säätiölle

1. Yhteistyösuhteen syntyminen

Koska yhteistyönne Moecon kanssa alkoi?

Kumman osapuolen aloitteesta yhteistyö alkoi?

Millä perusteilla valitsitte juuri Moecon yhteistyökumppaniksenne?

2. Hankkeet

Minkälainen parhaillaan käynnissä olevan hankkeen suunnitteluprosessi oli? Kuinka tiiviisti piditte yhteyttä Moecoon?

Mitkä ovat olleet hankkeen tavoitteet?

Mitä hankkeessa on käytännössä tehty?

Onko tavoitteet saavutettu? Jos ei, niin miksi?

Onko jommankumman osapuolen asiantuntemus mielestänne korostunut, kun hankkeen tavoitteita on määritelty tai käytännön toimintaa suunniteltu?

Minkälainen asiantuntemus on ollut tärkeää?

3. Oman järjestönne rooli

Minkälaisena näette oman järjestönne roolin yhteistyössänne Moecon kanssa?

Onko järjestöllänne mielestänne vaikutusta Moecon toiminnan sisältöön, vai toimitteko vain toiminnan rahoittajana?

Pyrittekö aktiivisesti vaikuttamaan sisältöön? Miksi/miksi ei?

4. Kokemukset

Onko yhteistyönne sujunut odotusten mukaisesti? Jos ei, niin minkälaisia ongelmia olette kohdanneet?

Mitkä ovat mielestänne Moecon vahvuudet ja heikkoudet ympäristön suojeleun keskittyvänä järjestönä?

Mikä Moecon toiminnassa yleisesti on hyvää, mikä huonoa?

LIITE 3: Kysymykset Moecolle

1. Establishing Moeco

When did Moeco start its activities?

What gave the impulse to establish Moeco?

Did Moeco have Finnish or other foreign partner from the very beginning? If yes, do you think that it would have been possible for Moeco to start its activities without a foreign partner?

2. Moeco's environmental work

What are the main objectives that Moeco wants to achieve through its work?

How was tree planting selected as the main focus of Moeco?

3. Moeco's position in the villages

How would you define Moeco's position in the cooperation villages? How does Moeco consider the villager's ideas of a good environment?

Whose knowledge is important when Moeco plans and carries out its activities?

4. The Finnish financier

What is Moeco's position in its relation to Toivala-säätiö? Do you feel that Moeco is independent when projects and their contents are defined?

Do you think that in the future Moeco could or should operate without an external financier? If yes, what advantages would it bring to Moeco?

5. Volunteers

What is the role of volunteers in Moeco? Does Moeco benefit from them?

6. NGOs in Tanzania

What do you see as the main challenges and possibilities of environmental NGOs working in Tanzania?